

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографически)

на

ХІ^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа извънредна сесия).

LXXIV заседание, петък, 15 юний 1901 г.

(Отворено въ 2 1/2 ч. слѣдъ пладнѣ подъ прѣдсѣдателството на прѣдсѣдателя г. И. Гешовъ.)

Прѣдсѣдателятъ: (Звъни.) Засѣданието се отвара. Г-нъ секретарьтъ ще прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь Н. Козаревъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: М. Абаджиевъ, А. Бояджийски, Ц. Вучковъ, Н. Гимиджийски, Д-ръ П. Табурновъ, Д. Десевъ, Ст. Ивановъ, Сп. Ивановъ, П. Ивановъ, Т. Михайловъ, Н. Поповъ, С. Соколовъ, Ц. Таслаковъ, Х. Филиповъ и Х. Бей Мустафа Бейовъ.)

Прѣдсѣдателятъ: Отъ 139 народни прѣдставители отсъствуватъ 15 души.

Османъ - Пазарскиятъ народенъ прѣдставитель г. Стефанъ Ивановъ, комуто бѣхъ разрѣшилъ 10-дневенъ отпускъ, съ допълнително прошение отъ днесъ моли почитаемото Народно Събрание, по сѣмейни причини, да му разрѣшимъ още 10-дневенъ отпускъ. Турямъ на гласуване неговото искане и моля оня, които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Пристѣпваме къмъ дневния редъ, който е продължение отъ вчерашния дневенъ редъ, първиятъ прѣдметъ отъ който е докладъ отъ бюджетарната комисиия по бюджетопроекта за приходитѣ на Княжеството.

Г-нъ докладчикътъ има думата.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: Г-да прѣдставители! Бюджетарната комисиия разгледа бюджета за приходитѣ и направи само нѣколко измѣнения, двѣ измѣнения, собствено. Въ § 9 училищния налогъ намали съ 180.000 л., понеже погрѣшно е смѣтнато и върху пжтната повинность 10%, когато, споредъ закона, тя се освобождава. Подиръ това

притури единъ новъ § 87 а, за отсичане на бронзови размѣнни монети по 1 и 2 стотинки 1.000.000 л. (Чете.)

„Глава I

Д а н ъ ц и.

а) прѣки.

§ 1. Поземеленъ данъкъ	{	отъ земитѣ	17.300.000
		„ лозята	2.450.000
		„ горитѣ	250.000
		Всичко	20.000.000 л.“

П. Кръстевъ: Г-да народни прѣдставители! Както виждате, въ внесения бюджетопроектъ за приходитѣ на Държавата, поземелниятъ налогъ е увеличенъ близо 2.000.000 отъ миналата година. (Докладчикъ Г. Недѣлковъ: Отъ миналата година не е увеличенъ! — Н. Антикаровъ: Не е отъ миналата година!) Отъ по-миналата година. (Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Ама помните ли, че 1.000.000 л. има ексикъ въ поземелния налогъ?) Азъ ще кажа, че поземелниятъ налогъ е поставенъ въ бюджета сега така, щото съ 2.000.000 л. е увеличенъ, (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Не е съ 2.000.000 л.) защото 600.000 л. сж намалени на лозята, които сж унищожени отъ филуксерата. Азъ мисля, г-да народни прѣдставители, ако Държавата има нужда отъ приходи, ние не трѣбва да разхвърляме тий приходи само на данъкоплатцитѣ земледѣлци. Ние трѣбва да потърсимъ другъ приходъ, на друго мѣсто да търсимъ приходи. Ние имаме търговци; тѣ не плащатъ на десетъ едно. Нашитѣ чиновници не плащатъ на десетъ едно, както плащатъ земледѣлцитѣ, ами плащатъ на 100 двѣ, три, четири най-много.

Азъ мисля, че ако вземемъ да разхвърлимъ на всичкитѣ други съсловия данъци, както разхвърлихме на земледѣлцитѣ, то ще имаме приходъ не 80.000.000, а 100.000.000 л. годишно. И тогава ще се принудимъ да разхвърлимъ на земледѣлцитѣ по-малко, отколкото сега. Затова правя предложение този параграфъ да бѣде 18.000.000 л., заедно съ лозята.

Прѣдсѣдателътъ: Какъ прѣдлагате?

П. Кръстевъ: 18.000.000 л. да бѣде този параграфъ, заедно съ лозята.

Прѣдсѣдателътъ: Моля писмено да си направите предложението.

Г-нъ Виячевъ има думата.

А. Виячевъ: Г-да народни прѣдставители! Ние всички, като равноправни прѣдъ законитѣ, всѣки споредъ силата си трѣбва да отговаря, да плати това, което му се налага отъ Държавата. Но, за жалостъ, това у насъ не е направено. Едни, особено които живѣятъ за смѣтка на друго сж доста облагодѣтелствувани. Най-облагодѣтелствуванитѣ у насъ, относително данъчния товаръ, сж чиновницитѣ, а най-прѣтоварени сж земледѣлцитѣ. Отъ земледѣлцитѣ най-много отъ всички други се е вземало. Земледѣлцитѣ сж пословичния брашнень човалъ, който досега е тунанъ доста много. (Министъръ Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Запрѣтено е да се чете въ Събранието, освѣнъ документи! Туй е правило въ всички парламенти. Това трѣбва да го знаете! Ще ми четете ръководства!) Земледѣлцѣтъ е най-много прѣтоваренъ отъ всички други. И, за да не бѣда голословенъ, азъ съмъ вземалъ за примѣръ единъ земледѣлецъ отъ сръдна рѣка, който има 50 декара ниви, 5 декара лозя и 5 декара ливади. Отъ тѣзи 50 декара ниви, при една плодородна и добра година, ще получи тоя земледѣлецъ както слѣдва: споредъ както е у насъ, отъ 25 декара ниви — понеже другитѣ 25 декара оставатъ за угаръ — ще намѣри 40 кръстци жито, всѣки кръстецъ ще пусне най-много по три кутли жито — като смѣтамъ по 24 оки кутелътъ — ще намѣри всичко 120 кутли жито. Всѣки кутелъ продаденъ по 4 л. — струватъ всичко 480 л. Този ще бѣде всичкитѣ му приходъ отъ 50-тѣ декара ниви. Второ, приходъ отъ лозята. Отъ 5 декара лозя ще набере най-много по 4 товара грозде на декара; смѣтано по 100 оки товарътъ, всичко 20 товара, което грозде ще продаде най-много по 10 л. товара и ще вземе 200 л. отъ всичкитѣ 5 декара лозя. А отъ 5 декара ливади ще накоси най-много три кола сѣно, което ще струва най-много 20 л. И тѣй, всичкитѣ приходъ отъ тѣзи негови имоти ще възлиза: отъ нивитѣ 480 л., отъ лозята 200 л. и отъ ливадитѣ 20 л., а всичко на 700 л. Тоя приходъ, разбира се, ще бѣде заедно съ всичкитѣ му разноси. Но този приходъ за да добие, нему ще му трѣбватъ доста работници, защото той самъ не е въ състояние да

извърши всичкитѣ тѣзи работи, а именно: прѣораване 4 пѣти нивитѣ, прѣвозването на снопитѣ до хармана, прѣкарване на житото до пазаря. Изкарване торъ на нивитѣ, окосване на ливадитѣ и други дребни работи не турямъ въ смѣтка на разхода, защото тази работа оставямъ земледѣлцѣтъ самъ да си свърши. Така сжщо не турямъ въ смѣтка и лихвитѣ и амортизацията. Азъ казвамъ, че ще тура въ смѣтка само тия разходи, за които той ще даде пари. За да пожъне 40 кръстци жито, той непрѣмънно ще наеме 40 работника, които заедно съ храната ще му костуватъ по 2 л. на день, т. е. 80 л. Ще засѣе 25 кутли сѣме по 24 оки, които струватъ по 4 л. — 100 л., ще върши 6 дена, ще наеме 4 работника — 24 работника, на които ще плати по 2 л. — 48 л., ще наеме 12 коне въ врѣме на вършидба, за които ще даде по 2 л. — 24 л. Трѣбва да чува два вола, за които съ храната ще похарчи непрѣмънно 150 л., и за купуването на други дребни работи 50 л., а всичко разходъ за нивитѣ 452 л. За лозята, първа работа ямене, на 5 декара ще наеме 10 работника по 2 л., заедно съ храната, ще струватъ 20 л.; 10 работника за втората работа, т. е. отрѣзване на прѣчкитѣ, по 2 л., съ храната — 20 л.; третата работа, която е най-трудна, копането, на 5 декара 15 души по 2 л. — 30 л.; четвъртата работа — прашенето, 10 работника по 2 л. — 20 л.; 5 работника за връзване по 1.40 л. — 7 л.; най послѣ, 10 работника за бране на гроздоберъ по 1.20 л. — 12 л., а всичко 109 л. Други още разноси при прѣкарването на житото и сѣното до пазаря за продавъ около 19 л., а всичко разходъ 580 л. Ще рѣче, че земледѣлцѣтъ при 700 л. чистъ, бруто приходъ, ще похарчи 580 л. и нему оставатъ чистъ приходъ 120 л. и на тѣзи 120 л. трѣбва да му се наложи данѣкъ, както се налага на другитѣ; значи, отъ 60 декара ниви, лозя и ливади, той ще получи 120 л. чистъ приходъ. Нѣкои прѣждеговоривши въ миналитѣ засѣдания казаха, че въ цѣлото Княжество имало нѣщо около 36.000.000 декара работна земя, значи, на 60 декара работна земя имаме по 2 л. чистъ приходъ, като се извадятъ всички разноси, а на 36.000.000 декара ще имаме 72.000.000 чистъ приходъ на земята. На тия 72.000.000 чистъ приходъ трѣбва да вземемъ рентата, т. е. по 10% отъ този приходъ, която е 7.200.000 л., къмъ която цифра и трѣбва да се стремимъ.

Да видимъ сега какви данъци плащатъ земледѣлцитѣ при десетѣкъ въ натура и при поземеленъ налогъ. Азъ казахъ по-прѣди, че земледѣлцѣтъ, който ще намѣри 40 кръстци жито при плодородна година, при десетѣкъ въ натура ще му взематъ 4 кръстци жито; 4 кръстци жито, по 3 кутли жито — 12 кутли. Тия 12 кутли, продадени по 4 л., правятъ 48 л. Петъ декара лозя по 3 л. — 15 л. 5 декара ливади по 1 л. — 5 л., всичко данѣкъ въ натура, въ контрольорска година, 68 л. Като туримъ около 32 л. общински, окръжни, училищни и пр. врѣхнини, възлизатъ на 100 л. При поземе-

ленъ данѣкъ, както казахъ по-прѣди, 50 декара ниви по 70 ст., както е у насъ, правятъ 35 л.; 5 декара лозя по 3 л. — 15 л.; и 5 декара ливади по 1 л. — 5 л., всичко поземеленъ налогъ 55 л. Ще рѣче на 120 л. чистъ приходъ, при десетѣкъ ще падне 68 л., т. е. 56%, а при поземеленъ налогъ данѣкътъ ще бѣде 55 л. или 46%. И въ единия, и въ другия случай то е много прѣтоварено и така е прѣтоварено, щото немислимо е неговото развитие.

Г-да народни прѣдставители! Никѣе друго съсловие не е така прѣтоварено, както е земледѣлческото. Вие виждаде закона за данѣка върху занаятитѣ и ще видите, че се облагатъ чиновницитѣ съ 2%, за доходъ до 2.400 л. Значи, чиновникъ, който получа 2.400 л., плаща 2%, 3% — 5.400 л.; 4% — 7.000 л., 5% — 12.000 л., а земледѣлецътъ, както ви казахъ, при единъ чистъ приходъ по 120 л. плаща 45%. Чл. 8 облага прѣдприемачитѣ съ 2% до 20.000 л., 3% — 40.000 л. Чл. 13, алинея втора, отъ закона за данѣка върху занаятитѣ казва: тѣзи, които иматъ доходъ (Не се чува.) . . . 4% — 12.000 л., 5% — 20.000 л., 6% — 50.000 л., и 7% — 100.000. Тѣзи доходи на чиновницитѣ сж чисти, тѣ не сж изложени на никаква опасностъ, за тѣхъ нѣма суша, нѣма градъ, наводнения и пр. Земледѣлческитѣ приходи сж изложени на разни стихийни поврѣди и вѣрвамъ, че отъ много краища се чува оплакване отъ градъ и пр. Каква е тая справедливостъ, азъ не мога да разбера.

Ето защо, г-да народни прѣдставители, азъ ще моля да се съгласите, тѣзи, които, споредъ чл. 3, се облагатъ съ 2, 3, 4 % данѣкъ върху занаята, да имъ се увеличи данѣкътъ съ 10%, а поземелниятъ налогъ, вмѣсто 20.000.000, да се намали на 18.000.000 л., тѣй, както е билъ по-прѣди. Присъединявамъ се къмъ миѣнието на г. Пеню Кръстева.

С. Димитровъ: (Гласове: Отъ трибуната.) Азъ всѣкога съмъ билъ за намалението на този данѣкъ, ще се изкажа и сега за намалението. Поземелниятъ налогъ е дѣйствително много, както и тази година както е прѣдвиденъ въ бюджета е много — 20 милиона. Прѣди 1900 г. бѣше прѣдвиденъ 18.384.900 л. и, когато се събра десетѣкътъ по една стара рѣждасала система, едвамъ можа да се изкара 17½ милиона. Ето защо азъ правя прѣдложение да се намали на 17.250.000 л., като се подраздѣли така: 15.000.000 л. върху нивята, 2.000.000 л. на лозята и 250.000 л. на горитѣ.

Ю. Теодоровъ: Г-да народни прѣдставители и г-да земледѣлци! Не знаа какъ, но види се нѣкои агитатори съ социалистически тенденции да сж агитирали помежду ви и сж ви въвели въ заблуждение, та не можете да видите, че земледѣлческото население на този редъ е най-облекчено отъ всичкитѣ други съсловия! (Гласове отъ центра: Не е вѣрно! Лъжешъ! — Глъчка. Тропане.)

Прѣдсѣдателътъ: Моля, г-да, пазѣте тишина! Който иска думата да говори, нека я вземе и тогава да говори.

Ю. Теодоровъ: Азъ ще ви докажа, че не лъжа. Чакайте да видите какво ще кажа, па тогава говорѣте. (Шумъ.)

Прѣдсѣдателътъ: Г-нъ Теодоровъ, слѣдвайте да говорите, моля.

П. Станчевъ: Г-нъ Теодоровъ, елате на трибуната, моля!

Ю. Теодоровъ: (Отива на трибуната.) Най-напрѣдъ трѣбва да знаете, г-да, че и азъ съмъ земледѣлецъ и не по-малѣкъ отъ васъ. (Гласове отъ центра: Ти си банкеринъ, лихваринъ!) Банкеринъ съмъ, лихваринъ съмъ, може да съмъ консерваторъ, но съмъ земледѣлецъ. Ще ли ме оставите да говоря? Можете да вземете статистиката и да видите, че въ турско врѣме плащяхме и десетѣкъ, плащяхме тогава и серчимъ, плащяхме и емлякъ за плѣвнитѣ и кашцитѣ, работи, за които днесъ не плащате. (Прѣрекание.) Не ме прѣсичайте, моля. Слушайте какво ще кажа, че тогава кажете лъжа ли, или не лъжа. Трѣбва да обърнете внимание, че въ днешно врѣме данѣкътъ върху земледѣлцито, десетѣкътъ, е намаленъ отъ г. Гешова съ още 25 до 30% отъ това, което сте плащали въ турско врѣме, и това, което плащаха другитѣ хора. Вие не плащате патентъ, не плащате серчимъ и емлякъ за хамбаритѣ, не плащате за пчелитѣ, не плащате и пашкулитѣ, тогава когато гражданитѣ плащатъ не само емлякъ за имотитѣ си, но и прогресивенъ налогъ, а сжщо плащатъ и върху приходитѣ си, което земледѣлцитѣ не плащатъ. Ето по кои съображения ви казвамъ азъ, че данѣкътъ на земледѣлцитѣ е намаленъ. И то е цѣла истина. Азъ не лъжа, защото, казвамъ ви, азъ съмъ земледѣлецъ и, ако има да се облекча, азъ не по-малко отъ васъ ще се облекча. Сега казали ви, че върху нѣкои земи има по-лекъ данѣкъ въ другитѣ европейски държави. То е съвършено вѣрно. Но тамъ хората сж индустриалци, държавата има върху какво да туря данѣкъ, а тукъ нѣма върху какво да туря повече. Единственото облекчение, което е направено — пакъ ви казвамъ, че не лъжа, защото г. Гешовъ го направи, — то е върху земледѣлцитѣ. Но че земледѣлцитѣ сж въ лошо положение, то не е данѣкътъ, който ги съсипва, а е безплодието и ланскиятъ черкезки десетѣкъ, който съсипа страната. (Гласове: Вѣрно!) Менѣ ми се чини, че самъ по себе си данѣкътъ не е тежѣкъ, и населението, за да се отърве лани отъ десетѣка, бѣше готово да даде 25% повече въ пари, отколкото да го разкарватъ за десетѣка. Сега, слава Богу, като се прѣмахна това и като има открити земи, на които разчита новиятъ г. Министъръ на Финанситѣ, за едно увеличение отъ 18 на 20 милиона вие вдигнахте гюрултия,

като че ли кой знай колко се съсипва земеделческото население. То е съсипано от безплодните години. Този данък се плащаше в турско време повече, г. Гешов го намали, когато ние гражданите плащаме 7—8 пъти повече. На Берброво тръгнахме един агитатор да проповядва помежду земеделческото население и казва, че понеже земеделците давали на 10 едно, тръбвало и кундураджите да дават на 10 чифта кундури един чифт, като че земеделците ако посъе една крина жито и намъри десет, може и кундураджията, ако посъе един чифт кундури, да вземе 10. (Г. Кирков: Мислите ли, че селяните са толкова глупави!) Защо ме пръсичате? Аз говоря по своето убеждение. Може да се лъжа, но аз никога не лъжа. Земеделческото население е съсипано не от данъка, а от безплодието. Знаете много хубаво, че се спадна 25—30% от данъка на земеделците, емляк върху хижите и плъвниците си нямат, когато ние в градовете плащаме прогресивен данък върху приходите. Вие казвате, че плащаме 10%. Ние плащаме 15—20%, когато нормата в финансово правило е правителството да взема максимум 12% върху прихода на хората. В много по-лошо състояние са еснафите, защото ги конкурира европейската фабрикация. Не е тежък данъкът на земеделците, и аз ви съветвам да не правите гюрюлтия; и аз съм земеделец. Ако ръчате да си вземете от данъка, няма откъде да покрие Финансовият Министър разходите. Бъдете уверени, че няма да бъда против земеделците. Аз ви повтарям, че не съм по-малък земеделец и не по-малък данък плащам.

Г. Шиваров: Г-да народни представители! Аз не знам защо възбуди толкова голяма аларма изсуването на този параграф и защо бяха изказаните думи на г. Теодорова. Г-н Теодорова и други път сме имали честта да го слушаме от дъсницата, като защитава този принцип. Не беше отколя, а когато имаше да се разглежда принципалното приемане на предложението за привилегиите на земеделските каси, вие чухте Еленския народен представител пак като бяхте против; тъй щото, не тръбваше, г-да народни представители, да ви възбужда толкова жлъчката, а тръбваше да имате най-голямо хладнокръвие да го изслушате и след това да вземете думата да му отговорите. Аз не чаках да чуя един български народен представител на земеделска България да стане да каже, че земеделското население е най-облекчено (Ю. Теодоров: То е вярно!) и че градското население било най-прътоварено. Ние сме български народни представители, ние не можем да се дѣлим на съсловия, на категории и касти; ние сме представители и на едните, и на другите, и ще гледаме, там дѣто е тежко, да облекчим, а дѣто е леко, да притурим. Не е въпросът, че щѣло са 1—2 милиона намаление

да се подобри положението на земеделците и ще стане розово. Ние даже да го освободим свършено от данъка, пак няма да се подобри положението му. Злото е другад и вие го знаете дѣе. В четирите неурожайни години, а и много по-отрано датира. Но намалението на поземелния данък е едно временно облекчение, за да може да се подпомогне на земеделците, защото са прътоварени и вие виждате, че са дошли просто до просепка тогва.

Г-н Теодоров каза, че земеделците били освободени от емляка, от серчимата и от беглика. (Ю. Теодоров: И от патент!) Мен ми се чини, че един представител не тръбва да казва, че земеделците са освободени от емляка, защото сградите са капиталът на земеделците: както оборът, хамбарът, плъвникът — тѣ са капиталът на земеделеца. Какъв е този земеделец, ако няма това? Кой търговец плаща на капитала? Когато се облага един търговец с патент, гледа се какви печалби има, а не се гледа капиталът му. А капиталът на нашия земеделец са нивите и сградите. (Ю. Теодоров: Аз не искам да се увеличи данъкът, а само исках да ви кажа, че не е голѣм!) Ако вземем „Държавен Вѣстник“ и другите вѣстници и погледнем в отдѣла на обявленията, ще видим, че се продават с стотини имоти на земеделците и тѣ се обезземелват, и ми се вижда чудно, как един представител казва, че е розово положението на земеделците. Ние съзнаваме положението и на Държавата и тръбва, като представители, да се поставим на своето положение, а не като партизани и агитатори между избирателите. Ние виждаме, че този данък от 20.000.000 л. е тежък, когато миналата година е бил 18.000.000 л. и нѣщо. В нѣкои случаи държавните интереси стоят по-високо, отколкото частните и личните, и аз казах, още когато се разискваше законопроектът за поземелния налог, и се обърнах към г. Министра на Финансите да го помоля, ако няма да стане намаление, то поне да остане същата сума, каквато е била прѣз миналите години.

Г-н Теодоров каза още, че в България данъкът на земеделците бил най-лек, в сравнение с другите държави, но това не е вѣрно. Ако направим едно малко сравнение с другите земеделчески страни, ще дойдем до противоположни резултати. На бърза ръка аз направих една сметка и за доказателство ще кажа слѣдующето. Напр., в Австрия на един хектар работна земя се плаща 2 л. и 10 ст., или на декаръ 21 стотинка; в Ромъния, дѣто има 1.5 пъти повече работна земя, се плаща 8.000.000 л. поземелен данък, а ние сме плащали 18.000.000 л., а според сегашния проект ще плащаме 20.000.000 л. А пък тръбва да вземем прѣд вид, че е по-добра почвата на Ромъния и че тя и в индустриално отношение стои много по-високо от България.

Въ Прусия се плаща 1 л. и 60 ст. на хектара, а въ Русия нѣколко стотинки. Или въ Австрия данѣтътъ поземеленъ съдържа $26\frac{2}{3}$ части на 100-тъ върху чистия приходъ, а у насъ какъ е това, нѣма нужда да се говори, г-да прѣдставители. Ако правимъ сравнение на поземелния налогъ между България и другитѣ държави, това ще ни доведе до съвършено противоположни резултати. Ето защо азъ станахъ не да говоря дълго, а само да възразя на г. Теодорова, че той не бѣше правъ въ думитѣ си, дѣто стана съ такъвъ жаръ противъ земледѣлцитѣ.

Азъ бихъ молилъ уважаемия г. Министъръ на Финанситѣ, ако има възможностъ, нека сега да остане пакъ сумата за поземелния налогъ, каквато бѣше лани. (Е. Начевъ: Лани бѣше 25.000.000 л.) Както бѣше по-лани. Ако нѣма възможностъ това да стане, ние ще трѣбва да приемемъ бюджета така; но азъ пакъ повтарямъ да помоля, ако има възможностъ, да се съгласи да приеме това, защото иначе ще бѣде пагубно за нашитѣ земледѣлци. Ако не намаляваме, поне да не увеличаваме.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: По въпроса за поземелния налогъ азъ съмъ говорилъ нѣколко пѣти и нѣкои работи нѣма защо да се повтарятъ сега. Азъ оставамъ какво е било въ турско врѣме, и нѣма да се прѣпирамъ съ г. Теодорова, защото мѣчно може да се докаже коя класа въ една страна е много прѣтоварена съ данѣци; това за най-тънкихъ економисти е мѣченъ въпросъ и още по-малко ние можемъ съ малкитѣ смѣтки, които правимъ, да разрѣшимъ тоя въпросъ; но ми се струва странно е да излиза, както това направи г. Виячевъ, да ни чете цѣли лекции. Азъ не зная, че въ България е имало такива тънки смѣтачи и затова не искамъ да имъ отговарямъ и да правимъ статистика на какъвъ да е имотъ. Въпросътъ е, че поземелниятъ данѣкъ не се увеличава, а отъ освобождението насамъ се е намалявалъ даже. Систематически е билъ намаляванъ. Азъ мога да ви приведа цифри — сега не съмъ ги взелъ съ себе си, — че отъ 1881, 1882 и 1883 г. сѣ се е намалявалъ тоя данѣкъ. Когато се плаща данѣкъ, не се взима въ внимание само земята, а се взима и отношението на населението къмъ земята. Българското население е порасло отъ 1895 г. насамъ. Отъ 1895 г., когато установяваше г. Гешовъ тия данѣци, имаме 600.000 жители повече. Апелирамъ къмъ васъ всички, дали не е истина, че на $\frac{1}{3}$ частъ сега се оре повече, отколкото се е орало по-рано! Значи, за никакво увеличение въ дадения случай не може да става дума, още повече, че се турятъ тукъ кръгли цифри и се казва, че разсмѣтателни комисии ще опрѣдѣлятъ. Просто ако установимъ скрититѣ имоти и вземемъ разоранитѣ земи, сигурно това ще даде $1\frac{1}{2}$ милионъ повече. Значи, сумата на данѣка се е увеличила, но отдѣлно земледѣлцитѣ нѣма да плащатъ повече. Имамъ Котленската околия, дѣто не се е увеличило населението,

но тамъ нѣма и земледѣлие, нѣма почти и поземеленъ данѣкъ. Въ всички други околии, безъ изключение, има извѣстно увеличение на населението. И бѣждѣте увѣрени, че тамъ, дѣто плащатъ повече данѣкъ, тамъ повече се е увеличило населението. Значи, лично на данѣкоплатцитѣ нѣма да се увеличи нито една стотинка. Говори се за 20.000.000 л., но забравя се, че ще се изхвърли 1.000.000 за филуксернитѣ лозя и ще останатъ 19.000.000 л. (Г. Шиваровъ: Ама лозя нѣма!) Може да е тъй, но азъ ви казвамъ да не забравяте това, когато говорите за бюджета. Плюсътъ още и това, дѣто вие дигнахте врѣва и противъ ланскитѣ оцѣнки на паричния десетѣкъ и искахте да стане нова прѣцѣнка, отъ която сигурно хазната ще изгуби 1 милионъ лева. Значи, и тамъ се намалява. Е, какво искате още да намалимъ? Разбирамъ, че, може би, данѣкътъ върху земята и да е голѣмъ, но да вземете бюджета и да казвате какво плащали въ една и друга държава, това не разбирамъ. Взели ли сте въ внимание всичко каквото плаща едно село тукъ и тамъ? Въ Англия плащатъ 4 шилинга държавенъ данѣкъ — това е малко, — но още 20 шилинга плащатъ за мѣстни данѣци — 5 пѣти повече. Не трѣбва да взематъ само държавния бюджетъ, какъ плащатъ въ Франция, и да казвате, толкова плаща френскиятъ селянинъ, а трѣбва да вземете колко сж всички държавни данѣци, напр., дѣто плащатъ за прозорцитѣ или други мѣстни нѣкои данѣци, които, естествено, падатъ и върху селянитѣ. Трѣбва да вземете и тия работи въ внимание.

Подирѣ, за Ромѣния, на която се славатъ всички. Направѣте както въ Ромѣния. Азъ бихъ желалъ да викате ромѣнскитѣ селяни и да ги питате: кѣдѣ бихте живѣли — въ Ромѣния или България? Тѣ ще ви кажатъ, въ България, защото земята тамъ принадлежи на чокотитѣ. Какво ще стане, азъ не зная, като туримъ данѣци; но сигурно съмъ убѣденъ, че щомъ махнете данѣцитѣ, ще стане това, което е въ Ромѣния. Това е моето дълбоко убѣждение. Сега, ако стегнемъ голѣмитѣ землевладѣлци да си платятъ данѣцитѣ, ще си продадатъ земята. Сега сме ги стегнали всички и дохождатъ да ми се кланятъ въ краката, че ще си продадатъ земята. Така щото, въ Ромѣния сж богатитѣ землевладѣлци, които пишатъ законитѣ, и оттамъ излиза даже законътъ за премии на спиртъ, цвѣкло и пр. Азъ бихъ желалъ да видимъ на кого е по-добро положението, на българския или на ромѣнския селянинъ. (Д. Ризовъ: Сравнение не може да бѣде!) Сравнение не може да има, но само не искаме да го разберемъ.

Сжщо е и за беглика. Който въ Европа пасе овце въ мера, плаща; и вие сами ни приказвате, толкова се плаща. Ние сме най-овцевѣдната страна въ Европа; никѣдѣ нѣма повече овце: ние имаме на 100 души жители — 200 овце; другитѣ иматъ на 100 души жители — 20, 50 овце; 100 сж рѣдко, а пъкъ ние имаме на 100 жители 200 овце. Защо

е това? Защото имаме мери. Така щото, ако вземемъ положението на земледѣлцитѣ, трѣбва да ги вземемъ изцѣло. Не казвамъ, че поземелниятъ данѣкъ е лекъ. Азъ бихъ желалъ България да трѣгне по този пѣкъ — да се не увеличава вече поземелниятъ данѣкъ, той е моя идеалъ: да се затвърди единъ постояненъ данѣкъ, да не закачае селянитѣ 15—20 години, да имъ се рѣче да работятъ земята, както искатъ, да прибѣгнатъ къмъ двойната сѣдба, къмъ по-скѣпи растения, да се ползватъ напълно отъ своя трудъ, безъ да се облага. Това бихъ желалъ, но желалъ бихъ и нѣщо да се опрѣдѣли. Но не виждамъ съ 20-тѣ милиона лева, че се увеличава нѣщо; напротивъ, излиза пакъ 18½ милиона, като изключимъ онова, за което се говорѣше, плусъ че сигурно ⅓ частъ отъ земята повече е разорана оттогава, откогато се е опрѣдѣлила нормата 18½ милиона. Така щото, нашиятъ селянинъ нѣма причини да се оплаква отъ това. Нашиятъ селянинъ има причини да се оплаква отъ друго и азъ харесвамъ нѣкои г. г. депутати, които го говориха — четиригодишенъ неурожай подъ редъ ще съсипе всѣкого. Но не можете да кажете, че отъ тая причина само българскиятъ селянинъ е злѣ, защото има пълна свръзка между градоветѣ и селата; ако селянинътъ е бѣденъ, та не купува, естествено е, че това ще го почувствува и гражданинътъ, и занаятчията, и търговецътъ. Така щото, въпросътъ е ясенъ. Азъ не виждамъ, че това увеличение непрѣмѣнно ще повлияе така съсипающимъ образомъ на селянитѣ.

Отъ друга страна ми казвате: не може ли да се намѣри отъ другадъ? Може би, да може да се намѣри, но за това трѣбва сериозна прѣработка, но нѣмате данѣчна система. Между нашитѣ данѣци има цѣла серия, които заслужава да се проучатъ. Имаме между така нарѣченитѣ прѣки данѣци данѣкътъ за лова, за който възбудиха въпросъ нѣколко души, послѣ за § 6 — данѣкътъ върху занятията. Тоя въпросъ може да се проучи. И азъ съмъ убѣденъ, че при по-сериозно изучаване можемъ да внесемъ законопроектъ да увеличимъ прихода отъ този данѣкъ.

Косвенитѣ данѣци зависятъ отъ договоритѣ и т. н. Тютюнътъ знаете въ какво положение е. Беритѣ всички ще дадатъ по-голѣми доходи, но изискватъ тоже изучаване. Даже нѣкои приятели сж се завзели да прокаратъ още въ тая сесия прѣдложение да се увеличатъ; ако остане нѣкоя пара, тя нѣма да пропадне. Азъ пъкъ не виждамъ защо да се плашимъ, че ако има нѣщо излишѣкъ, че е по-добръ да го отгѣнимъ и да го замѣстимъ съ другъ данѣкъ. За насъ е по-добръ да виждатъ всички, че ние не желаемъ да се отнасяме така леко съ нашата данѣчна система, да намаляваме или увеличаваме, безъ да смѣтаме, че може да се появи дефицитъ и твърдѣ голѣмъ.

Намѣсто сега да седимъ да се карае върху това и да губимъ цѣлото врѣме, моето заключение е това, че сумата нито е голѣма, нито може да се намали.

Пакъ хубаво помнѣте, азъ ще настоявамъ на моя принципъ, че задачата на васъ, земледѣлцитѣ, че задачата на насъ, които обичаме земледѣлцитѣ, не е толкова въ данѣка, колкото въ бѣдѣще земледѣлцитѣ да не ставатъ изполджии; нашата задача е всички ония закони, които се стремятъ да ги обезземелятъ, трѣбва да ги прѣмахнемъ. И недѣйте мисли, че намаляването на данѣка нѣма да го почувствуватъ голѣмитѣ землевладѣлци повече, отколкото вие; бѣдѣте увѣрени, че всички землевладѣлци нѣма да издържатъ вашата конкуренция и ще си продадатъ земята. (Г. Цонковъ: Хубаво ли ще бѣде тогава?) За менъ ще бѣде хубаво. Ако единъ землевладѣлецъ работи земята самъ, азъ го зачитамъ, той може да бѣде като образецъ на околнитѣ дребни земледѣлци, но да закупуватъ земи и да ги даватъ на изпоница, къмъ това нѣмамъ симпатия. Ако бихъ внесълъ законопроектъ за арендата, бихъ турилъ особенъ добавѣченъ налогъ. (Г. Недѣлковъ: Наесенъ ще внесете ли?) Ще внесе. Азъ считамъ, че това е най-голѣмото зло за васъ. Които работятъ земята, ще плащатъ както всички, а не които даватъ подъ аренда — това значи да приложимъ най-лошата система. Азъ съмъ противъ това. Едро землевладѣние съ едро земледѣлие може да бѣде полезно, но едро землевладѣние съ дребно земледѣлие е зло. Въ Ирландия землевладѣнието е едро, а земледѣлието е дребно и тая е причината, дѣто отъ 8½ милиона население, сега е намагнѣло на 4 милиона. Бихъ желалъ да пазимъ земледѣлцитѣ, но въ смисълъ да ги спасимъ отъ обезземелване. Арендата е лоша система по това вече, че никой земледѣлецъ нѣма да се грижи за земята, а ще гледа да я изтощава въ всѣко едно отношение. Ще ви кажа и другъ единъ примѣръ. Банатчени ги хвалимъ всички и азъ нарочно отидохъ, за да изуча този въпросъ. Нѣма съмнѣние, че тѣ въ нѣкои отношения сж по-добри отъ нашитѣ българи — оратъ съ коне, съ по-хубави сѣчива, по-енергични сж и пр.; но, отъ друга страна, тѣ сж по-неспособни да се борятъ, поддаватъ се по-лесно на лихваритѣ и въ случай на неурожай изпадатъ лесно. Защо? Защото тѣ сж били ратаи и изполджии. А българинътъ е землевладѣлецъ, нашиятъ земледѣлецъ е стопанинъ. Като стопани банатченитѣ стоятъ по-долу отъ нашитѣ българи. Това можемъ да изучимъ. Затова не се плашете толкова. Желателно е да се направи за нашето земледѣлие много и трѣбва да се направи. Но не е въпросътъ за 1.500.000 л.; увѣрявамъ ви, че това нѣма да легне на данькоплатцитѣ много, да съсипе земледѣлцитѣ, та да говоримъ такива еремиеви слова. Бихъ молилъ да се приеме параграфътъ тѣй, както е.

Г. Кирковъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ вече имахъ честта да изложа своитѣ мисли по този въпросъ и, ако взехъ сега думата, то е да направя нѣкои бѣлѣжки. Първата бѣлѣжка е за г. Юрдана Теодоровъ. Ако г. Теодоровъ внима-

телно ме е изслушалъ, когато държахъ първата рѣчь по приходитѣ и разходитѣ на Държавата, той, вѣрвамъ, би се въздържалъ отъ тази фраза, която хвърли въ Събранието, която азъ, прѣдъ видъ неговитѣ старини, мога да нарека *lapsus linguae*, че бивши нѣкои социалисти тенденциозно увѣрявали селянитѣ, че плащатъ много. Казвамъ, че ако той бѣше внимателенъ, когато говорихъ, и ако той добръ е запознатъ съ агитациитѣ на социалиститѣ, той не би казалъ такова нѣщо. Напротивъ, азъ се ползувамъ сега отъ случая да подчертая своята основна мисль, която развихъ по-рано въ своята рѣчь. Казахъ и казвамъ, че болката на земледѣлието у насъ е органическа, че земледѣлието у насъ страда органически, че то страда не отъ това, че имало плодородие или не. То само допринася, защото неплодородието е едно слѣдствие отъ друго нѣщо, а именно отъ една система, която господствува въ нашето земледѣлие — хищничеството. Хищничеството унищожава горитѣ, прѣсѣхва рѣкитѣ, разваля се почвата, напълва балканитѣ съ пѣськъ. Хищническата система, подъ натиска на този нерационаленъ начинъ за обработване на земята, кара селското население да изтощава земята, като е принудено да работи земята много, а да получава приходъ малко, и я изтощава, защото работи само горния слой. Това е едно послѣдствие отъ господствующата система на нашето земледѣлие. Слѣдователно, болката е органическа, а не е отвънъ дошла. Тя дълбоко лежи въ корена на самото земледѣлие. Тѣй щото, никакви агитации между селянитѣ не могатъ да хвърлятъ нѣкаква си мъгла въ очитѣ на селянитѣ, защото тѣ не сж толкова глупави да не разбиратъ и да не виждатъ на себе си извѣстна тежестъ, която се нарича данъци.

Азъ се ползувамъ отъ случая още единъ пътъ да подчертая друга една моя мисль: неравномерността при разпрѣдѣлението на данъцитѣ между земледѣлцитѣ, както г. Министърътъ говори, че има дребни земледѣлци, има и едри землевладѣлци. Тамъ, казвамъ, въ самото земледѣлческо население има несъотвѣтствие въ данъцитѣ. Благодарение на партизанскитѣ режими досега, много голѣма частъ землевладѣлци и земледѣлци сж се излизвали отъ данъцитѣ. Това може да се потвърди всѣки пътъ отъ Министерството. Ако се уреди хубаво финансовата администрация, азъ съмъ увѣренъ, че Министърътъ на Финанситѣ ще изтегли доста данъкъ само отъ тази безредица, която съществува при облагането на данъцитѣ. Азъ съмъ напълно увѣренъ, че ако се разхвърли и ако се прибере данъкътъ отъ тѣзи, които не сж досега плащали, Държавата ще получи една голѣма сума. Азъ казахъ въ сжщото врѣме, че съществува несъотвѣтствие и между другитѣ съсловия. Напр., лихварското съсловие плаща най-малко тукъ, и единъ финансовъ министъръ може всѣки пътъ да разхвърли единъ данъкъ по-голѣмъ върху това съсловие, толкова повече, че то е едно паразитно съсловие, което нищо не носи на Дър-

жавата, а само я смуче. Безъ всѣко съжаление, безъ той да усѣти нѣкаква си опозиция въ самата маса, може г. Министърътъ на Финанситѣ да наложи повече данъкъ на това съсловие. Слѣдъ това идва търговското съсловие, което сжщо така не е еднакво обложено. Затова казвамъ, че трѣбва да съществува съотвѣтствие: по-слабитѣ ще се облагатъ, разбира се, съ по-малко, а по-якитѣ — съ повече. Тѣй сжщо е и съ другитѣ съсловия; въ другитѣ категории отъ данъкоплатцитѣ би могло да се въведе извѣстно съотвѣтствие, а туй е, за което може да се направи нѣщо. Не трѣбва да се забравя, че всичкитѣ страни, които приличатъ на насъ, като Сърбия, Ромъния и др. — азъ не обичамъ да взимамъ за примѣръ западнитѣ страни, — и тѣ сжщо страдатъ, и тамъ селското население страда отъ сжщата болка, отъ която страдаме и ние, и тамъ земледѣлцитѣ страдатъ отъ сжщия органически недостатъкъ, отъ сжщата живиница, отъ която страдаме и ние. Трѣбва, отъ една страна, да се модернизира земледѣлието у насъ и, отъ друга страна, да му се облекчи товарътъ. Туй може да се направи. Вземете въ съображение и друго, че земледѣлческото население е, което дава болшинството контингентъ въ нашата армия, дава много работни сили въ нашата армия, излизатъ отъ неговата срѣда сили и отиватъ да бездѣйствуватъ. Значи, и тамъ му се нанася една щета. Ако вземете цѣль редъ други условия, цѣль редъ други нѣща, ще видите, че положението на селското население е тежко. Никога не съмъ говорилъ за данъцитѣ и г. Теодоровъ трѣбва да земе назадъ тѣзи думи, които хвърли по адресъ на социалиститѣ. Ние сме казали по-рано отъ него отъ какво страда земледѣлческото население. Това той да не казва, защото той тогава се явява недѣленъ наблюдател; да не казва, че нашитѣ земледѣлци страдатъ, защото нѣма плодородие, защото това значи на въпроса да отговаряшъ съ въпросъ. Трѣбва да се каже на земледѣлцитѣ открито, че страдатъ не отъ това, че се е родило или не, защото, ако не се е родило, то не е, че Господъ си е вдигналъ късмета отъ земята, а защото се е прѣчило на земледѣлието. Азъ имахъ случай да изложа редъ причини, които сж влияли за отпадането на земледѣлието и за неговата анемия. То се намира въ едно анемическо състояние. Тѣ сж причинитѣ. Защото, ако погледнете на други страни, напр. на Индия, която е чисто земледѣлческа страна и прилича на нашата страна, ще видите, че и тамъ съществува една анемия — много жито изкарватъ, но хората сж бѣдни и гладуватъ. Тѣй сжщо е и съ Русия. Тя изкарва грамадно количество жито на пазаря, но често нѣкти много хора тамъ гладуватъ. До сжщото това положение можемъ да дойдемъ и ние. И тукъ дѣйствиата на правителствата трѣбва да се проявятъ, да се покаже нѣщо, да се създадатъ такива условия, да се взематъ такива мѣрки, щото да се избѣгне туй окончателно измѣчване и изтощаване на земледѣлческото население. Не съмъ азъ, който ще кажа, че ако намалите данъцитѣ,

ще спасите земеделците. Ние казваме, че трябва да се внесе рационалност, да се модернизира земледелието, та да може да се постигне това. Какви мърки трябва да се вземат, за туй има партия на власт, има правителство на власт, които трябва да почнат да мислят за това. Нашата работа е да разкриваме самата истина; да не заблуждаваме селяните, както каза г. Теодоров, но да им разкриваме самата истина пръмо въ очите. И съ туй се ползват мнозина от земеделческите дружини и казват, че социалистите искат съсипване на земеделческото население. Но тѣ казват това, защото имат нужда. Ако вие мислите, че търсим евтина агитация, има ли по-евтина от това: дайте ни челядни имоти! Да. Но ние сме малко по-умни от другите. Ние не даваме илюзии, защото утрѣ ще ни псуват. Ние казахме открито, че съ челядните имоти нѣма да се спасимъ. (П. Кръстевъ: Бакевъ не казва тъй!) Азъ представлявамъ социалистическата партия, а не Бакева.

Съ туй азъ ще свърша, че въ разпрѣдѣлението на данъците има една голѣма несправедливост, има една неравномѣрност както между земеделците, тъй и между другите групи, и много върно се изказа мисълта, че даже ако се намали данъкът, голѣмитъ земеделци ще ударятъ килиниръ, защото, благодарение на политическите режими, тия господа винаги се били на власт и сж сполучвали да оцѣняватъ своите имоти най-евтино, а бѣдните селяни се се натоварватъ повече. Изисква се, дѣйствително, една голѣма реформа, за да се тури край на тая голѣма несправедливост и да се тури данъчниятъ обектъ доста ясно за Правителството. И казвамъ, че Правителството, което сполучи да прокара това нѣщо, да разчисти тая смѣтка, като види кои иматъ да даватъ и кои не, и кога подобри своята финансова администрация, азъ съмъ убѣденъ, че само този редъ ако се тури въ Министерството, ще се изкара повече отъ това, което вие искате сега да се намали. Но азъ настоявамъ да се намали тамъ, дѣто трябва, а то е на дребните земеделци; на тѣхъ трябва да се намали. Азъ не съмъ партизанинъ да се освобождаватъ отъ данъци и голѣмитъ земеделци, а особено голѣмитъ землевладеци; тѣ трябва да почувствуватъ, защото тѣ се явяватъ като хора непроизводителни, които консумиратъ онзи трудъ, който селяните му влагатъ. Ето какъ гледамъ азъ на тая работа и мисля, че г. Юрданъ Теодоровъ ще вземе актъ отъ моите думи и ще остави мисълта, която той хвърли, че социалистите отивали да заблуждаватъ хората. Ние не заблуждаваме никого, а ние сме говорили горчивата истина и пакъ ще я говоримъ.

С. Димитровъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣмахъ намѣрение да стана да говоря даже и единъ пѣтъ, а не втори пѣтъ; но понеже г. Теодоровъ ме прѣдизвика, азъ станахъ втори пѣтъ.

Г-да народни прѣдставители! Може да се казва всичко отъ тая трибуна, може да се казва всичко

въ тая Камара; можеше г. Теодоровъ да каже, че имаме нужда, че имаме криза, че трябва да пари, че трябва да ги вземемъ отъ земеделците, но не и да казва, че земеделецътъ е обремененъ. Ако г. Теодоровъ казва така . . . (Не се чува.) азъ ще кажа на г. Теодорова същото. (Ю. Теодоровъ: Ти си спалъ!) Ако г. Теодоровъ мисли, че земеделците плащатъ малко, а лихваритъ много, азъ ще му направя сега тъкмо тая смѣтка, която направиха тѣзи, които . . . (Не се чува.) Азъ ще попитамъ тогава г. Теодорова да ми каже съвѣстно, дали земеделецътъ е по-добъръ, или лихваринътъ.

Г-да народни прѣдставители! Не веднажъ съмъ ималъ случай да ви права това сравнение, но пакъ ще го направя за хатѣра на г. Теодорова. Г-нъ Теодоровъ каза, че земеделците не плащали емлякъ, а той трѣбвало да плаща. (Ю. Теодоровъ: Азъ не казахъ туй. Азъ съмъ противъ да лъжете земеделците!) Азъ ви слушахъ. — Емлякътъ, който е 4% не е скъпъ, а е скъпъ поземелния данъкъ, който е сто на хилядото. Менѣ ми се струва, че тая разлика може да я направи едно дѣте отъ първо отдѣление, а не и г. Теодоровъ. Земеделецътъ не плаща 4% емлякъ, но плаща сто на хилядото поземеленъ налогъ. И ако това е така, тогава кѣдѣ е тази разлика, кѣдѣ е това облекчение? Ние имаме 129.461 човѣци, които плащатъ данъкъ върху приходитъ си, и тамъ влизатъ адвокатитъ, лихваритъ, докторитъ и т. н., тѣзи именно, които най-разкошно живѣятъ, които иматъ най-голѣми приходи — всички тия плащатъ 1.796.000 л.; срѣдно имъ се пада да плащатъ по 13 л. и 80 и нѣколко стотинки. Ами ако вземемъ 703.265 души земеделци, които плащатъ поземеленъ налогъ, който, когато бѣше 18.000.000 л., срѣдно се плащаше по 26 л. и 13 ст., а споредъ сегашната смѣтка — 20.000.000 л., ще се пада срѣдно годишно по 28 л. — по десетѣка имъ се падаше и отъ 50 на горѣ да плащатъ, — тогава кое е повече, г-да народни прѣдставители: 14 л. ли е повече или 28, или 30, или 50? Менѣ ми се струва, че смѣтката е много ясна. Ами защо тогава да си кривимъ душата, да излизаме оттукъ да оскърбяваме населението, което е много прѣтоварено, което работи, за да плаща само данъци, и бѣде и се облича съ борчъ? Ако вземете да му направите смѣтка за всичко, вие ще видите, че то е продадено. (Д. Ризовъ: Орете ли Вие, г-нъ Страти Димитровъ?) Ето защо, г-да народни прѣдставители, когато правите тая смѣтка, правѣте я така, както трябва. Недѣйте ходи надалечъ, ами вземѣте чиновниците, които тоже получаватъ пари отъ Държавата и които пари се знаатъ: който получава 2.400 л., плаща 2%, а земеделецътъ плаща 10%. За какво е тази разлика? Който получава 10—12.000 л. — туй е пари вече, него не го бие градъ, както сега бие градъ земеделеца, — който получава до 12.000 заплатата, плаща 8%. Ама ще ми кажете, че чиновникътъ плащатъ и отъ капитала си, и отъ труда си. Тѣ плащатъ само отъ

труда си, а отъ капитала не плащатъ, когато земледѣлецътъ плаща 100 на хилядата и отъ сѣмето си, и отъ капитала си, и отъ труда си, и отъ труда на дѣдата си даже. Кой е облагодѣтелствуванъ, кой е фаворизиранъ въ напата Държава и кой е немилостиво мъченъ? Менѣ ми се ствува, че много ясна е смѣтката. Азъ не съмъ отъ онѣзи, които да не разбиратъ, че, дѣйствително, когато една държава има нужда, тя трѣбва да прибѣгва до увеличение на данѣцитѣ; но да излизаме туку съ такива оскѣрбления и да казваме, че земледѣлецътъ плаща най-малко, че той е най-облекченъ — азъ не разбирамъ това. Ама каза ни г. Министърътъ, че населението въ България се увеличило съ 600.000 души. Ако въ цѣла България се е увеличило населението съ 600.000 души отъ 1893 г. насамъ, та всички земледѣлци ли сж, та всички ли дойдоха отвънъ и се заловиха да оратъ? Вие знаете, че ако се прѣсели, ако дойде нѣкой отвънъ въ България, той не се залавя за ораното, защото прѣди всичко нѣма земя. Ами ако сж се родили повече и се е увеличило населението, то всички отъ 4 години насамъ не се захващатъ да оратъ и да сѣятъ. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: 4 годишни хора не оратъ! Недѣйте говори за работи, за които нѣмате понятие. Ако разбирате, говорѣте, ако не разбирате, не говорѣте!) Неужели всички, съ които се е увеличило населението, сж земледѣлци? Ама, казватъ, има много овце у насъ. Ами може ли да бжде по-смѣшно, по-абсурдно, че имало много овце, та трѣбвало да се плаща повече поземеленъ данѣкъ? Ако има много овце, не се ли взема бегликъ, единъ данѣкъ, който никѣдѣ не се взема, освѣнъ въ Турция; не се ли взема за тия овце, които пасатъ, данѣкъ за папа? Тѣй щото, г-да прѣдставители, може всичко да се каже, но да се каже, че земледѣлческото население е облекчено, че то плаща малко, менѣ ми се струва, че е оскѣрбително за това население. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Патентъ сте взели да го защищавате!) Ето защо азъ моля г. Теодорова да бжде по-прибранъ въ израженията си тогава, когато говори за земледѣлческото население, и да казва самата истина.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Азъ на г. С. Димитрова, при всичкото му краснорѣчие, не ща да отговоря, защото той пакъ съ такива тънки смѣтки излѣзе, щото и най-голѣмиятъ економистъ би се затруднилъ да му отговори, и подирѣ, приписва ми думи, които не съмъ говорилъ. Желая да отговоря на рѣчьта на г. Киркова само, въ която имаше и вѣрни работи, имаше и несъсѣмъ вѣрни. Че е неравномѣренъ у насъ данѣкътъ — то е вѣрно. Но неравномѣренъ е навсѣкѣдѣ, а у насъ, като млада държава, естествено е, че е по-неравномѣренъ. Убѣденъ съмъ, че между едно съсловие и друго данѣкътъ е неравномѣренъ и това трѣбва да се счита, че е фактъ; между една

околия и друга — тоже е фактъ, между едно село и друго — тоже е фактъ; и вѣроятно, че е неравномѣренъ и между самитѣ данѣкоплатци на едно и сѣщо село. Още повече, че знаемъ какъ сж мѣрили и какъ сж правили оцѣнѣнитѣ кметоветѣ. Че движимитѣ, така нарѣчени, имоти не плащатъ толкова, колкото недвижимитѣ, убѣденъ съмъ, че всичко това е вѣрно, но и въ цѣла Европа е много мъчно да се облагатъ правилно движимитѣ. Затова убѣденъ съмъ, че нашето перо, дѣто влизатъ тия данѣци върху движимитѣ имоти, инакъ не можемъ да го наредимъ; нѣма съмнѣние, че трѣбва по-сериозно изучаване и внасяне туку за поправка. Но най-мъчно се пишатъ тия законопроекти, защото обектътъ не се лови така лесно, както се лови въ недвижимитѣ имоти. Бихъ желалъ за нѣкои думи, които често употребяватъ всички, да обърнете много сериозно внимание. Относително това, че нѣкои давали пари подъ лихва, тѣ не правятъ прѣстъпление: кредитътъ е такъвъ сѣщо елементъ въ живота, както и всѣко друго понятие. И ако е въ границитѣ на законитѣ, или поне на човѣщината, нѣма защо да наричатъ непрѣмѣнно лихварството въ смисълъ на позорно дѣяние. У насъ сега се смѣсва лихварството съ лихоимството. Единиятъ терминъ може да бжде съвършено правиленъ и законенъ, а другиятъ — съвършено беззаконенъ. Съжалявамъ, че досега не сме се освѣтили да намалимъ законната лихва, защото, по моето мнѣние, тя е много голѣма; да карашъ човѣка по сѣдебно рѣшение да плаща по 10% лихва е прѣстъпление. 12% е допустимата крайностъ у насъ, но има и 8% търговска лихва и желалъ бихъ тия лихви да се намалятъ по законодателенъ редъ. (Я. Забунувъ: Той ще ги взема подъ другъ видъ!) То е вече прѣстъпление, и вашето осѣждане е съвършено на мѣстото си. Но не постоянно да обвинявате единъ човѣкъ, че се ползувалъ съ капитала си и го давалъ подъ лихва, споредъ закона. Това не е право и нѣма защо да се оскѣрбяваме единъ други, защото, ако е въ кръга на законността, то е едно занятие така сѣщо благородно, както и всѣко друго.

Да ви кажа за другъ терминъ, който постоянно се употребява и на който бихъ желалъ да дадемъ най-правилна форма. То е за думата спекулантъ. Често спекулантитѣ сж най-голѣмитѣ благодѣтели. Азъ ще посоча на единъ примѣръ. Въ 1886 г. лозята родиха много и хората трѣбваше да хвърлятъ просто гроздето или да го оставятъ недобрано. Намѣриха се хора спекуланти, че го купиха и го задържаха за извѣстно врѣме. Това е най-хубавото нѣщо, което можеха да направятъ, да извадятъ отъ пазаря извѣстно количество стока, за да се повдигне цѣната и да го прѣдставятъ на пазаря въ осѣждни години, за да се намали цѣната. Така щото, нито съ думата спекулантъ, нито съ думата лихваринъ, щомъ е въ законна форма, нѣма защо да се обиждаме. Срѣщу всички тия мошеничества, които въ България, трѣбва да признаемъ, вирѣятъ и съси-

паха селянитѣ, трѣбва да вземемъ ние мѣрки, както законодателството, тъй и сѣдилищата и администрацията, да се намалятъ тия безбожни дѣйствия на лихваритѣ. Това трѣбва да направимъ, но не непрѣмѣнно да укоряваме всѣкого едного, който дава пари подъ лихва, и да го наричаме чутъ ли не прѣстѣпникъ.

За другия въпросъ, който г. Кирковъ повдигна, нѣма съмнѣние, че нашето земледѣлие стои назадъ. Оржидията му най-напрѣдъ сѣ прости, сѣмената не се мѣняватъ, но елементътъ, на който той се силаваше, че природата не била крива за безплодието, ще му кажа, че тя често е крива. Неурожаи биватъ и въ Англия, и въ Германия, и въ Франция. Сега даже четете по вѣстниците, че урожаитѣ или неурожаитѣ въ тази година стоятъ тъй или иначе и, при всичките добри желанія, не могатъ да се измѣнятъ. Има сѣщо и други атмосферни влияния. Въ Англия, щомъ има лишни дъждове, жътвата пропада и даже сериозна финансова криза произлиза отъ това. Обикновено, щомъ сѣ урожаитѣ по-малки отъ срѣдните, непрѣмѣнно се очаква криза, защото сѣ злато трѣбва да се погълни покупката на хлѣба. Така щото, на тия работи природата много влияе, и въ послѣдните 4 години е много повлияла у насъ. Нѣма съмнѣние, че които оратъ плитко, по-лесно ще пострадатъ отъ сушата и дъждоветѣ, а ония, които оратъ по-дълбоко — по-мѣчно ще пострадатъ. Така щото, нашата култура стои ниско, това признавамъ, но да отрѣчемъ, че природата влияе, тоже нѣма защо.

Сега, въпросътъ така се свежда къмъ това, че азъ не виждамъ защо ще седимъ да се нападаме коя класа плащала по-малко и коя повече. Нѣма съмнѣние, че въ България отдѣлни лица трѣбва да има мнозина, които плащатъ малко, но и богатствата на България, както говорятъ, че се съсрѣдоточавали въ градоветѣ, много се съмнѣвамъ. Първо, че значителна частъ отъ гражданитѣ сѣ, сѣщо както и селянитѣ, земледѣлци и даже, споредъ моитѣ наблюдения, най-лошо стоятъ земледѣлцитѣ, които сѣ въ градоветѣ, и по облѣкло, и по животъ, и даже по умъ. Азъ гледахъ махали въ Разградъ и въ Севлиево, които се занимаватъ съ земледѣлие, които стоятъ много по-долъ по развитие, отколкото селянитѣ въ с. Сухиндолъ напр. Най-долна степенъ на развитие прѣдставляватъ хората отъ градоветѣ, които се занимаватъ съ земледѣлие. (П. Кръстевъ: Всички млади сили отиватъ въ чиновническата класа, защото имъ се плаща!) То е съвършено вѣрно. Като свърша съ това, ще ви поговоря за земледѣлческата класа, по другъ единъ поводъ. Тамъ трѣбва да му мислимъ. Но фактъ е, че като говорите, че градоветѣ сѣ добри, това не е истина. Земледѣлцитѣ въ градоветѣ стоятъ най-долу. Занаятчиитѣ знаете въ какво положение сѣ. Признавамъ, че една частъ отъ тия занаятчици страдатъ по своето неумѣние отъ това, че не искатъ да се приспособятъ къмъ новитѣ явления. Но тѣхъ ги мѣчи и европейската конкуренция и да се подло-

жатъ на голѣми данѣци изново, тоже нѣма да бжде добръ. Азъ желая данѣцитѣ върху занаятчицата да се прѣгледатъ изново, особено за свободните професии, за което се толкозъ хора оплакватъ. И това ще видимъ. Но послѣ ще ви посоча какъ е важно количеството, а не качеството. България като каже: „абе, каже, женитѣ носятъ такива и такива капели“, а пъкъ гледашъ въ статистиката тия капели възлизатъ само на 100.000 л., а пъкъ спиртътъ на 5 милиона лева. Така щото, важното е тукъ да имаме прѣдъ видъ количеството, а не качеството. Азъ бихъ молилъ да се вотира сега параграфътъ, а послѣ ще ви говоря по въпроса за заплатитѣ.

А. Ангеловъ: Г-да народни прѣдставители! До прѣди двѣ години, ми се струва, не се споменуваше толкозъ на често въ Камарата за земледѣлцитѣ, а често пѣти се чуваше само думата „данѣкоплатци“. Сега това се забрави, а особено тази година всѣки день ще чуete да се споменува въ рѣчитѣ на ораторитѣ само думата „земледѣлци“. Даже г. Страти Димитровъ, който нѣма хаберь отъ земледѣлие, и той не изпуца случая до спомене всѣки день името „земледѣлци“. (С. Димитровъ: Има си хасъ!) Г-нъ Димитровъ оплаква послѣдствията, а не причинитѣ. Когато г. Захарий Стояновъ пишеше, че земледѣлцитѣ фдатъ всѣки день печени кокошки и по 3' вида пелинъ иматъ: за сутринъ, вечеръ и пладнѣ, тогава г. Димитровъ не казваше нищо. Българскиятъ данѣкоплатецъ не плаче за намаление, защото той знае, че Държавата има дългове; той плаче отъ този дългъ. А кои сѣ, които направиха този дългъ? Той знае, че намаления не може да ставатъ и че ако станатъ, то иска намаление на разходитѣ, а не на приходитѣ. А ако вие сте агитирали за намаление на приходитѣ, то вие ще отговаряте. (С. Димитровъ: Не сме ние агитирали, а вие! Агитация за намаления у васъ е имало.)

Г-да народни прѣдставители! Азъ, като народенъ прѣдставитель, не съмъ агитиралъ, както г. С. Димитровъ, а съмъ казвалъ, че нашиятъ данѣкъ е неравномѣренъ. (Д. Петковъ: Значи, вашитѣ земледѣлци въ Свищовъ сѣ доволни. Въ Свищовъ какъ си избранъ? Иди въ Свищовъ та вижъ какво си говорилъ. Не те е срамъ!)

Прѣдсѣдателътъ: Моля г. Петкова да се държи по-благоприлично.

Д. Петковъ: Да не лъже.

А. Ангеловъ: Азъ съмъ казвалъ, че данѣкътъ не е равномѣренъ. Вие събирахте десетъкъ по 30 милиона лева и пакъ оставихте 260 милиона дългъ. (Д. Петковъ: Даскалъ човѣкъ да не говори за земледѣлие!) Азъ апелирамъ къмъ вашитѣ другари, да ви кажатъ, че азъ съмъ земледѣлецъ. Азъ ще ви наведе примѣръ, че данѣкътъ е неравномѣренъ. Не казвамъ, че е лекъ поземелниятъ да-

нъкъ, но казвамъ, че данъцитѣ сж затова увеличени, защото имаме дългове, а отъ кого е направенъ този дългъ? (Д. Петковъ: Не сж увеличени затуй! Ти понятие нѣмашъ отъ тия работи!)

Азъ мисля, г-да прѣдставители, да си послужи съ една бѣлѣжка тукъ, по понеже онзи день г. Министърътъ заяви, че нашата статистика не струва ни грошъ, азъ ще оставя статистиката, а ще кажа нѣколко думи, доколкото азъ зная отъ практика, къдѣто сѣмъ срѣщналъ. Азъ зная съ десетки примѣри, какъ се разхвърлятъ нашитѣ данъци. (С. Димитровъ: Ти бѣше даскалъ тогава!) Единъ примѣръ съ военния данъкъ. Зная съ десетки примѣри въ Свищовската околия, дѣто хора, на които материалното положение е десеторно по-добро отъ други, плащатъ 10 пжти по-малко воененъ данъкъ, отколкото онѣзи, които нѣматъ много добро материално положение. Напр., единъ земледѣлецъ, баща му на когото плаща около 600 л. данъкъ върху материалното му положение, слагатъ му воененъ данъкъ 100 л., а другъ търговецъ, който по своето материално положение има единъ капиталъ отъ около 20.000 л., синъ му плаща 50 л. воененъ данъкъ. А такива примѣри има много — не единъ, а съ десетки. Тѣй се разхвърлятъ и другитѣ наши данъци. Тамъ е именно несправедливостта, г-да прѣдставители. Пакъ ще повторя, не казвамъ, че е лекъ поземелниятъ данъкъ, но за да бѣде лекъ, трѣбваше да нѣмаме такива разходи. Кои ги направиха? Вие знаете кои направиха толкова дългове. Азъ нѣма повече да говоря, защото другитѣ г-да казаха коя е причината за пропадането на нашитѣ данъкоплатци, но ще помоля респективния Министъръ за въ бждѣще (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Наесенъ!) да се позамисли на тия работи, за равномерното разпрѣдѣление на данъцитѣ. Така напр., да се увеличи патентътъ въ бждѣще, защото е доста малъкъ, както на банкеритѣ и на лихваритѣ, така и на търговцитѣ, а така сжщо и на нѣкои индустриалци, на които се пада по 13 л. на човѣкъ и за които има и законъ за насърчение на мѣстната индустрия, да си прѣкарватъ стокитѣ съ 35% по-евтино. Така щото, отъ земледѣлцитѣ като се вземе, да се прѣхвърли на патентитѣ и се облекчи тѣхното положение.

Това имамъ да кажа.

А. Влажевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣма да нападамъ никого, кой е правилъ лошаво и кой — добро. Азъ ще се съглася напълно съ думитѣ на г. Димитрова, защото сж въ полза на земледѣлието; тѣй сжщо и съ г. Киркова, само съ изключение на думитѣ му или, по-право да се каже, на рѣчта му, дѣто каза, че законопроектътъ за челяднитѣ имоти билъ много уменъ, или по-добръ да се каже, че тѣхната социалистическа партия била много умна — не може да се каже умна ли е, или не. Сега не остава на мене да кажа на г. Теодорова да агитира, защото г. Кирковъ много право му каза, сжщо и г. Димитровъ. Азъ ще се отнеса

къмъ г. Министра да го попитамъ: по какъвъ начинъ ще се събере тази сума — 1.625.100 въ повече. Той е правъ да каже, че ще се попълни, но може нашитѣ земледѣлци пакъ да роптаятъ. Азъ не изпълнявамъ нищо друго освѣнъ земледѣлие и азъ ще ви кажа, прѣди 3—4 години ми се увеличи земята съ 50—60 декара; билъ сѣмъ до нѣкой соватъ, поразоралъ сѣмъ малко, право да си кажа. (Глъчка.) Азъ за мене си говоря. Купувамъ нѣкоя орница нѣкъдѣ, има пакъ соватъ, разорвамъ оттамъ и, естествено е, ще ми се увеличи земята. Тѣй щото, може да се намѣри такова нѣщо.

Та и това ще попитамъ г. Министра, какъ ще стане издирването на тия земи и какъ ще стане събирането на данъка, защото, както казва той, нашитѣ данъчни поземелни книги сж съвършено искусствни; и какъ ще стане събирането по тази система, когато намъ ни казаха по-напрѣдъ, че тя е съвършено скжпа.

А за увеличението, менъ ми се вижда, че е много, че е тежко, но г. Министърътъ ни доказа какъ трѣбва да стане. Сега и азъ да роптая, нѣма кой да ни слуша.

Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Ние изработихме тукъ законъ, че ще се създадатъ нови книги, че всичко ще бѣде ново за селата; въ селата ще стане ново изчисление на земледѣлцитѣ. Само едно, че ще закѣснѣе, това го знаемъ. Прѣсмѣтаме да го направимъ по-скоро, но при всичката си бързина нѣма да успѣемъ. Но за васъ, земледѣлцитѣ, ще бѣде само полезно. Ще хванемъ да изискваме тѣзи данъци, когато сте разпродали житото, не само когато сте го прибрали. (А. Влажевъ: Тази година ли ще стане това издирване?) Въ селата тази година. Тази година ще стане, но само ще закѣснѣе събирането на данъка.

А. Брушковъ: Г-да народни прѣдставители! Ако подчеркнахъ думитѣ „народни прѣдставители“, то е затуй, защото единъ отъ нашитѣ другари каза, че ние прѣзъ тая извънредна сесия ще бѣдемъ прѣдставители на министритѣ, а прѣзъ есенната редовна сесия ще бѣдемъ прѣдставители на народа. Азъ нѣма да се съглася съ възгледа, който прокарваше този нашъ другаръ. (Г. Шиваровъ: Кой е той?)

Г-да народни прѣдставители! Ние сме длѣжни да направимъ каквото и да би било намаление отъ цифрата 20.000.000 фр., защото ние сме продуктъ, ние сме резултатъ отъ митинги, отъ обѣщания, които ние давахме на своитѣ избиратели, че ще направимъ извѣстни намаления, които да се почувствуватъ отъ това население. Не само азъ, не само г. г. народнитѣ прѣдставители, но и г. Каравеловъ, и г. Даневъ, и г. Людкановъ въ 1900 г., когато се приемаше законътъ за десетѣка, когато сегашнитѣ г. г. министри бѣха въ опозиция на тогавашното Правителство, искаха да докажатъ несъстоятелността, тежестта или непоносимостта на закона за

десетъка, който Радославовото правителство искаше да прокара. Тъ казваха, че не само законътъ за десетъка е тежъкъ и непоносимъ, но даже и законътъ за поземелния данъкъ, и че би трѣбвало едно съществено проучване и да се направи едно процентно намаление. Е добъръ, слѣдъ тая декларация, която бѣха направили тогава сегашнитѣ г. г. министри, азъ не мога да разбера, защо ние, народнитѣ прѣдставители, и защо г. г. министритѣ не се съгласяватъ или се отказватъ отъ туй, което сѣ говорили по-рано. Независимо отъ това, тази година земледѣлческото население нѣма да плати само 20.000.000 л. поземеленъ налогъ, но ще плати 30—35.000.000 л., защото, благодарение на 4 неурожайни години, има маса недобори, или пъкъ, защото се прѣдвизжда урожайтъ сега да бѣде подобъръ, Правителството сигурно ще направи възможното, ще употреби всички усилия, за да събере тии недобори; така щото, земледѣлческото население ще плати не 20.000.000, а 30—35.000.000 л. Азъ мисля, г-да прѣдставители, че ние само отъ една точка зрѣние трѣбва да докажемъ на нашитѣ избиратели, че не сподѣляме възгледитѣ на правителството на Радославова, което наложи десетъка, че ние сме и сега за това начало, което проповѣдвахме чрѣзъ нашитѣ партийни органи, че ние сме истински партизани на това, което въ редъ митинги въ Радославово врѣме се резолираше отъ земледѣлческото население, въ които митинги участвахме и ние. Спомнямъ си рѣчъта на г. Бѣлинова, който каза, че земледѣлческото население е една дойна крава, която почна да пуца кръвъ. (Д. Ризовъ: Вие изѣдохте млѣкото въ Стамболово врѣме, г-нъ Крушковъ!) Отъ тази точка зрѣние и отъ редъ задължения, които има сегашното Правителство прѣдъ земледѣлческото население, азъ мисля, че Правителството и ние трѣбва да се съгласимъ да направимъ едно процентно намаление; да гласуваме този параграфъ не както прѣдлага Правителството на сума 20.000.000 л., а 18.000.000 л., — толкова, колкото е плащало земледѣлческото население по-прѣди. Независимо отъ това, даже трѣбвало би Правителството да излиза отъ чисто политическа точка зрѣние да направи поне по този въпросъ малка отстъпка. (И. Московъ: За хатъръ на земледѣлческата партия!) За хатъръ на ангажментитѣ, които е взело.

Министъръ - Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Имамъ честь да отговоря на г. Крушкова, първо, като протестирамъ, че нѣкога съмъ казалъ било тукъ, било по цѣла България, че азъ мисля да намалявамъ данъцитѣ. Протестирамъ най-високо, и считамъ, че това е мръсно обвинение. (А. Крушковъ: Населението смѣташе, че Вие ще намалите данъцитѣ!) Какво е смѣтало населението, не знамъ, но азъ говоря като министъръ на финанситѣ сега и тогава като депутатъ, и ако искате, като агитаторъ. Азъ говорихъ тукъ противъ десетъка, както бихъ говорилъ и сега. Възраженията мои при де-

сетъка бѣха, че, първо и първо, събирането му ще струва скъпо, той ще опропасти стоката на населението, Държавата ще вземе десетъкъ, а цѣната на житото ще се намали съ 30% — възражения, отъ които цѣлъ купъ мога да ви приведа, а не че данъкътъ е голѣмъ. Азъ знамъ, че българскиятъ бюджетъ отъ години сѣ съ дефицитъ свѣрпва и нѣма защо да лъжемъ свѣта, че ще намалимъ данъцитѣ. Тукъ съмъ говорилъ, че трѣбва да прѣкратимъ пътя на дефицититѣ, да нѣма дефицити. А да се съгласимъ съ това да правимъ политика — това е най-лошо, това е най-гнусно; въ дадения случай е — да лъжемъ. Да отложимъ изплащането да стане отъ бѣднѣщето поколѣние азъ не желая; азъ желая всѣко поколѣние да плаща за себе си и всѣки бюджетъ самъ да си изплаща, а не да скриваме сумитѣ и да хвърляме дефицититѣ на бѣднѣщето поколѣние да ги плаща. Азъ съмъ противъ този добъръ кметъ, който иска да продаде двѣтъ крави, а съмъ за този лошъ кметъ, който ще продаде едната. Всѣко поколѣние да плаща дѣла си. Обѣщавамъ, че нѣма да имаме дефицитъ, ще се помѣча да направя това. Но бихъ желалъ да не бутате тукъ параграфа, първо, че съ това ще подбиемъ кредита на България, което ще бѣде голѣмо зло. Казахъ ви, че нѣма да легне данъкътъ по-тежко на земледѣлцитѣ, отколкото е било по-рано, а да седимъ сега да се занимаваме съ политика, кой какво е говорилъ прѣдъ избирателитѣ и на митинги, мене ме нѣма. Ни на единъ митингъ, нито прѣдъ нѣкои избиратели съмъ говорилъ това. Не мисля, нито съмъ мислилъ да намалявамъ нито една стотинка отъ бюджета, а говорилъ съмъ за уравниване на бюджета. (Единъ отъ прѣдставителитѣ: Въ Разградъ сте говорили това. Азъ Ви слушахъ.) Вие трѣбва да сте най-голѣмиятъ лъжецъ въ България! (Сжщиятъ прѣдставителъ: Лъжете Вие сами!) Азъ Ви казахъ, че Вие сте най-голѣмиятъ лъжецъ въ България.

С. Бабаджановъ: Отдѣ Вие може да знаете, какво е говорилъ г. Каравеловъ въ Разградъ? Въ събирането ли бѣхте да разберете какво е говорилъ?

Прѣдсѣдателъ: Моля, нѣмате думата. Г-нъ Франгя има думата.

А. Франгя: Г-да народни прѣдставители! Истина е, че нашитѣ земледѣлци не сѣ въ розово положение. Тѣхното положение е тежко и какъвто данъкъ да имъ се наложи, сѣ ще е тежъкъ. Вънъ отъ причинитѣ, които се указаха отъ г. Министъръ-Прѣдсѣдателя, както и отъ г. Киркова, има и други, които ще намѣримъ, ако прослѣдимъ това тѣхно положение още отъ зародиша на влошаването му. За това положение на земледѣлцитѣ ни, помоему, има една голѣма причина, за която не е говорилъ нито г. Министъръ Каравеловъ, нито г. Кирковъ. Тя е слѣдующата. Съ изселването на турцитѣ изъ

България, подиръ Освобождението, нашитѣ българи като земледѣлци, като хора, които искатъ да работятъ, лакоми за земя, се нахвърлиха на тази земя, напусната отъ турцитѣ, като я изкупили много скъпо и по тоя начинъ тѣ направиха много дългове. Извѣстно ви е, че турцитѣ сж изнесли изъ България около 300 милиона лева за продаденитѣ имъ земи на нашето население. Съ нахвърлянето на населението върху тия земи какво стана? Повдигна се цѣната на земята и понеже нѣмаха пари готови, съ които да купятъ земята, какво направиха? Отидоха че заборчѣлиха било на земледѣлчески каси, било на частни лихвари и пр. И понеже, отъ друга страна, нѣмаха достатъчно срѣдства да работятъ тая земя, която накупиха, стана тѣй, щото земята не имъ произведе доста, за да покриятъ и лихвитѣ на паритѣ, които сж взели назаемъ, и онова, което тѣ вложиха като капиталъ за сѣме, за работа и пр. Ето първата причина, която почна вече да подкопава почвата на нашитѣ земледѣлци като хора, които работятъ и искатъ да изплащатъ борча си, искатъ да спечелятъ отъ този капиталъ, който за тѣхъ е земята. Азъ направихъ самъ изслѣждане, когато бѣхъ въ Нова-Загора, по тая работа и намѣрихъ, че до 1896 г. декарътъ земя — защото тамъ земята е злато — струваше отъ 60—100 л., а днесъ не струва повече отъ 3½—4 л. декарътъ земя, продадена отъ пристава. До 1896 г. населението изпращаше въ Цариградъ до 1.500 вагона зърнени произведения, което му даваше 60 лири турски за всѣки единъ вагонъ. Дѣто ще рѣче 90.000 турски лири се разпрѣдѣляха между населението въ околията. Отъ 1896—1900 г. е изпращано до 500 вагона само. Направѣте сега смѣтка и ще видите, че отъ 90.000 турски лири, които оставаха за населението до 1900 г., днесъ едвали оставатъ 3, 4, до 6 пѣти по-малко. Ето загубата. Ако сега прѣдположимъ, че единъ земледѣлецъ, който има 100 декара и на който декарътъ струваше по-прѣди 60 л., което му съставляваше единъ капиталъ отъ 6.000 л., днесъ сѣщиятъ земледѣлецъ, съ сѣщитѣ декари земя, по 4 л. декарътъ, нѣма вече освѣнъ 400 л. капиталъ. Това е положението и какъвто данѣкъ и да наложите сѣ ще бѣде тежъкъ за него. Туй е първо.

Второ. Сравненията, които се правятъ тукъ съ другитѣ държави, сж не само рисковани, но и опасни; защото, ония, които казватъ, че Бельгия плаща толкова на стотѣ, Франция толкова, Австрия толкова, мамятъ се като правятъ тия сравнения, понеже тѣ неправятъ смѣтка за косвенитѣ даждия, които плаща тамъ населението. Косвенитѣ даждия не се усѣща какъ се плащатъ, когато селянинътъ продаде храната и отиде да си купи нужнитѣ работи отъ гражданитѣ, които сж бакали, занаятчи и пр.; той плаща това, което самитѣ граждани сж платили вече на Държавата като даждия, и онова, което щѣше да го вземе по-свѣтино, го взема по-скъпо; съ други думи, плаща онова, което е платилъ гражданинътъ. Всѣки пѣтъ като се е искало да се облекчи селското население, сѣ се е каз-

вало: вземѣте косвени даждия и освободѣте селянина — той е много натоваренъ, а винаги селското население е плащало и тѣзи косвени данѣци, особено у насъ, дѣто имаме 83% земледѣлческо население. Това прилича на воденичарина, който, за да облекчи натовареното си добиче, по пѣтя му дошло на ума да се натовари той съ чувалитѣ брашно и да възседне пакъ добичето си. Та какъвто и да се прави, пакъ върху гърба на земледѣлческото население ще падне. Та пакъ ще кажа, че каквито сравнения и да се правятъ, тѣ сж рисковани и невѣрни, защото тѣзи, които правятъ сравненията, не взиматъ въ внимание, че какъвто и да се тури на гърба на гражданитѣ, ще се взема сѣ отъ селското население, може би, безъ да го усѣща. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Не е винаги така!) Азъ горѣ-долу тѣй мисля. Може би то да не е математическа истина, но е истина. (Д-ръ К. Милановъ: Тая теория никѣдъ я нѣма!) Много хубаво! Азъ поне мисля, че ако това не е свѣршена математическа истина, сѣ пакъ селянитѣ взематъ върху себе си една голѣма частъ отъ косвенитѣ даждия. Това искамъ да кажа. Прочее, сравненията, които се правятъ тукъ отъ нѣкои наши другари, по отношение къмъ другитѣ държави какво плаща земледѣлието, сж сравнения, помоему, много погрѣшни, защото, ако излизаме оттамъ, ще отидемъ далечъ и, ако бихме искали френскитѣ закони по даждията да приложимъ у насъ, ни единъ отъ нашитѣ земледѣлци не би ги прѣтърпѣлъ. Искане се намалението прѣдвидения поземеленъ налогъ въ този бюджетъ. Азъ мисля, както и други нѣкои по-прѣди казаха, че даже ½ или ¼ да се приеме, сѣ тежко ще го намѣримъ за бѣдното население. Но може ли да се говори днесъ-затнесъ за намаляния? Ние онзи денъ искахме разходи, а днесъ, когато дохождаме на приходитѣ, казваме, че приходитѣ трѣбва да се намалятъ. Това не е възможно и не може по никакъвъ начинъ да стане, особено сега, когато се намираме въ такъва положение. Азъ съмъ убѣденъ, че какъвто и да казва г. Министъръ-Прѣдсѣдателътъ, какво нѣма да има дефицитъ, азъ ще кажа, че дефицитъ ще има и че едвали тази година г. Министърътъ съ всичкитѣ усилия, които ще употреби, ще събере 10—12 до 13 милиона лева. Ние виждаме това и отъ опитъ. Когато г. Генералъ облекчи селското население, когато поземелниятъ налогъ бѣше 18½ милиона горѣ-долу, ако се не лъжа, какво се събра? Едва 13 милиона. А сега, когато имаме толкова късо врѣме, да се казва, че ще се събере всичко и щѣло да тежи на населението страшно, азъ намирамъ, че тѣзи опасения сж опасения съвършено неоснователни и почитаемиѣ земледѣлци нѣма защо да се грижатъ, защото убѣденъ съмъ, че ще имаме недобори около 8.000.000 л. Тѣй щото, нѣма да изплатятъ 20.000.000 — толкова, колкото мислятъ, — особено, както казва г. Министъръ-Прѣдсѣдателътъ, че съ изчисленията, които се правятъ, ще има горѣ-долу 18.000.000 л., защото

имало 1 милионъ за лозята и 1 милионъ за ново-открититъ земи. Та, вмѣсто да си губимъ врѣмето и да правимъ голѣмъ шумъ, нека гласуваме да мине приходниятъ бюджетъ по-скоро, защото, колкото врѣме оставаме, ние, вмѣсто да намалимъ бюджета, увеличаваме го съ разноснитъ, които правимъ като депутати.

Д. Петковъ: Г-да народни прѣдставители! Ние твърдѣ често за най-сериознитъ въпроси се захващаме не за самия въпросъ, ами да си подхвърляме приказки и да се закачаме. Г-нъ Теодоровъ стана да каже мнѣнието си, какъ гледа на въпроса, като прѣдставителъ, но не го оставихте да говори, и трѣбваше да отиде на трибуната, за да можете да го чуете. Г-нъ С. Димитровъ говори за своя смѣтка; нему се обади да отговаря единъ, който не е земледѣлецъ, а даскалъ, и да отговаря на единъ човѣкъ, който е землевладѣлецъ. (А. Ангеловъ: Вие не ме познавате!) Заговори и г. Крушковъ, и вие пакъ възстанахте. Може неговитъ мнѣния да сж съвършено криви, и азъ не ги сподѣлямъ, но имайте търпѣние да изслушвате човѣка. Азъ съмъ за бюджета — това съмъ го казалъ много пъти и сега го казвамъ, — защото съзнавамъ нуждитъ на Държавата, защото и ние сме били въ управлението и знаемъ какъ се развива постепенно Държавата, и вие сами видѣхте, че вотирахъ за разходитъ. Азъ не съмъ отъ тѣзи, които сж ходили да агитиратъ за намаления на данъци и пр. Който е слѣдилъ какво съмъ говорилъ, ще види, че никѣдъ не съмъ говорилъ за намаления, но винаги съмъ приказвалъ съ една ясна откровеностъ какъ сме управлявали и какъ мислимъ, че трѣбва да се управлява Държавата. Обаче, ако има нѣкой, които да се сърдятъ, както г. Ангеловъ изведнажъ извика, то е, че ще има нѣщо задъ гърба имъ, което не съответствува сега на дѣлата имъ, и затова се сърдятъ, когато нѣкой приятелъ имъ го каже. Азъ зная много добръ, че г. Ангеловъ не можеше да бѣде избранъ въ Свищовъ, ако не ходѣше отъ село на село да лъже, че ще намали данъцитъ. (А. Ангеловъ: Не е вѣрно! Ние сме говорили, че данъцитъ ще трѣбва да бѣдатъ разхвърлени равномерно!) Ако щете, и други въ нѣкои други окръзи не можеха да бѣдатъ избрани, ако не лъжахъ избирателитъ. Скришно ли е, че има една партия, която днесъ е на властъ и въ програмата на която стои: „намалението на данъчния товаръ“? Защо се сърдите тогава, когато ви казватъ, че сте проповѣдали намаление на данъцитъ? Каза ви го г. Крушковъ затуй именно, защото е видѣлъ какво се пише въ извѣстни програми и защото е видѣлъ какво се пише въ извѣстни органи на днесъ властующитъ. Азъ нѣмахъ намѣрение нито да казвамъ това, нито мислѣхъ да говоря по такъвъ сериозенъ въпросъ, когато г. Министерътъ излѣзе и каза, че има увеличение на населението, че има новообработени земи, които не сж облагани, и, слѣдователно, не трѣбва да се прѣдполага, че ще падне това тежко

на населението. Слѣдъ като вие вотирахте разходния бюджетъ и не се рѣшихте да намалите даже и военния бюджетъ, сами трѣбва да разбирате, че тѣзи параграфи трѣбва да съответствуватъ на разходнитъ, и ако отхвърлите или намалите този параграфъ, трѣбва да укажете на Финансовия Министъръ отъ ще намѣри източници, за да покрие разходитъ. Той ви каза, че нѣма други източници, че тѣй е нареденъ бюджетътъ, щото други източници нѣма, а вие, намѣсто да говорите по работата, отклонявате се отъ въпроса и се хвърляте върху насъ да ни обвинявате, че ние сме излѣли паритъ, както го каза и г. Ангеловъ. Е добръ, ние управлявахме страната и ги излѣдохме; ние съсипахме Държавата, споредъ васъ. Други дойдоха слѣдъ насъ на властъ, и на тѣхъ викаха: „вие съсипахте страната“; и днешнитъ министри като постоятъ 3—4 години на властъ, и на тѣхъ ще вземете да викате сжщото. Но съ такива улични викове не се върши работа. Аслж, който управлява, може ли да бѣде добръ за васъ, които плащате данъци? Който управлява, не трѣбва да обръща ни най-малко внимание на тия гюрлути, и хубаво каза г. Каравеловъ, че не ще и да знае за това, какво искате, защото ако обръща внимание на всичко, което вие искате, той трѣбва да си вземе чантата и да си отиде. Може ли човѣкъ, който управлява, да мисли съ такъвъ умъ, както вие, г-нъ Ангеловъ? Ами че така ли се управлява държава? Азъ разбирамъ да излѣзете да говорите и да критикувате извѣстни работи, или да укажете на министра източници, но така да се излазя и да се взима поводъ отъ единъ параграфъ на бюджета, и да се напада едно бивше управление — не го разбирамъ. Ако мислите, че трѣбва да се прави отговорно едно министерство, нѣма освѣнъ да излѣзете и да обвинявате по указания редъ въ конституцията. Има аслж единъ цѣлъ томъ написанъ за насъ. Какво искате да кажете сега съ това? Искате да прикривате вашитъ лъжи и проповѣди съ нашето управление? Това е глупаво, защото не можете се закри задъ лъжитъ си. Азъ ви казвамъ, за да знаете, че не можете да се върнете въ селата, дѣто сте лъгали, и туй ви е мжчно. Трѣбваше да държите смѣтка, когато сте говорили, за да не се срамувате сега отъ себе си. Криво ви се вижда сега, като ви казва Министерътъ: „Азъ не съмъ лъгалъ, а които сж лъгали да му мислятъ.“ Може би, г. Крушковъ да се е ползувалъ отъ общото течение да лъже, но азъ не съмъ лъгалъ. (Смѣхъ.) Но г. Крушковъ нѣма да управлява страната и е говорилъ за своя смѣтка; той нѣма да прилага бюджета, а ще го прилага другъ, и, слѣдователно, когато дойде нашата партия на властъ, г. Крушковитъ ангажменти не могатъ да я ангажиратъ. Това нека послужи, обаче, за примѣръ, че други пътъ да се не обѣщаватъ на населението нѣща, които не сж изпѣлними. Това искахъ само да кажа.

Що се отнася до другитъ въпроси, дали ще да има дефицитъ въ края или не, това ще го видимъ

въ бджще; г. Министерът на Финансите е много самоуверен, че няма да има, но се ще има, мисля азъ. Бихъ желалъ да бжде безъ дефицитъ, но като слушахме вчера Военниятъ Министеръ, че ще иска свръхсметни кредити, излиза, че ще има такива. Но най-послѣ, не съмъ азъ, който ще искамъ намалението на тоя параграфъ. Оставямъ на васъ да правите каквото щете и да мислите за обѣщанията си и лъжитѣ.

Д-ръ К. Милановъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ няма да говоря много дълго, кой кого е лъгалъ и кой какво е говорилъ, а само ще отговоря на г. Петкова. Общото течение по митингите какво бѣше, е извѣстно на всѣкиго; извѣстна е дѣлата борба, извѣстна е цѣлата вѣрва, която се вдигаше противъ десетъка; извѣстно е до какъвъ размѣръ трѣбваше да се опрѣдѣли поземелниятъ налогъ — до 18.000.000 л. Сега, кой е съставлявалъ тия митинги? Въ числото на присѣтствующитѣ сж били повечето отъ насъ, депутатитѣ отъ настоящата Камара. Няма сжщо да се спирамъ върху тази теория, която г. Франгя изказваше за магарето и човѣка, защото въ економическитѣ теории не могатъ да се навеждатъ подобни примѣри, а се взематъ примѣри отъ тѣзи обстоятелства, отъ тѣзи условия отъ економическия битъ на обществото, отъ тѣзи отношения на извѣстни производителни съсловия отъ една или друга класа и тѣхното отношение вънъ и вътрѣ въ държавата. Отъ тѣзи условия се правятъ общи економически заключения и вслѣдствие на тия различни условия се изважда една економическа теория, а не фантастически отъ въздуха, а още повече да се сравнява магарето съ човѣка.

Колкото за въпроса, направенъ отъ него за това, къдѣ е причината да дойдатъ напѣтитѣ селяни въ това несносно положение, азъ дѣйствително ще се съглася съ него донѣдѣ, че сж накупили доста земя напѣтитѣ селяни, но всичката причина за пропадането не е тамъ. Даже г. Кирковъ каза много по-рано, че за да си изкара нужното количество прѣхрана, за да изкара нужното количество храна, чрѣзъ която да може да живѣе, той е принуденъ да обработва по-големо пространство земя, защото работи съ първобитни оръдия и, вслѣдствие на туй, не може да изкара такъвъ размѣръ храна, както другитѣ, които работятъ по модеренъ начинъ, вслѣдствие на което е принуденъ да обработва по-големо пространство земя и да плаща по-големъ данѣкъ. Ако вървимъ по този пѣтъ, ще дойдемъ до заключението, което може да се направи отъ подобна теория, че положението е несносно и че трѣбва да се лѣкува съ нѣщо.

Г-да! Азъ не съмъ съгласенъ съ страха, който зададе г. Каравеловъ, Министеръ на Финансите, че земитѣ щѣли да прѣминатъ въ рѣцѣтъ на лихваритѣ, ако на лицата, които обработватъ тия земи, се намали данѣкътъ, защото лихваритѣ тогава щѣли да поискатъ своитѣ капитали и ще поискатъ

да взематъ и земитѣ и сами ще ги обработватъ. Животътъ е прѣдъ насъ, па и като погледнемъ по-пространно на този въпросъ — азъ при всичко че признавамъ г. Каравелова, че е единъ добъръ економистъ, нека ми позволи и на мене да погледна на този въпросъ и отъ друга страна. Лихваритѣ у насъ никога няма да намалѣтъ, даже да няма никакви данѣци. Но тѣ няма да взематъ земитѣ на земледѣлцитѣ да ги обработватъ, защото тѣ сами не могатъ да ги обработватъ. Да вземе модерни сѣчива и инструменти, за да обработва самъ земитѣ и да унищожи земледѣлцитѣ, той ще трѣбва да вложи своя капиталъ и още повече да изложи на единъ рискъ тоя свой капиталъ и въ единъ неурожай да го изгуби, а, вдругъ, той може прѣспокойно, както сега го върши, съ единъ процентъ, който става нѣколко пкти по-големъ, отколкото е билъ капиталътъ, който единъ пѣтъ даденъ на земледѣлца и послѣдниятъ вече е изгубенъ, защото ще го плаща 20—30 пкти и лихваринътъ постепенно-постепенно ще да го доизземледѣлецътъ едва ще може да изкара това, което е нужно за капитала, а това, което е нужно за подпомагане, за развитието и за повдигането възможността да разработва земитѣ си по модеренъ начинъ, взима го лихварьтъ. Съ това ние го тикаме къмъ пропастьта. И както г. Кирковъ каза, че групирането на земитѣ става отъ конкуренцията, тогава той става правъ и ние ще поддържимъ съ подобно дѣйствие неговото мнѣние. Ако лихваринътъ държи паритѣ, които е изтелилъ нѣколко пкти отъ единъ земледѣлецъ, ако една година има суша или гладъ, няма добра жътва, няма добра реколта, лихварьтъ не губи нищо, защото той отива прѣспокойно, взема кравичката или каквото намѣри друго на земледѣлца и го продава. Какъвъ интересъ би ималъ земледѣлецътъ, ако го лишите отъ възможността да изплатѣше тия пари на лихваря. Земледѣлецътъ само губи. Той печели, но печалбитѣ държи за да плати лихвитѣ на лихваря. Лихваринътъ по никой начинъ няма въ такъвъ случай да рискува своитѣ капитали, а още повече, че той е наученъ на непроизводителностъ, наученъ е да не отива да се излага на рискъ, както земледѣлецътъ, и по този начинъ да излага своитѣ капитали и богатства. Така щото, по никой начинъ няма да се постигне това, отъ което се бои г. Каравеловъ. Но ако трѣбва да се боимъ отъ лихваритѣ, а вѣрвамъ въ това, защото г. Каравеловъ така каза, че трѣбва да се боимъ отъ лихваритѣ, то пакъ не сме справедливи да туряме отъ друга страна по-тежки данѣци върху това население, което никой няма да отрѣче, че е доста сѣсипано, било економически, било вслѣдствие на други причини, било то вслѣдствие и на първобитното обработване на земята, изтощаването на земята, или било по много сжщо други причини. Но се таги, ако признаемъ, както загатна онзи денъ г. Каравеловъ, че рента е чистото произведение на земята, като се изтеглятъ всичкитѣ капитали и трудътъ на земледѣлца, тогавъ трѣбва да допуснемъ, че ако той признава, че

трѣбва да се увеличатъ данѣцитѣ, че вѣнъ отъ това, дѣто го взима лихварѣтъ, да отиваме да вземаме и излишната частъ, ние ще трѣбва да отидемъ тогава да вземемъ още и това на земледѣлцитѣ, което имъ е нужно за прѣхраната. Тогава ще имаме за послѣдствие, че ние ще отидемъ да го съсишемъ окончателно. Колкото и да е малко това, което ние ще вземемъ, то се чувствува. Ето и сега въ туй врѣме има голѣми наводнения, които сѣ опустошили цѣлия нашъ Шуменски окръгъ и, ако тази година туримъ на земледѣлеца единъ по-тежкъ данѣкъ отъ по-миналата година — защото миналата година не споримъ, че сѣ били съсипани земледѣлцитѣ, макаръ че и съ това да не достигнахме да вземемъ това количество, което е изискувала Държавата, но съсипахме и търговия и направиохме още и друго економическо съсипване и въ другитѣ производства, — при тия условия ще тикнемъ земледѣлцитѣ къмъ опропастване. Защото съгласявамъ се съ г. Каравелова, че твърдѣ е възможно, макаръ да нѣмамъ възможностъ да ходя често пѣти по селата да видя, но рѣдко съмъ видѣлъ да достига увеличението на обработваемата земя до 600 декара на единъ човѣкъ. Не знаа дали има на всѣкъдѣ такива млади „ниви“, които да растатъ толкова скоро, както на г. Блажева нивитѣ, но хората иматъ повечето стари ниви, които не растатъ и сѣ изтощени. Но сѣ таки може да има и млади ниви. Но ако допуснемъ едно увеличение на населението, азъ не виждамъ економическата връзка въ това, че производството се е увеличило. Защото ще признаемъ всички, че не сме изминали такъвъ голѣмъ периодъ отъ монента на увеличението на населението, за да може да му даде производителни рѣцѣ. Тия рѣцѣ не сѣ толкова заякнали, а, отъ друга страна, тия рѣцѣ, които имавме по-рано, старитѣ хора, се губятъ. Нѣмаме единъ дълъгъ периодъ отъ 50—60 години отъ увеличението на населението, та да допуснемъ, че съ това расте производителността на населението, или че се е увеличило работното население. Наистина, има едно значение, ако допуснемъ, че храната, която се изкарва отъ това пространство, сега не е достатѣчна да прѣхрани донѣдѣ населението, и утрѣ или други-денъ ще се изкара повече, за да се прѣхрани. Нека се съгласимъ и съ този възгледъ, отдавна поддържанъ отъ много економисти днесъ, макаръ да се не съгласявамъ съ този възгледъ, че увеличението на населението е въ свръзка съ увеличението на храната и работническата класа. Но и да допуснемъ, че е така, то пакъ ще признаемъ отъ друга страна, че чрѣзъ намалението, което става съ унищожението на лозята, ще се покачи съ извѣстенъ процентъ на всѣки декаръ данѣкътъ, отколкото е билъ прѣди двѣ години. Значи, пакъ извѣстенъ процентъ ще се покачи на съответствующитѣ парчета ниви или работно поле. Тѣй погледнато, пакъ ще се допусне едно увеличение на данѣкъ и ще се увеличи не само въ общата му сума, но ще се увеличи и въ процентъ на всѣко съот-

вѣтствующе парче. А пъкъ изведнажъ ние признаваме, че не можемъ да правимъ крупни реформи, а лека-полека, и, слѣдователно, трѣбва сега да направимъ намаление и трѣбва да търсимъ други доходи, защото сѣ възможни. Дѣйствително, не е право да прѣтрупваме другитѣ съсловия, но и тия, които пропадатъ, не трѣбва да ги прѣтрупваме още, защото ще приемете за вѣрно още едно нѣщо, че повечето отъ косвенитѣ данѣци се заплащатъ отъ това население, което е най-голѣмиятъ консоматоръ, именно земледѣлческото население, че и на него се трупатъ другитѣ данѣци. Ще признаете, че училищната връхнина 10%, ще признаете, че октроата, че бачѣтъ, всички тия нѣща се налагатъ на него, и външниятъ акцизъ, износнитѣ мита, ако щете и глобитѣ по сѣдебното вѣдомство се събиратъ пакъ отъ него и то е достигнало до това дередже, щото е станало непроизводително, защото не му даваме възможностъ да може да отдѣли една частъ отъ своитѣ капитали, за да подобри своето положение и да поддържа своята прѣхрана. Щомъ е така, не е справедливо, и ние ако гледаме съ добро око на економическото развитие и общото благосъстояние на нашата страна, отдѣто бихме могли да имаме най-добри извори за поддържане на Държавата, трѣбва да погледнемъ съ такива очи и колкото и да бѣде това намаление малко, поне дайте едно намаление, а сетѣ е лесно за другото — повече дайте догодина. По такъвъ начинъ може да ставатъ реформи, а не рискувайте да ги направите изведнажъ. При това, ще прибавя, г-да прѣдставители, още едно обстоятелство, че земята постепенно-постепенно се изтощава, защото нашитѣ земледѣлци нѣматъ възможностъ да работятъ, както казахъ, съ по-модерни сѣчива и не знаатъ тѣй сѣщо химическото наторяване, пъкъ и нашитѣ землевладѣлци отиватъ къмъ тая пропастъ, защото нѣматъ желание да въведатъ модерното обработване на земята, даже имъ липсва естественото наторяване, а камо ли искусственото, и сѣ принудени, съ една рѣчь, да работятъ безъ почивка, безъ да знаатъ химическия съставъ на земята, за да получаватъ извѣстно по-голѣмо количество, вслѣдствие на умното разрабатване на земята.

Колкото за дефицититѣ, не знаа дали ще се явятъ или не, но ако се не лѣжа и самъ г. Военниятъ Министръ каза, че и така, както е съставенъ неговиятъ бюджетъ, тамъ ще се явятъ дефицити.

Г-да! Би било желателно, щото когато гласуваме бюджета, би било по-добрѣ, споредъ негово скромно мнѣние, да разгледаме по-напрѣдъ приходния бюджетъ, па тогава да си простираме краката за това, което даваме. Защото ние като имаме напрѣдъ си бюджета и знаемъ приходитѣ, които Правителството ще покаже, и слѣдователно, Правителството ще се ограничи съ тия разходи. Както каза г. Цанковъ, дайте имъ една извѣстна сума и тѣ да правятъ каквото искатъ, но сѣ таки ние не можемъ да се изолираме като депутати, безъ да си даваме мнѣнието по извѣстни въпроси. Може би, често пѣти да бѣдатъ

полезни тия мнѣния на Министерството, на което ще трѣбва да дадемъ бюджета, при всичко че то има нашето довѣрие.

Ако разгледаме въпроса така, г-да, ако вземемъ прѣдъ видъ това бѣдно състояние на земледѣльца, ние трѣбва да се съгласимъ — оставѣте на страна всичко, кой какво му е общавалъ, — ние трѣбва да се съгласимъ да се направи намаление, и азъ отъ сѣ сърце моля г. Каравелова, да се съгласи да стане туй намаление; защото съ туй ще се даде на земледѣлческото население единъ мораленъ потикъ да види една добра постѣпка, направена за него, защото нищо не е направено за него.

Това е моето мнѣние. Ако почитаемото Министерство се съгласи на 18.000.000 л., азъ ще гласувамъ за 18.000.000 л. поземеленъ налогъ.

Министъръ - Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ:

Стана въпросъ, дали увеличението на населението е увеличило количеството на орната земя; каза се, че това не било вѣрно и даже каза се, че като се раждатъ малки дѣца, тѣ не работятъ; забравиха, че други пропорционално растатъ. По моето мнѣние, че се е увеличила орната земя, може да се докаже чрѣзъ два способа. Попитайте всѣки, който е пътувалъ изъ България, да видимъ, дали се е увеличила орната земя или не. Всѣки знае Софийското поле какво е било прѣди 20 години и какво е сега. (Д-ръ К. Милановъ: Извинѣте, г-нѣ Каравеловъ, азъ говоря, че има балкански мѣста, дѣто хората напуснаха нивитѣ!) Дали е намалена азъ не знамъ, но азъ бихъ желалъ въ балканитѣ да растатъ дървета, а не да има ниви. Въ нѣкои мѣста бихъ желалъ, ако може, съ законъ да се запрѣти това. Ония склонове, отъ които се смива почвата, похубаво е да се не сѣятъ, а да се залѣсятъ. Данъкътъ и върху тѣхъ знаемъ какъвъ е. Жално ми е, че полетата въ България стоятъ пусати, а пъкъ въ Рупчосъ, Босилеградския и Искрешкия балкани изсичатъ горитѣ. Въ Рупчосъ, Босилеградско и Искрешко едва изкарватъ разносикътъ за мѣстното управление. Фактъ е, нѣма съмнѣние, че въ ординерни години напийатъ износъ на жита се е увеличилъ. Азъ ще ви взема какво сж плащали хората прѣди 20 години; да вземемъ износната статистика и да видимъ какво количество хлѣбъ е изкаранъ и ще видите, че напийатъ износъ не само на $\frac{1}{3}$, а на нѣщо повече се е увеличилъ, срѣдно годишно. Да вземемъ едното десетолѣтие и другото десетолѣтие. Значи, съвършено нѣма защо да се говори, че не се е увеличилъ износътъ и че не се е намалилъ поземелниятъ данъкъ; данъкътъ се е намалилъ почти на половина отъ 20 години насамъ — това е моето дълбоко убѣждение.

Друго, намъ ни се говори тукъ постоянно отъ всички, че трѣбва да погледнемъ съ добро око на селянитѣ, чегато ние ги гледаме съ лошо око и че само извѣстни привилегировани хора има въ това Събрание, които ги гледатъ съ добро око а ние ги гледаме съ лошо. Подиръ това канятъ единъ

министъръ да намали данѣцитѣ. Съвършено не вѣрвамъ да се направи това, защото той ще склочи съ дефицитъ. Малко странно ми се вижда това, дѣто нѣкои настояватъ, че ще има дефицитъ и сжщеврѣменно казватъ: намалѣте тоя данъкъ. Това не мога да го разбера. Тоя данъкъ не може да се намали, защото България е страна, която отъ 15—16 години има всѣка година дефицитъ — изключение прѣдставлява, ако се не лѣжа, една година, 1892 г., когато десетѣкътъ е далъ близо 32.000.000 л. Всички други години сж съ дефицитъ, единъ по-голямъ, другъ по-малкъ. Най-печални сж дефицититѣ лани и полани, когато достигнаха 13—14.000.000 л., а възможно е и 15.000.000 л. За полани сж 13.000.000 л., а за лани — 11.000.000 л., но смѣткитѣ още не сж склучени окончателно; констатирани сж досега около 11.000.000 л., но отъ констатирането досега има 2—3 недѣли и може да се констатиратъ още. Но въ всѣки случай фактъ е, че дефицити има постоянно, за изключение на една година. Като е тѣй, какъ ще каните сега Министра на Финанситѣ да намали? Той трѣбва да бѣде единъ послѣденъ глупецъ, да се съгласи съ васъ да намали данъка, като ви казва той, че за да остане бюджетътъ реаленъ, той нѣма да се съгласи съ намаление на данъка. Вие казвате добръ, ама може на друго да се увеличи. Ами на кое друго? И какъ така лесно ставатъ тия реформи на данѣци? Не виждамъ напр. какъ. Знамъ, че бериитѣ, убѣденъ съмъ, че до есенната сесия ще внесемъ законопроектъ дѣйствително да се увеличатъ, но на каква сума, тоже не мога да прѣдскажа. Нѣкои приятели ни казватъ, че искатъ да внесатъ такъвъ; нека внесатъ, и азъ бихъ се радвалъ. Но на него ние не можемъ да се осланяме: то е опитъ, на който резултатитѣ не могатъ да се узнаятъ така лесно, та не сж сигурни.

Г-нѣ Франга смѣси единъ въпросъ, което желая да опровергая — той смѣсва недоборитѣ, защото недоборитѣ може да се не събератъ тази година, а да се събератъ догодина. И нѣкой другъ говори . . . ха, г. Крушковъ каза: прѣдставѣте си, че селянитѣ нѣма да дадатъ 20.000.000 л., а 35.000.000 л. Основата му бѣше, че най-много земледѣлцитѣ не сж платили отъ 2—3 години. А азъ ще ви кажа, че градоветѣ не сж платили: София има да дава 2.000.000 л.; Пловдивъ не е платилъ, а сжщо и Бургазъ. Не само градоветѣ, а землевладѣлцитѣ, които живѣятъ въ Бургазъ, Пловдивъ и София, сж платили малко досега. Иматъ да даватъ и само единъ приятелъ арендаторъ, който избѣгва закона да плаща, има да дава 5.600 л. Така щото, ще ви кажа, че най-много има да дължатъ по градоветѣ, именно землевладѣлцитѣ, които не работятъ земята.

Никакъвъ новъ данъкъ не може да бѣде внесенъ. Всички недобори сж около 22—23.000.000 л. и мога да ви увѣря, че на градоветѣ лежатъ около 10.000.000 л. Частъ отъ тѣхъ лежатъ на селяни, отъ които, вѣроятно, едва ще може да се събере. Азъ много се интересувахъ да зная кои иматъ да даватъ, за да мога да се ориентирамъ какво да

прави. Оказа се, че често най-богатите хора имат да дават, особено въ градовете. Значи, на селяните нѣма да лежи особена нѣкаква тежестъ, ако се събиратъ недоборитѣ, не е такава голѣма сумата.

Въ всѣки случай, нѣма защо да се рекомандува на Министра на Финансите, да не наляга за събиране на недоборитѣ, когато той е длъженъ да ги докара до минимумъ. Какви резултати ще докара бюджетътъ, ще видимъ. Азъ сѣ вървамъ, че ще можемъ да направимъ нѣкои подобрѣния, за да можемъ да намалимъ шанса да нѣма дефицитъ. Ако достигнемъ това, вие имате право да се извините прѣдъ вапшѣ избиратели, да кажете: ние направихме онова, което бѣше най-важното, а най-важното бѣше да нѣма дефицитъ, да не слагаме на бѣдхитѣ поколѣния наши задължения. Всички се отличиха съ доста голѣмо краснорѣчие да увеличатъ разноситѣ и увеличиха разходния бюджетъ съ 1.000.000 л.; въ Събранието влѣзе единъ бюджетъ и излѣзе другъ, увеличенъ съ 1.000.000 л., и пакъ каните скѣция Министъръ да намали съ 1½ милиона лева. Това не може да бѣде. Кѣмъ кого ще се обърнете въ Европа да искате кредитъ, когато вие сами свършвате съ дефицитъ? Не мислете, че тѣ се не интересуватъ и не знаятъ въ какво положение сѣ нашитѣ финанси; и още като помислятъ съ каква лекостъ у насъ се съкратяватъ приходитѣ на Държавата. България още дълго врѣме ще живѣе тѣй, докато сериозно рѣши съвсѣмъ да намалѣва данъцитѣ, както е рѣшила Англия, защото освѣнъ Англия азъ не зная друга държава, която да намалѣва. Въ Франция постоянно растатъ данъцитѣ и. Въ Англия сѣ се унищожили цѣлъ редъ данъци, а особено косвени, на продукти, които се употребяватъ отъ масата на населението. Тукъ, когато се говори за косвенитѣ данъци, трѣбва да съзнаемъ, че една частъ плаща дѣйствително селското население, но да кажемъ, че всички косвени данъци, всички мита и пр. се плащатъ пропорционално, не е истина. Кафето кой пие? (Д-ръ К. Милановъ: Нуждитѣ на селското население се увеличаватъ!) Вие плачете за турско врѣме. Въ турско врѣме било такова, а сега било инакво, лошо. Напротивъ, много се радвамъ, че нуждитѣ на селското население се увеличаватъ, че потреблението на селянитѣ се увеличава; то е добъръ признакъ, а не лошъ. И който потребява и харчи повече, той трѣбва да мисли повече и да работи. Най-лошо население е онова, което винаги е доволно отъ всичко. Нѣма съмнѣние, че французкиятъ селянинъ иска повече, отколкото италианскиятъ, който яде варенъ кукурузъ, а пъкъ английскиятъ иска още повече да яде, а още повече и работи. Че нуждитѣ на нашето селско население се увеличаватъ, това е добъръ признакъ, а не лошъ. Турското врѣме, азъ ще ви моля, да оставите. Могатъ да го хвалитъ едни хора, които нищо не знаятъ отъ това врѣме, или които искатъ нарочно да говорятъ за него. Едно, което щете, мѣсто вземѣте; вземѣте напр. Сухиндолъ — г. Кръстева, който прѣвъ подена

въпроса, — ако направимъ смѣтка, да идемъ да видимъ въ Сухиндолъ, ще се увѣри г. Кръстевъ, че по онова врѣме тамъ се е клалъ добитѣтъ и потребявало е месо, но, вѣроятно, 10 пѣти по-малко, отколкото сега. Ще видите, че и маслото, и зехтинътъ въ турско врѣме не сѣ се яли толкова, колкото сега. Знаете какъ сѣ се хранили въ турско врѣме — яли сѣ повечето фасулъ. Мога да ви кажа, че въ 1872 г. пѣтувахъ отъ Русчукъ за Цариградъ по сухо и хлѣбъ не можахме да намѣримъ както трѣбва. Ядохме едно тѣсто съ вода, лошо замѣсено и турнато да се загрѣе въ фурната, безъ да се изпече хубаво. А сега не е тѣй. (Д. Пчелински: И сега има!) Пѣтувалъ съмъ по България и селата зная малко повече. Въ послѣдно врѣме тоже пѣтувахъ и мога да ви кажа, че въ нѣкои села въ Русенско и Разградско има по-добъръ хлѣбъ, отколкото въ Пловдивъ въ турско врѣме. Така щото, прогресъ е направенъ сериозенъ въ България и нѣма защо толкова да се оплакваме. Както ви казахъ и за кѣшитѣ — въ турско врѣме бѣха бордеи, а сега се прѣобърнаха въ кѣщи. Но голѣмото нещастие, пакъ ще повторя, за земледѣлческото население сѣ били четиритѣ неурожайни наредъ години. Французкиятъ селянинъ и той сѣщо на всѣкъдѣ плаче, при всичко че е най-богатъ въ Европа. Селянитѣ въ цѣлия свѣтъ плачатъ, макаръ и да сѣ по-богати отъ насъ. (И. Георгиевъ: Правятъ кѣщи въ Търновско, защото ходятъ въ странство.) Идѣте въ Рахово, въ едно село, дѣто въ турско врѣме само една кръчма е била върху земята, а другитѣ кѣщи сѣ били бордеи, сега половината отъ кѣшитѣ на селото сѣ вече отгорѣ на земята. (И. Георгиевъ: Тия хора, които иматъ приходъ, могатъ да направятъ, но тия, които се надѣватъ само отъ земледѣлието, и колиби нѣматъ, и хлѣбъ нѣматъ да ядатъ!) Фактъ е, че кѣщи се правятъ и яденето, и пиенето, и всичко друго е по-добъръ, отколкото въ турско врѣме. Въ всичко се проявява повдигането на културата, а данъцитѣ не е увеличенъ. Ние тоже наблюдаваме. Вие знаете, че прѣди 20 години и вино нѣмаше въ България хубаво. Сега свършено друго вино има, много по-добро отколкото сѣ били вината въ турско врѣме. Въ Търново въ 1884 г. не можахме да намѣримъ една ока добро вино. Всичко е направило прогресъ и азъ не виждамъ, защо, когато данъкътъ не е увеличенъ, а е намаленъ, вие повдигнахте толкова врѣва. (Д. Цанковъ: Въ турско врѣме имаше вино, а сега нѣма! Сѣкашъ че говоритѣ на баби!) Азъ говоря на умни хора. (Д. Цанковъ: Я сѣдни си на мѣстото — бабини-деветини не ще слушаме!) Азъ Ви казахъ и пакъ ще повторя — говоря на умни хора. Още имамъ честъ да заявя на Събранието: ако има по-добри управители, могатъ да взематъ тѣ да управляватъ България — а бѣлѣжки глупави отъ г. Цанкова не ща.

В. Кънчовъ: Г-да прѣдставители! Трѣбва да признаемъ, че България, за щастие, е направила отъ освобождението насамъ голѣмъ прогресъ. Азъ

отсъствувахъ 10 години отъ България, оставихъ Орханйскитѣ села въ земята и, когато се завърнахъ отъ турско, намѣрихъ ги върху земята. Азъ видѣхъ положението на селското население въ турско, въ мѣста най-добри и най-плодородни, въ мѣста двойно по-плодородни отъ нашитѣ, каквато е Сѣрската долина, и мога да кажа, че положението на нашитѣ земледѣлци е по-добро отъ положението на онѣзи, на които мѣстата сѫ по-плодородни. Много злѣ правятъ българскитѣ оплаквачи, като казватъ, че сега сме по-злѣ, отколкото сме били въ турско врѣме. Не ще съмнѣние, че положението на работния народъ не е таково, каквото би трѣбвало да бѣде. Не ще съмнѣние, че има оплаквания отъ данъцитѣ — и основателно се оплакватъ, — и не ще съмнѣние, че ако можахме да направимъ намаление на данъцитѣ, щѣхме да направимъ добро на населението и на Държавата. Защото, като забогатѣе населението, ще забогатѣе и Държавата.

То е най-естественото, което може да стане. Обаче, искаме да обърнемъ вниманието на Народното Прѣдставителство, че не сме ние, които сме проповѣждали, че ще намалимъ данъцитѣ. Поне азъ на всички събрания, общи и партийни, не съмъ проповѣждалъ за намаление на данъцитѣ. И въ вѣстниците наши не съмъ забѣлѣжилъ таково нѣщо. Азъ присѣдствувахъ тукъ на конгреса партиенъ, но не забѣлѣжихъ не само отъ най-виднитѣ партизани, но и отъ второстепеннитѣ нѣкой да проповѣдва това и да казва, че трѣбва да лѣжемъ населението, че ще намаляваме данъцитѣ. Има и друго нѣщо. Азъ присѣдствувахъ на двата земледѣлчески конгреса: въ Плевенъ и София, и слушахъ особено внимателно, когато селяни вземаха думата и говорѣха. Обикновено, никой отъ селското население, когато говорѣше, не споменуваше за намаление на данъцитѣ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Това не е истина!) Азъ казвамъ за двата конгреса. У по-образованитѣ прѣдставители на населението, които бѣха въ конгреса, у по-интелигентнитѣ хора, между тѣхъ, азъ забѣлѣжихъ, че се говорѣше за прогресивенъ подоходенъ налогъ. Азъ слѣдѣхъ митингитѣ противъ десетъка, слѣдѣхъ и резолюциитѣ и въ много отъ резолюциитѣ отъ къмъ източна България стоеше, че трѣбва да се махне десетъкътъ и се замѣни съ подоходенъ поземеленъ налогъ, но азъ не намѣрихъ резолюция, която да иска намалението на данъцитѣ. Съвършено другъ е въпросътъ, ако говоримъ за неравномѣрното разпрѣдѣление на данъцитѣ. Ще бѣда съвършено съгласенъ съ васъ въ това, че данъчната система въ България не може да се нарѣче отлична. Поне никой не говори отъ министерската маса, че имаме нѣкакво идеално разпрѣдѣление на данъка въ страната. Съвсѣмъ друго нѣщо би било, когато ние тукъ било при първото четене на законопроекта, било сега, посочехме на Правителството друга една данъчна система, съ която бихме могли да видоизмѣнимъ начина на облагане населението и може

да намалимъ онѣзи суми, които сѫ потрѣбни за разходитѣ на Държавата. Всички сме съгласни, че не трѣбва да приемаме бюджета съ дефицитъ и искаме отъ Правителството настоятелно да не оставя дефицитъ въ бюджета. И онзи день, и постоянно говорятъ нѣкои, че ще има дефицитъ, а Правителството говори, че ще употреби всички усилия, за да нѣма таково нѣщо. Ако може да се прѣпорѣча нѣкоя реформа — да се промѣни досегашната данъчна система съ нова, въ разстояние на 6-тѣ мѣсеца, — нека прѣдложатъ тая система и, ако Правителството не се нагърби да я изгълни, ще дойдатъ други, които ще кажатъ, че може да приложатъ друга система за уравнивяване на бюджета и да управляватъ. То е много лесенъ въпросъ. Ако можемъ сега ние да прѣпорѣчаме на Правителството едно видоизмѣнение на сегашната данъчна система, да искаме, напр., едно увеличение на другитѣ данъци, а намаление на този, щомъ напр. това чрѣзъ нашитѣ най-видни прѣдставители се прокламира, че ние намираме за възможно прокарането на такава реформа, ако това Правителство не може да го направи, ще го направи друго. Естествено е, че ще се намѣри болшинство, което ще може да замѣни Правителството съ таково, което ще успѣе да направи това. Въпросътъ е много лесенъ и ясенъ. Но ако искаме само намаление на отдѣлни параграфи отъ приходния данѣкъ, естествено е, че ще сключимъ бюджета сега съ дефицитъ. Затова същеврѣменно трѣбва да се прѣдложи и види отъ кѣдѣ ще се вземе намалената сума. Азъ питамъ, даже ако Правителството намѣрише, че е нужно сега другъ единъ данѣкъ да увеличи, напр. патентовия, може ли сега, за 6-тѣ мѣсеца, да го направи, даже ако намѣри, дѣйствително, че може да увеличи тоя данѣкъ? Може ли въ 6-тѣ мѣсеца да направи туй увеличение, за да намѣри 2.000.000 л. пари, които ще свалимъ отъ десетъка? (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Отъ военния бюджетъ!) Ние гласувахме военния бюджетъ. Когато искате да не го гласувате, вие можехте да не го гласувате; тоя кабинетъ ще си отиде и ще дойде другъ, който ще прѣдстави по-евтино управление. Това можеше да стане вчера, или може да стане и сега: единъ блямъ на Правителството е много лесно нѣщо. Ако намираме за възможно да намалимъ единъ данѣкъ, който пада на цѣлото население — защото поземелниятъ данѣкъ не е който пада само върху известна класа, (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: На лихваритѣ!) — можемъ — ако намѣримъ способъ да увеличимъ отъ другада, азъ бихъ вдигналъ и двѣтъ си рѣцѣ. Населението въ България е селско, и градското население е селско, и нашитѣ бащи и дѣди сѫ селяни, засега ние нѣмаме още класово раздѣление; може би въ бъдеще ще имаме. Сега ако намалимъ поземелния налогъ и на насъ ще олекне, защото и азъ го плащамъ. Най-лесно нѣщо е, ако можемъ направи това. Обаче, ние сме мислили, че изобщо не се намалява земята въ България, а съ развитието на страната се увеличава,

и съ това се увеличават и данъцитѣ. Азъ съмъ говорилъ открито прѣдъ моитѣ избиратели, че не трѣбва да очакватъ намаление на данъцитѣ, а увеличение, само че справедливо. Азъ обиколихъ много мѣста отъ Сѣверна и Южна-България, чухъ най-голѣми оплаквания отъ несправедливо облагане, когато земята е една и сѣща. Тѣзи бѣха най-много и най-страшнитѣ оплаквания.

Колкото за това, че населението у насъ обработва земята си сѣ така, както я е обработвало по-напрѣдъ, азъ не мога да се съглася съвършено съ това нѣщо. Балканскитѣ околии не сж направили успѣхъ въ земледѣлието, но крайдунавскитѣ сж направили успѣхъ: въ Орѣховската околия половината отъ ралата сж замѣнени съ плугове, а въ горнитѣ части отъ Дунавското поле различнитѣ земи се разработватъ сѣ съ плугове. Врачанската околия не е богата, тя е по-долу отъ срѣднитѣ, обаче, положението изобищо на населението не е паднало въ сравнение съ това, което азъ знаехъ, че е било прѣди 10 години, и това трѣбва да го кажемъ за щастие на страната. Азъ намѣрихъ западнало население въ България между Враца и София, население окончателно съсипано; намѣрихъ население съсипано и въ лихварскитѣ мѣста на Старо-Загорското поле, а, вѣроятно, ще има такова население и въ други лихварски мѣста. Не данъкътъ е разсипалъ населението, а лихварството и на много мѣста безплодието и четиритѣ неурожайни години. Лихварството не е само у насъ болестъ, а то е болестъ всесвѣтска: на всѣкъдѣ хората се борятъ съ нея и ние ще се боримъ. Намъ прѣдлагатъ разни законоположения за борба; социалиститѣ ни прѣдлагатъ друго. Ще обмислимъ, ще търсимъ лѣкъ и може да намѣримъ единъ или другъ. То е специално зло, което съсипва земледѣлието. Азъ намѣрихъ най-плодородната Старо-Загорска околия, а именно полското население, по-злѣ, отколкото въ села по-малко плодородни, защото тамъ хората въ турско врѣме не сж били стопани, а сж взели бейската земя съ лихварски нари и подиръ това сж се съсипали. Елате заедно да намѣримъ способъ било съ онзи законъ за челяднитѣ имоти, ако може той да помогне, било да търсимъ помощъ въ земледѣлческитѣ каси; да размислимъ, ще ли да намѣримъ способъ за борба съ лихварството и, ако намѣримъ, ще отидемъ всички за него и ще помогнемъ на населението въ този случай.

Ето тѣзи сж общитѣ думи, които имаше да кажа азъ, а най-много искахъ да настоя, че азъ не знамъ проповѣди за намаление данъцитѣ на населението. Поне ние въ Сѣверна-България, тамъ дѣто сме агитирали, никога не сме си служили съ това оръжие.

Прѣдсѣдателятъ: Г-нъ Бойковъ има думата. (Гласове: Нѣма го!) Слѣдва г. Бабаджановъ. (Гласове: И него нѣма!) Тогазъ има думата г. Емануилъ Начевъ.

Е. Начевъ: Г-да народни прѣдставители! Менѣ ми се струва, че при разискването на този важенъ въпросъ не би трѣбвало прѣдставителитѣ така леко да гледатъ и да отиватъ, тъй нервично да приказватъ. Трѣбва, г-да народни прѣдставители, всички, като говоримъ хладнокрѣвно, да вземемъ да изложимъ хала, тъй да кажа, на земледѣлца, да вземемъ да прѣдставимъ сѣщинското положение така, както е, на почитаемото Правителство, за да вземе мѣрки за неговото подобрѣние.

Не е вѣрно, г-да народни прѣдставители, казването, че селското население сравнително съ онова, което живѣе въ градоветѣ, било по-добрѣ съ данъцитѣ. Не е вѣрно, г-да народни прѣдставители, сѣщо и онова обстоятелство, което се твърди отъ г. Министъръ-Прѣдсѣдателя, че земитѣ, като се обработватъ повече, трѣбвало и данъкътъ да бѣде повече. Едно нѣщо не изпускайте изъ прѣдъ видѣ, че земитѣ дѣйствително сж разработени повече, но имайте прѣдъ видѣ и туй, че едно сѣмейство, което е работило земята прѣди 10 години, сега е на половина, и туй е станало отъ нужда. Прѣди 10 години сж били четирма братя; сега сж раздѣлени на 4 къщи, раздѣлили сж земята и прибѣгватъ къмъ разни орници, както каза г. Блажевъ, и отиватъ да удвояватъ земята; обаче, знайте положително, г-да народни прѣдставители, че земята, която сж работили сѣмействата прѣди 3 години, и сега която работятъ, е два пѣти по-малко. Разработването на повече земя изискватъ самитѣ нужди на населението, нужди, казвамъ, на раздѣлението на сѣмействата, увеличението на населението, раздѣлението на земята; то е принудило населението да ходи да оре разни земи, които сж били съвършено неплодородни, земи, изоставени настрана. Но знайте, г-да народни прѣдставители, че отъ тѣзи ниви едва ли се получава 25 % отъ дохода на онѣзи, които сж работили по-рано.

Азъ казахъ, г-да народни прѣдставители, и при общитѣ разисквания по бюджета, че има една несправедливостъ, която днесъ се призна и отъ г. Министъръ-Прѣдсѣдателя, въ разхвърлянето на данъцитѣ. Вие ще се съгласите съ мене, г-да прѣдставители, че между онзи данъкъ, който плаща селското население, и онзи, който плаща градското население, има една голѣма разлика. Законодателствата, които досега сж разхвърляли тия данъци, ще забѣлѣжите, че не сж се държали върху една система и не сж гледали по единъ начинъ да разхвърлятъ данъцитѣ. Вие ще видите, напр., поземелниятъ данъкъ е основанъ върху дохода, данъкътъ върху сградитѣ—върху имотната стойностъ, ижтната повинностъ — на глава, военниятъ данъкъ — споредъ сѣмейното положение, данъкътъ върху занятията — изобщо. Вие ще видите, г-да народни прѣдставители, отъ тия нѣколко цифри, които ще цитирамъ, че селското население, за голѣмо съжаление, плаща много повече отъ онова, което плаща градското. Оттукъ се явява нуждата, г-да прѣдставители, щото по цѣлото управление, по всичкитѣ

приходни статии, тъй да кажа, да стане едно ново прѣработване, едно ново изучаване и на ново, единъ денъ, дай Боже здраве, ако стои повече на властъ това Правителство, азъ имамъ твърда вѣра, че г. Каравеловъ ще се заеме съ тази работа. Вие ще видите, г-да прѣдставители, че данѣкътъ върху сградитѣ е 4 ‰, данѣкътъ върху занятията и прѣдприятия е 2 ‰, данѣкътъ върху дохода е 20 ‰; а пъкъ ще видите че поземелниятъ данѣкъ е 10 ‰ или 100 ‰; ще видите закона за беглика, като направите една смѣтка — азъ тази смѣтка казахъ по-рано; 100 овци струватъ 1.000 л.— като вземете най-големата цѣна пролѣтно врѣме — 10 л. едната, плаща 50 ст. на глава или 50 ‰. Тѣзи думи казвамъ за да обърна вниманието на г. г. прѣдставителитѣ, за да не взематъ тъй леко да се съгласятъ по този въпросъ, а да погледнатъ малко по-сериозно и да се намѣри леснотия, да се намѣри срдѣство, щото, ако е нужно, ако не могатъ да се покриятъ разходите съ другитѣ приходни статии, да вземемъ да увеличимъ на другитѣ нѣща, но на земледѣлца, бждѣте добри този пътъ, да оставимъ това, което е било прѣзъ 1897, 1898, и 1899 г. (М. Златановъ: Прѣдложете другъ проектъ!) Вие знаете, г-да народни прѣдставители, че поземелниятъ данѣкъ достига до 30.000.000 л. Въ 1894 г. той е намаленъ на 25.000.000 л., въ 1897 г. на 18.239.464 л., а въ 1898 г. на 18.265.000 и т. н. Миналата година, знаете, съ закона за десетѣка, вземемъ въ натура, се увеличи на 25.000.000 л., а сега отъ насъ зависи да оставимъ на 18.239.000 л., както е било, или да го покачимъ на 20.000.000 л. Менѣ ми се струва, г-да народни прѣдставители, че съ тая малка цифра, 1.000.000 и толкова хиляди лева, съ които почитаемото Министерство прѣдлага да се увеличи поземелниятъ данѣкъ, ще направимъ една голѣма несправедливостъ. Вие знаете, г-да народни прѣдставители, че ние тукъ, които съставляваме болшинството, сме избрани като опозиция и сме дали едно правителство — азъ приемамъ и допуцамъ, че никой отъ насъ нищо не е обѣщавалъ на никого отъ своитѣ избиратели, — но знаете, че когато сж трѣгнали по насъ избирателитѣ, тѣ сж мислили, че тѣзи сж хората, които ще спасятъ насъ, тѣ сж хората, които ще взематъ да облекчатъ нашия товаръ, и тия сж хората, които дѣйствително ще могатъ да оправдаятъ нашето довѣрие и какво — да намалятъ нашитѣ данѣци. Казвамъ, г-да народни прѣдставители, че селското население е прѣтоварено, и, пакъ ще кажа, за това свидѣтелствуватъ Дурантъ-Кулакъ, Гьоре и Шабла. Никой отъ онѣзи, които сж плащали данѣци, не сж напушвали леглата си, селата си и да взематъ оръжие въ рѣка, но го взеха, защото данѣцитѣ бѣха непоносими. И ние, г-да народни прѣдставители, слѣдѣ тия събития, като дойдохме тукъ въ Народното Събрание, дългъ ни се налага да гледаме по-сериозно на работата и като се убѣдимъ въ тая истина, че данѣцитѣ сж тежки, да молимъ почитаемото Правителство да се съгласи, щото да-

нѣкътъ да остане въ онуй положение, въ оная цифра, която бѣше и по-напрѣдъ. (Министръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Ние говедари ли сме?) Нека, г-да народни прѣдставители, не ми се вмѣни въ грѣхъ, нека не ме обвиняватъ въ нѣкоя злонамѣрена и задна цѣль, но нека вѣрватъ, че азъ съмъ искренъ, и откровенъ и нека си прѣдставимъ онуй положение, че селянитѣ трѣгнаха по известни лица, като си рѣкоха: „да изберемъ прѣдставители на земледѣлческитѣ интереси“ и ни пратиха тукъ въ Събранието. Да не мислимъ, че го правиха отъ друго, а трѣбва да знаемъ, че го правиха отъ нужда, че го правиха като дирѣха по-слѣдното срдѣство да намѣрятъ подходящи хора, които да дойдатъ тукъ и да се застъпятъ за тѣхнитѣ интереси. Туй се направи по инициативата на самото население, съблазнено, че тия народни прѣдставители ще дойдатъ тукъ, ще се застъпятъ за тѣхнитѣ интереси и ще взематъ да направятъ нѣкои намаления. Дѣйствително, г-да народни прѣдставители, това тѣхно застъпничество даде тукъ нѣколко народни прѣдставители, които дойдоха да прѣдставятъ тукъ тѣхното мнѣние, да прѣдставятъ чисто земледѣлческия въпросъ, да прѣдставятъ земледѣлческитѣ искания, но, за голѣмо съжаление, и това вѣрване на населението пакъ се осуети: пакъ излѣзоха, тъй да се каже, такива, каквито тѣ, може би, не сж очаквали, затова, защото при такова дохождане на властъ на едно Правителство, при такива тежки данѣци и при такова събиране на едно Народно Прѣдставителство изъ единъ пътъ на сесия и да искаме отъ него да прѣдставлява разнитѣ искания на земледѣлцитѣ, казвамъ, г-да народни прѣдставители, че е доста трудно. Съзнавамъ думитѣ на г. Министръ-Прѣдсѣдателя, който заяви, че нѣмалъ врѣме и че той самъ заяви, че не сж равномерно разпрѣдѣлени данѣцитѣ; но намъ се налага дългъ да молимъ г. Министра да отстъпи тукъ, защото ние много отстъпихме подъ този благовиденъ прѣдлогъ, че въпроситѣ не били изучени. Когато дойде за намаляването на окръжитѣ и околитѣ — ние се съгласихме и гласувахме прѣдъ видъ на това, за да направимъ известно намаляние; когато дойде да намалимъ, г-да прѣдставители, една голѣма частъ отъ фелдшеритѣ, които даватъ медицинска помощъ на населението — и това го направихме съ цѣль да помогнемъ на тежката задача на Правителството, да уравнимъ бюджета; по-нататкъ, когато дойде да намалимъ и други работи, ние не направихме нищо: ние отстъпихме, г-да народни прѣдставители, и, за голѣмо съжаление, отстъпиха и нѣкои отъ земледѣлческата група, както напр. тѣхнитѣ водители, г. Кормановъ и г. Гено Недѣлковъ, отстъпиха кой знае защо. Но бихъ желалъ да чуя и тѣхното мнѣние по тоя въпросъ сега тукъ, въ Народното Събрание, защото, когато се върнемъ назадъ, ще ни поискатъ отчетъ и ние ще се червимъ. Ние трѣбва да направимъ нѣщо, или пъкъ, ако не може да се отстъпи, да се изчерпи тая сума

отъ 1.000.000 и толкова хиляди лева; нека се съгласимъ да я разхвърлимъ върху пълната повинност, върху беглика, или върху какъвто да е данъкъ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Това е сѣ едно!) Пардонъ, имамъ грѣшка. (Смѣхъ. — Глътка.) Моля, азъ имамъ грѣшка. — Дайте да разхвърлимъ тая сума върху сградитѣ, да разхвърлимъ върху занаятитѣ и върху патента. Отъ нея пакъ една голѣма частъ ще падне върху земледѣлцитѣ, но, както и да е, нека почитаемото Правителство да се съгласи съ мене, щото тая сума, или да я отхвърли, или пъкъ да се намѣри случай да се разхвърли на другитѣ. Съ това свършвамъ, като вѣрвамъ, че г. Министъръ-Прѣсѣдателтъ, тъй да се каже, въ неговъ интересъ е да вземе да направи това.

Менѣ ме очудва едно, г-да народни прѣдставители, че приятелитѣ на г. Министъръ-Президента настояватъ да се намали, а пъкъ онѣзи, които може би не жалятъ туй население, казватъ да остане сжикото. Азъ ще си послужа съ една дума на г. Петкова. Когато г. Стамболовъ едно врѣме измѣняваше конституцията, г. Петковъ каза слѣдующитѣ думи: „Г-нъ Стамболовъ! Който сме ваши приятели никога нѣма да гласуваме за измѣнението на конституцията; не Ви позволяваме да я измѣнявате; а онѣзи, които сж съгласни да гласуватъ за нейното измѣнение, не сж Ваши приятели.“ Азъ казвамъ сега и на г. Каравелова, че онѣзи, които говорятъ да останатъ данъцитѣ тъй, тѣ не сж негови приятели, а онѣзи, които настояватъ да се намалятъ, тѣ сж неговитѣ приятели.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Г-да народни прѣдставители! Рѣчта на г. Начева ме наведе на една мисль, която азъ станахъ да кажа, безъ да се занимавамъ съ въпроса: кой е обложенъ у насъ повече, кой по-малко, въпросъ, по който, макаръ толкова много и да се вече говори, човѣкъ мжчно може да си състави понятие за неговия отговоръ, защото, дѣйствително, извънредно трудно е да може да се опрѣдѣли въ една страна, коя частъ отъ населението е по-тежко обложено съ данъци и коя по-леко. Мисльта, която азъ искамъ да изкажа, е слѣдующата.

Ония отъ васъ, които слѣдѣха едновременноното движение срѣну десетѣка, ще си припомнятъ, че още прѣди да се вотира тоя законъ, когато тогавашното правителство сѣ викаше, че трѣбва да се намѣрятъ парични срѣдства, за да се посрѣщнатъ голѣмитѣ държавни задължения, когато либералното правителство настояваше, че единственото срѣдство за постигането на тази цѣль е въвеждането на закона за данъка върху земнитѣ произведения — отъ всички краища на България се получваха телеграми и до Правителството, и до Прѣдставителството. Азъ имамъ лично, като народенъ прѣдставителъ, повече отъ 300 тогавашни телеграми, въ които е казано, „че населението не е противъ увеличението на даждията, ако Държавата има

нужда отъ пари; че населението не желае Държавата да се разсиша, да се подобива кредитътъ ѝ и да остане страшната отговорност за това върху него, и че, ако това увеличение е нужно, населението ще го приеме, но недѣйте го съсишва съ старъ единъ данъкъ, какъвто е десетѣкътъ, който ще му вземе данъкъ 20—25 или 30.000.000 л., а пъкъ ще му опропасти храна за 50—60.000.000 л.“ — гарги ще я изѣдатъ, дѣждъ ще я измокри и пр., както аслж, за голѣмо нещастие, на населението и стана. Има въ тия телеграми нѣкои, които казватъ, че ако би потрѣбвало поземелния налогъ да се увеличи дори съ 50%, но събирането му да остане пакъ по старому, населението е готово да го плати и да се притече на помощъ. Азъ вѣрвамъ, че тия телеграми бѣха искрени, че тѣ се диктуваха отъ готовността на населението да жъртвува, защото, когато е трѣбвало да се защити честъта на Държавата, то всѣкога ѝ се е притичало на помощъ; азъ вѣрвамъ, казвамъ, че тия телеграми и пожелания бѣха съвършено искрени.

Сега, ако положението днесъ въ това отношение не се е измѣнило, ами се е влошило; ако оттогава насамъ само два държавни бюджета сж дали повече отъ 25.000.000 дефицитъ и ако тая готовность у населението я има, и днесъ, то може ли да се смѣта, че ако Правителството, безъ да увеличава даждията, само по една смѣтка, че има повече население и повече обработена земя, иска вмѣсто 18.700.000 л. да събере 20.000.000 л., може ли, казвамъ, да се смѣта, че това нѣщо може да възбуди негодувание у населението, когато то още прѣди двѣ години е изразило готовность, само и само за да се отгърве отъ десетѣка, да даде нѣщо повече?

Положението сега е слѣдното. Правителството, когато се състави, обѣща да отмѣни закона за десетѣка и го отмѣни. Вмѣсто туй, за да изгълни втория пунктъ на своята програма, съ която то дойде на власть — да прѣдстави единъ уравновѣсенъ бюджетъ, — то излиза прѣдъ васъ съ една много проста смѣтка и казва: даждието поземеленъ налогъ не се увеличава, ами вслѣдствие уголѣмяване на населението на 600.000 души отъ послѣдното прѣбройване насамъ и вслѣдствие на разработването на повече земи отъ 1894 г. насамъ, поземелниятъ данъкъ, безъ да се увеличава, по естествения приростъ на податнитѣ сили на населението, става отъ 18.700.000 л. на 20.000.000 л. Тукъ, менѣ ми се струва, нѣма никакво желание да се увеличава данѣкътъ тамъ, дѣто не може да се увеличи; напротивъ, тукъ има едно искрено желание отъ страна на Правителството, да се притече на помощъ на населението, да го извади отъ черкезкия данѣкъ десетѣкъ, както го нарѣче г. Ю. Теодоровъ, и да въведе оная система на събиране даждия, която нѣма да попрѣчи на селянитѣ, които сж пожелали своитѣ ниви вчера, днеска да си возятъ снопитѣ на закрито и да ги овѣршатъ, когато си искатъ.

Тая мисль азъ моля г. г. прѣдставителитѣ, особено г. г. прѣдставителитѣ земледѣлци, да я не

забравятъ. Азъ съмъ увѣренъ, че ако нѣкой отъ васъ въ врѣме на послѣднитѣ избори би се срѣщналъ съ нѣкого отъ насъ и би му се поставилъ тоя въпросъ: на 19 февруарий ще се състави едно Правителство, което ще отмѣни закона за десетъка; дали е съгласно, аджеба, населението, само за да се отмѣни законътъ за десетъка, да даде 1.000.000 л. повече поземеленъ данъкъ? — Той сигурно щѣше да отговори: да, населението ще даде и 2.000.000 л. повече, стига да се отмѣни десетъкътъ. Тѣй ли е, г-нъ Начевъ? (Е. Начевъ и други: Вѣрно!) Въ тази смисълъ се отнася Правителството къмъ васъ, г-да, и ви прѣдставя тая цифра не уголѣмена, ами съвършено съответствено нараснала.

Тая бѣше мисълта, която искахъ да кажа, а отъ нея произлиза и едно възражение, което искамъ да направя на г. Начева. Населението, казва той, се е увеличило, но вмѣсто двама братя, станаха и двама тѣхни синове и земята имъ е станала по-малка. Това надали е вѣрно, защото ако двама братя иматъ двама синове, то тѣ сж разорали и друга нова земя. (Е. Начевъ: Отдѣ?) Инакъ, не можете да обясните Вие, отдѣ се е взело, та заедно съ прироста на населението се е увеличило и количеството на разработваната земя. Тѣй трѣбва да се тълкува положението непрѣмѣнно. Отдѣ се е взела тогава повечето разработена земя? Чевѣти не е паднала отъ небето? (Г-нъ Я. Забуновъ възражава нѣщо.) Азъ тая смѣтка подробно не я правя, но казвамъ, че ако има 3.000.000 декара повече разорана земя, ако има много земи укрити, ако има много богати хора неправилно освободени, ако има неравномѣрно разпрѣдѣление на облога върху земята — работи, които сега може да се поправятъ, цифрата на данъка трѣбва да нарасне, но населението поединично, всѣки единъ земледѣлецъ селянинъ, взетъ отдѣлно, нѣма да почувствува увеличението. А това е цѣльта на закона.

А щомъ като всѣки единъ земледѣлецъ отдѣлно нѣма да почувствува тежестта на нарасването и заедно съ това ще се освободи отъ миналогодишнитѣ мжки и неволи по прибиране на хранитѣ си, азъ мисля, че всѣки искренъ и добъръ земледѣлецъ, всѣки добъръ и искренъ приятелъ на земледѣлцитѣ ще вотира за 20.000.000 л. Въ тази смисълъ азъ правя апелъ къмъ цѣлото Народно Прѣдставителство, и особено къмъ г. г. земледѣлцитѣ, и ги моля да бждатъ увѣрени, че никой нѣма да имъ каже никаква осждителна дума за тоя вотъ; напротивъ, всички, безъ изключение, ще имъ ржкоплѣщатъ като се завърнатъ, защото сж вотирали за отмѣнение на закона за десетъка.

Министъръ - Прѣдсѣдателъ . П. Каравеловъ : Колкото за това, дѣто се възбудиха малко срѣщу рѣчта на г. Бѣлинова — гледамъ, че нѣкои го мислятъ за голѣма побѣда. България е страна по-рѣдко населена, отколкото даже Сърбия. Тамъ сж близо 45—47 души на единъ квадратенъ километъръ, а у насъ сж по-малко. Така щото, за дълго

врѣме още у насъ ще се намира земя да я обработватъ ржцѣ. И нѣма какво да се плашимъ, че увеличението на населението не означавало увеличение на производството отъ земята. Това не е истина. Може слѣдъ 50 или 100 години това да бжде вѣрно; че като земята стане малко, естествено е, че трѣбва да положишъ много повече трудъ, за да можешъ да имашъ сжщото произведение. То си има даже цѣлъ економически законъ. Но засега България има толкова още пространство, щото новитѣ ржцѣ, които се раждатъ, има какво да обработватъ и нѣма за какво тукъ да се прѣпираме. Посочвахъ ви на единъ другъ фактъ, че е разорана повече земя и износътъ е по-голѣмъ. Но искамъ да отговоря на г. Начева не за това, че рѣчта му бѣше много съдържателна, а за друго нѣщо.

Азъ виждамъ, че тукъ като че ли сме се събрали да декламираме, защото вие декламирахте. Азъ знамъ, че ние сме правителство, че вие сте народни прѣдставители, дошли тукъ да управлявате Държавата, а не да плачете само за тази или онази класа на народа. „Ние, казватъ, това обѣщавахме, онова обѣщавахме; г. Каравеловъ ще изгуби за всѣкога своитѣ приятели, ако не направи това.“ Никакви приятели не ми трѣбватъ. Докато съмъ министъръ, азъ трѣбва да се интересувамъ само за България, само за Държавата. Държавата изисква непрѣмѣнно такъвъ да бжде данъкътъ, и азъ го искамъ. Не давате ли го, азъ ще си взема шапката и ще си отида и вие управлявайте. А колкото за декламациитѣ, можете да отидете да ги напечатате, за да ги четатъ по кръчмитѣ. Това, което говорите вие, е нѣлна декламация. (Е. Начевъ: Не е декламация, а цѣла истина.) Това не сж сериозни доводи. Хора, които не сж видѣли прѣзъ плетъ политическа економия, излизатъ и говорятъ по такива сериозни въпроси; за статистика ни говорятъ, когато нѣматъ понятие. Като народни прѣдставители трѣбва да говорите това, което разбирате, а не да декламирате. Вие сте депутати, клѣли сте се, че ще дѣйствувате по съвѣстъ. (Е. Начевъ: Клѣли сме се да пазимъ именно интереситѣ на Държавата!) Пазѣте ги, но и азъ ще пазя интереситѣ на Държавата. Интереситѣ на тая Държава ми диктуватъ да нѣма дефицити и азъ ще се помжча да го направя. Понеже вие знаете какъ се управлява Държава, вземѣте и управлявайте. Заявявамъ ви, и най-рѣшително, че една стотинка нѣма да намалите отъ този данъкъ, защото, щомъ намалите, азъ ще си излѣза. Интереситѣ на Държавата това диктуватъ и азъ ще го направя. (А. Станчевъ: Ние не искаме да намаляваме, а да не прикачвате!) Догодина на кръчмаритѣ ще увеличи, защото само кръчмаритѣ говорятъ противъ данѣцитѣ.

Я. Забуновъ : Г-да народни прѣдставители! Менѣ ми е жалко, че тукъ ни се заяви отъ г. Министъръ-Президента, че ние колчимъ зедемъ да говоримъ, говорѣли сме еремиевски плачове, говорѣли сме

за работи, които не познаваме. Това е твърдъ печално. Даже азъ бѣхъ прѣдметъ на едни оскрѣбления, които ми се направиха отъ г. Министъръ-Президента.

По въпроса, който ни занимава, г-да, азъ съмъ изказалъ моето скромно мнѣние при разискване отговора на тронното слово и при приемане закона за поземелния данѣкъ по принципъ. Не е въпросътъ тукъ, че Държавата била въ лошо положение, та трѣбвало да се взематъ повече пари отъ земледѣлческото население. Вѣрно е това. Ние всички виждаме, че Държавата се намира въ лошо финансово положение, но въпросътъ е, справедливъ ли е този данѣкъ или не, и тѣзи хора, каквито ги има другаде, плащатъ ли въ такъвъ размѣръ този данѣкъ, както плащатъ у насъ. По-напрѣдъ азъ говорихъ и пакъ ще повторя, че въ други мѣста поземелниятъ налогъ съставлява единъ твърдъ малѣкъ процентъ отъ държавнитѣ данѣци, а не както у насъ. Азъ бѣхъ казалъ, че въ Англия тоя данѣкъ съставлява 15% отъ всичкитѣ данѣци; въ Франция — 30%; въ Германия — 32%; въ Русия — 24% отъ всичкитѣ данѣци; въ Италия — 26%; въ Холандия — 32%, а въ България — 60%. Това е казано въ статистиката. Ако статистиката лъже и азъ лъжа. Поне азъ зная да чета, и ако тия цифри лъжатъ, и азъ лъжа. Това показва, че само у насъ е възможенъ такъвъ скърбенъ фактъ, че само у насъ е възможенъ такъвъ поземеленъ данѣкъ. Ето защо, казвамъ, въ агитациитѣ се е говорило и заявявало на всеуслишание, че данѣкътъ на земледѣлцитѣ, въ сравнение съ другитѣ съсловия, е голѣмъ и неравномѣрно разпрѣдѣленъ. Г-нъ Теодоровъ ни доказваше, че земледѣлцитѣ най-много били облекчени и най-малко данѣкъ плащали. (Ю. Теодоровъ: Това е вѣрно, пакъ го казвамъ!) Не е вѣрно, г-нъ Теодоровъ, това, което казвате. Г-нъ Кирковъ единъ денъ много хубаво ви доказа съ цифри. Той каза, че фабрикантинътъ и търговецътъ, г-нъ Теодоровъ, плаща само 19%, че банкиринътъ и лихваринътъ, г-нъ Теодоровъ, плаща само 13-90 л. срѣдно на човѣкъ; че индустриалецътъ, г-нъ Теодоровъ, плаща 13-13 л., когато земледѣлецътъ плаща 38-80 л. И който знае четиритѣ прости аритметически дѣйствия, да земе цифрата на данѣка, който плаща земледѣлческото население, да я раздѣли съ цифрата, която означава числото на земледѣлцитѣ у насъ, и ще намѣри какъвъ данѣкъ плаща земледѣлческото население. По сѣщия начинъ ще се намѣри какъвъ данѣкъ плаща всѣко съсловие у насъ. Така щото, въпросътъ е, г-да, не другъ, а този, че данѣкътъ е тежѣкъ и, вънъ отъ това, е неравномѣрно разпрѣдѣленъ. Не му е мѣстото тукъ да казвамъ какъ трѣбва да се разхвърли данѣкътъ: това можеше да се говори и да се иска при приемането на закона за поземелния данѣкъ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Колко е земледѣлческото население у насъ?)

Така че, азъ мисля, г-да, че въпросътъ не трѣбва да бѣде въ туй, каква трѣбва да бѣде цифрата,

а трѣбва да се каже, че поземелниятъ данѣкъ е голѣмъ въ сравнение съ другитѣ и, вънъ отъ туй, че не е вѣрно, какво другитѣ съсловия у насъ плащатъ повече отъ земледѣлцитѣ. Азъ ви казахъ, че всички съсловия по-малко плащатъ. Когато ние това твърдѣхме тукъ, вие казахте, че това е еремиевъ плачъ. За Бога, кждѣ да отидемъ да го кажемъ, ако не тукъ? На улицитѣ ли? Вие сте отчасти убѣдени и когато искаме да убѣдимъ тѣзи хора, които стоятъ на червената маса, че този данѣкъ е голѣмъ и че тѣхната едничка задача е да увеличатъ производството и да разпрѣдѣлятъ равномерно на всички данѣцитѣ, тогава ние сме спасени. Азъ и моитѣ другари сме говорили много и сме апелирали къмъ това Правителство, което именно на гърба на тѣзи земледѣлци дойде на властъ, да се съгласи да се махнатъ тия 2.000.000 л. и ще му кажемъ кждѣ може да ги тури. Има, напр., нѣколко пера намалени. Не съмъ свѣдушъ като г. Министъръ-Прѣдседателътъ, но азъ гледамъ едно перо, че акцизъ отъ мѣстнитѣ и индустриални стоки е имало нѣколко години срѣдно по 6.630.022 л. или 6 1/2 милиона, а тази година е 5.500.000 л. Азъ не зная защо то е намалено. Ако би могло и ако нѣма нѣкои особени основания за това, азъ не виждамъ защо тази цифра да се намали въ случая. Послѣ, ние бихме могли да туримъ една малка цифра на данѣка върху сградитѣ, данѣка върху занаятиитѣ, за да уравнимъ бюджета. Тѣй щото, по този начинъ, ние ще бѣдемъ по-справедливи. Азъ да ви кажа, г-да, че това, което по десетѣка г. Бѣлиновъ е говорилъ, говорили сж и почитаемиитѣ негови другари. Той е казалъ: „азъ държа на рѣка смѣтки, съставени отъ единъ вапъ приятель. . . . Тѣзи смѣтки доказватъ, че българското земледѣлие по начина, по който се обработва сега, като се смѣтне стойността на капитала и труда, който се полага за това земледѣлие, дава дефицитъ, т. е. разноска по обработването на земята и изкарването на нейнитѣ произведения, сж по-голѣми отъ доходитѣ, които произведенията даватъ, когато се прѣобърнатъ въ пари“. „А това е сѣ едно“, казва той, „да искате данѣкъ отъ мене, който имамъ въ годината 1.000 л. доходъ, а 1.500 л. разходъ.“ Ето, г-да, едно вѣрно сравнение, и въ името на тѣзи думи, казани тогава, и въ името на справедливостта, азъ ви моля да смѣкнемъ 2.000.000 л. и да ги туримъ въ други параграфи.

Д. Цанковъ: Толкозъ души говориха, нека и азъ да кажа нѣщо. Най-главно искахъ да кажа по туй, което г. Каравеловъ каза, че напѣтитъ селяни сж сега много по-напрѣднали отъ турско врѣме. Напротивъ, азъ бѣхъ едно врѣме моавийинъ въ Видинъ и цѣла една година имахъ сношение съ селянитѣ, съ народа, и сега, когато отидохъ по агитация, пакъ се срѣщнахъ съ селяни и народа, обиколѣхъ цѣлата Видинска околия, Кулска, Бѣлоградчишка, Верковска, Ломска и Кутловишка; обиколихъ ги тѣхъ и, наистина, на много мѣста съмъ

плакал, защото познавамъ нашитѣ селяни какви бѣха прѣди 30 години. Като го гледашъ, видишъ, че въ него има животъ, виждашъ му дрехитѣ, лицето, а сега ги гледашъ като смъртни хора. Това е отъ 33 години — азъ бѣхъ въ 1868 г. тамъ. Вие, младитѣ още, вие сега гледате какво е, но азъ съмъ ги гледалъ нѣколко поколения; видѣлъ съмъ много и зная въ какво положение бѣха тогава, а сега като ги гледахъ, на много мѣста, въ себе си плачахъ. Затуй искамъ да ви направя тая бѣлѣжка, да не вѣрвате въ фанфаронадитѣ на нѣкои оратори, че виното сега било много по-хубаво. Тогава имавме ние вино, а не сега! Сега е фалшиво. Затуй азъ се разсърдихъ малко, вие чухте, на г. Каравелова.

Работата е, че вие, младитѣ, които става тукъ 2—3 часа говорите—тѣзи именно, дѣто не разсѣждатъ, но само дойде имъ на умъ нѣщо и го кажатъ, — вие трѣбваше да мислите по-напрѣдъ; вие трѣбваше да мислите, че разносцитѣ и приходитѣ на държавата не сж както разносцитѣ и приходитѣ на единъ търговецъ, или на единъ земледѣлецъ. Единъ търговецъ или земледѣлецъ гледа колкото се може по-много да увеличи приходитѣ, употребява всички срѣдства да увеличи приходитѣ, но държавата не е така. Напротивъ, държавата употребява всички срѣдства, за да намали разносцитѣ, защото приходитѣ сж опрѣдѣлени и, колкото разноси направи, трѣбва да ги плати. Тѣй народътъ го разбира. Азъ когато ходихъ по агитация, селянитѣ тѣй го разбираха. Казватъ, че масрафътъ е много, и казватъ селянитѣ — и азъ съмъ говорилъ това, — че масрафътъ на Държавата трѣбва да се намали. Единъ ти казва пенсиятъ, другъ ти казва заплатитѣ, трети — трето и пр. Ами вие защо сме депутати? Защо ни избиратъ насъ? Ние това не направихме, а сега сѣднали сте да казвате, че много е приходътъ на Държавата и трѣбвало да се намали. Трѣбваше да намалимъ масрафа на Държавата; него трѣбваше да намалимъ! (Д-ръ К. Милановъ: Искахме, но не ни слушаха!) Сега е напразно. Слѣдователно, щомъ приехме на Държавата масрафа, народътъ е длъженъ да плати, за да покриемъ всички разноси. (Д-ръ К. Милановъ: За генералитѣ не искахме ли да се намали?) Моля ти се, слушай, недѣй дрънка! Работата е, че негова милостъ прѣдлага сега поземелниятъ данъкъ да го намалимъ съ 2.000.000 л. Това е хубаво, защото, наистина, както ви казахъ нѣколко пѣти, плакахъ като видѣхъ положението на селянина; но негова милостъ трѣбваше да каже, че напр. 1 милионъ да се разхвърли на другия данъкъ. (Н. Забуновъ: Каза го!) Не го каза. Трѣбваше да го опрѣдѣли и тогазъ да гласуваме и ще видимъ може ли или не може. Защо да говоримъ много? Тукъ не ще нѣкои особени философии. Трѣбваше да опрѣдѣлимъ по-напрѣдъ, когато опрѣдѣляхме заплатитѣ, на чиновницитѣ и офицеритѣ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Ама Военниятъ Министъръ си дава оставката!) Затуй най-добръ е да прѣкъснемъ

тия прѣния и да гласуваме, но да опрѣдѣлимъ, ако искате да намалимъ този поземеленъ данъкъ, да опрѣдѣлимъ откъдѣ да го туримъ. Не може веќе сега: вие сте гласували масрафа на Държавата. (Е. Начевъ: Ние искаме да изхвърлимъ само това, което се увеличава!) Но работата е, че трѣбва да го вземемъ отъ друго мѣсто.

Д. Пчелински: Г-да народни прѣдставители! Азъ ще бѣда много кратъкъ, защото слунахъ много се говори по едно и сѣщо и сега да повтарямъ, мисля, нѣма нужда. Само, на първо мѣсто, едно нѣщо ще кажа. Съжалявамъ, че ние, българитѣ, както отъвнъ, така сѣщо и тукъ, вътрѣ въ Камарата, много сме завистливи едни къмъ други и всички повдигнахме се на категории или на съсловия и се гонимъ единъ другъ. Тѣй, отъ една страна, селянитѣ завиждатъ на гражданитѣ и чиновницитѣ, отъ друга страна, гражданитѣ и чиновницитѣ завиждатъ на селянитѣ; отъ трета страна, ще видимъ гражданскитѣ чиновници завиждатъ на военнитѣ, а военнитѣ — противъ учителитѣ или други. Тамъ е било кривото; затова именъно казвамъ, че у насъ има завистъ, а завистъта е умраза, а пѣкъ по умразата се влече зло, което, разбира се, не е добро нито за дома, нито за Държавата, нито за никѣдъ.

Сега да дойда да кажа за селянитѣ нѣщо. Никой не може да откаже, че селянинътъ е онзи човѣкъ, който носи най-тежкия товаръ и носи отъ всѣкъдѣ, а не само отъ данъкъ. На селянина особено много тежатъ тия лоши години, които започнаха почти всѣка година. Селянинътъ не само е изложенъ отъ всѣкъдѣ, но е и гладенъ, а и тази година, когато се радваше селянинътъ на житата, ние виждаме, че когато трѣбваше дѣждъ — бѣше суша и не можеше да се оре, а когато имаше да се окоси и да падне снощъ, падатъ тия дѣждове. Прѣдъ видъ на това, разбира се, не трѣбваше да бѣде увеличенъ данъкътъ повече отъ онова, което е било по-рано; защото ние така знаемъ 18.000.000, а сега се казва 20.000.000. Затова и да съжаля, че въ тия лоши години данъкътъ се увеличава. Едно нѣщо сега мога да кажа — да се присѣдинимъ къмъ ония, които искатъ да бѣде данъкътъ 18.000.000, а не 20.000.000, защото и дефицитътъ не е много похвално нѣщо.

Г. Цонковъ: Г-да прѣдставители! Най-първо азъ имамъ да заявя, че всички, които говориха за земледѣлцитѣ и ги дѣлѣха на малки и голѣми земледѣлци, смѣло мога да кажа, че не познаватъ още българския земледѣлецъ. Въ България нито е имало досега едри земледѣлци, нито може да има опасностъ отъ тѣхъ, ако би ги имало даже, защото досега никакви закони не сж създадени, които да протезиратъ едритѣ земледѣлци въ врѣда на дребнитѣ, а нѣщо повече, законитѣ, които сж изработени, гледатъ еднакво на дребнитѣ и едритѣ, даже сж били повече въ врѣда на едритѣ, защото

въпросът за собствеността на земята, за свободата на нейното владение и ползуване, за свободата на всеки един притежател на земя, като му се е отнемала свободата на действие да може както иска да се ползува от тази земя, принесло е най-голяма вреда на тях.

Нѣкои от г. г. прѣдставителитѣ, както и г. Министърът на Финансите заявиха, че лихварството е едно благородно занятие. Не разбирамъ тогава, като вземемъ да разсждаваме логически, защото тѣзи голѣми земледѣлци и землевладѣлци сѣ грабителитѣ. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Азъ такова нѣщо не говорихъ! Казахъ, че нито едното е право, нито другото!) Вие заявихте, че ще се радвате, ако голѣмитѣ землевладѣлци се разсипятъ. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Азъ казахъ: ако има голѣмо землевладѣние, да има и голѣмо земледѣлие; противъ арендата съмъ!) При всичко туй, и този, който е рентиеръ, е вложилъ капиталъ и ние не можемъ да отнемемъ свободата на този човѣкъ да се ползува отъ този капиталъ. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Азъ никому не отнемамъ свободата!)

Туй като заявя, азъ имамъ да кажа, че всички земледѣлци въ България, особено въ източния, въ нашия край, не могатъ да се дѣлятъ на малки и голѣми, и не може никой да каже: тукъ е прѣградата: отъ тѣзи надолу сѣ малки земледѣлци, а отъ тѣзи нагорѣ — голѣми. Всичкитѣ земледѣлци въ източния край страдатъ не малко отъ това отнемане на свободата да се ползуватъ тѣй, както разбиратъ за износно и рационално, отъ земитѣ си. Несъществуването на единъ законъ, който да урежда собствеността на земитѣ, е най-голямата тежестъ за земледѣлцитѣ въ източния край, непосима вече тежестъ. Като наложатъ данѣкъ на всичката земя, работна и неработна, взиматъ и бегликъ, тогазъ когато тѣ се ползуватъ съ паша само отъ собствената си земя. И понеже сега, слѣдъ декларацията на г. Министра, нѣма да се взима отъ никой земледѣлецъ повече отъ туй, както се е взимало по закона за десетъка, и прѣдъ видъ на това, че сумата въ повече ще се вземе отъ тѣзи, които изработватъ повече земя — защото досега не се е взимало отъ никого повече, който е разработвалъ повече земя, когато тази сума трѣбваше да се приспада пропорционално отъ всички, като се събере само отъ тѣзи, които не сѣ плащали, — не виждамъ нѣкаква несправедливостъ. Обаче, искамъ да помоля г. Министра, да обърне внимание да се не правятъ прѣчки на използването на земята по този начинъ, защото повечето отъ земитѣ сѣ не всѣкога годни за оране. Ние облагаме съ закона за поземелния налогъ само земитѣ, които се сѣятъ и оратъ, обаче, има земи, които съ сѣция законъ се облагатъ, които е невъзможно да се използватъ съ оране и сѣяне. Тѣ сѣ пригодни само за паша и този, който ги владѣе, кривъ ли е, че е далъ пари и сега да му казваме,

че той нѣма право да се ползува отъ пашата? Ще го опростите сега. Той плаща два данѣка, и, разбира се, като плаща два данѣка и не може да се възползува съ земята за да покрива своитѣ разноси, какво право имаме да опростяваме този човѣкъ?

Азъ ще гласувамъ за този параграфъ, както е сега, защото азъ не виждамъ, че ще увеличимъ на нѣкои земледѣлци нѣщо. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Браво, браво! Земледѣлчески синѣ!) Вие малко разбирате, отъ земледѣлие и хаберъ нѣмате!

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Азъ бихъ молилъ, най-напрѣдъ, да не ставатъ заканвания. Страшно прѣстѣпление е направилъ! Имамъ честта да ви отговоря относително това, кога е голѣмо землевладѣние и кога е малко. Нормалното землевладѣние е такова: не толкова земя, колкото може да си заграби човѣкъ, а толкова, колкото може да работи едно сѣмейство. Това е нормалното, това го считамъ за нормално. Сега вие казвате, че нѣкои земи сѣ само за паша на добитѣка. Но пъкъ вие хубаво знаете, че тия земи и тия села винаги сѣ били облагани съ малки данѣци. Понеже не сѣ имали оранъ и понеже оранѣта се е взимала въ внимание, затова и облогътъ е билъ малѣкъ. (Г. Цонковъ: Не е малѣкъ!) Ние знаемъ. Вземѣте Балчишката околия и вижте колко плаща тя на увратъ и колко плаща и Разградската. Дайте да направимъ справка по статистиката. Балчишката околия е плащала 10 пѣти по-малко отъ Разградската по тая проста причина, защото земледѣлието е било малко и, когато сѣ правили оцѣнка да се облага, взели сѣ въ внимание това. Убѣденъ съмъ, че вашето село Ясх-Тепе, което е на границата на Добруджанската степъ, ще се обложи малко. Далечъ не плащатъ тамъ върху нивитѣ такъвъ данѣкъ, какъвто го плащатъ плодороднитѣ земи. (Г. Цонковъ: 80 ст. плащатъ на декаръ.) Колко плащатъ? (Г. Цонковъ: Съ върхнинитѣ плащатъ по 80 ст.) Върхнинитѣ оставѣте. Държавенъ данѣкъ колко плащатъ? (Г. Цонковъ: 40 и 50 ст. На двѣ категории сѣ раздѣлени.) Сега Разградъ знаете плаща два лева, а пъкъ тамъ плащаха едно врѣме по 9 ст. Прочетѣте рапорта на Боева и ще видите какъ плащатъ. Ония земи, които не сѣ били плодородни и не сѣ имали голѣми посѣви, естествено е, че ще плащатъ по-малко. Отъ това нѣма какво да се оплаквате.

Ю. Теодоровъ: Г-да народни прѣдставители! Вземамъ втори пѣтъ думата да се обясня малко съ васъ, защото по-напрѣдъ, безъ да ме изслушате, викнахте много гърла срѣщу мене. Бждѣте извѣстни, че азъ никога не съмъ лѣгалъ; може би, като човѣкъ да се лѣжа, но не лѣжа. Това което е въ сърцето ми, това и говоря. И моятъ недо-статѣкъ може би да бѣде само това, че съмъ отжро-

вент, че не лаская никого и че не любоугоднича прѣдъ никого и не търся влияние между земе-
дѣлческото население или други съсловия, за да
правя агитация. Азъ съмъ откровенъ. Азъ не съмъ
никога за увеличението на данъцитѣ. Тукъ се изка-
заха разни мнѣния, като отъ г. Каравелова, отъ
г. Забунова, а може би отъ други, и казаха да тур-
римъ данъци, да увеличимъ бериитѣ на сградитѣ
или на други, за да спадне този данъкъ на земе-
дѣлцитѣ. Азъ не съмъ на мнѣние да се увели-
чава никой данъкъ, защото всички сж тежко на-
товарени и не съмъ на мнѣние и този данъкъ да
се намалява. Ако се намали, толкозъ по-добрѣ, за-
щото и азъ съмъ земеделѣецъ; но съжалявамъ,
че не може да се намали, защото се изгубва рав-
новѣсието на държавния бюджетъ и затова трѣбва
така да остане, по моето мнѣние. Сега ще ви до-
кажа, че чрѣзъ него не става увеличение. Билъ
е 18.000.000 и не зная колко хиляди лева, а сега
става на 20.000.000 л., а вие знаете, че ще се
спадне едно намаление отъ 1.200.000 л. за филок-
сернитѣ лозя, и какво ще стане съ това увели-
чение? Ще се увеличи отъ 300 до 400 хиляди лева
бюджетътъ, което увеличение се смѣта, че е само
за новооткрититѣ или неправилно обложениитѣ
земи. Но това дѣто вие казвате, че земеделѣ-
ческото население е най-тежко обложено, до-
казваме ви математически, че не е така и затова
станахъ втори пътъ да ви го докажа. Помнѣте ху-
баво, че десетѣтъ е давалъ 28, 32 и 27 ми-
лиона лева. (П. Кръстевъ: Съ торби и черги сж
събирали номонето!) Давалъ е толкова и въ турско
врѣме, и въ бѣлгарско врѣме. Г-нъ Гешовъ събра
отъ статистиката за нѣколко години и изкара, че
срѣдно е събирано отъ десетѣка 27 до 28 ми-
лиона лева, и направи тая добрина, че го намали
на 18 1/2 милиона лева. Значи, намаление има и
единъ пътъ това го признавате, това е фактъ, това
е истина. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Ка-
равеловъ: Ами я ги питай, имало ли е тогава
такива дефицити и имало ли е 32.000.000 л. въ
бюджета за лихви и погашения!) Слѣдователно,
казаха ми, че лъжа, а азъ ви казвамъ, че единъ
данъкъ, който е билъ 30.000.000 л., като е спад-
налъ на 20.000.000 л., естествено е, че това е
било едно намаление. Защо тогава ми казвате, че
лъжа? Тукъ е въпросътъ: намалява ли се да-
нѣкътъ отъ 30.000.000 л. на 20.000.000 л. и то-
гава, когато г. Гешовъ намали десетѣка, натовари
ли върху патента, върху акциза, върху октроата,
натовари ли гражданитѣ върху патентитѣ, които
плащаха 50 л., да плащатъ 250 л. и банкери като
Братя Симеонови, които плащаха 200 л., да пла-
щатъ 1.000 л.? (П. Кръстевъ: За Бога, колко
плащате вие, като банкиринъ и лихваринъ?) Азъ
плащамъ 1.500 л., когато баща ми плащаше 1.500 гр.
Моля, недѣйте ме прѣсича. Прѣди малко ми
казахте, че лъжа, и, слѣдователно, азъ ви до-
казахъ, че данъкътъ е спадналъ отъ 30 на 20 ми-
лиона лева и вие мислите още, че плащате де-

сетѣкъ! Това не е десетѣкъ. Ами 1/3 като се спадне,
колко се пада: не е ли на 1/3 седемъ? (Д. Пийш-
мановъ: На 13 едно!) Ама сега имало неплодо-
родие нѣколко години. Че кой е кривъ за това?
Давалъ е дѣдо Господъ берекетъ, пакъ ще даде.
Недѣйте се боя, че какъ така? (Смѣхъ.) Тѣй си е.

Г-да! Земеделѣието е онзи занаятъ, който най-
малко печели; най-много печели банкерството, послѣ
индустрията, търговията и най-малко печели зе-
мледѣието. Но какво да правимъ на нашето земе-
дѣлческо население? Върху кого да туряме да-
нѣци? Не туряме върху земеделѣцитѣ повече —
намаляваме, ви казватъ хората; и земеделѣцитѣ
съ труда си ще могатъ да прѣживѣятъ, тѣ хаджии
нѣма да ставатъ. Но азъ се чудя какъ ще прѣ-
живѣятъ занаятчиитѣ, които не могатъ да издър-
жатъ европейската конкуренция и сж съсипани отъ
нея. Още повече се чудя, какъ ще прѣживѣе
интелигентниятъ пролетариятъ, който нѣма занаятъ.
Азъ не съмъ за увеличение на данъцитѣ, но искамъ
да ви избавя отъ това заблуждение, дѣто много
социалисти сж ви лѣгали, че сте били прѣтова-
рени. Сетнѣ, казва ви се, че земеделѣческото на-
селение плащало най-много данъкъ. Това не е вѣрно.
(И. Георгиевъ: Ние не слушаме социалиститѣ,
а земеделѣцитѣ!) Вѣрно ли е това, че земеделѣ-
цитѣ съставляватъ 80 % отъ цѣлото население?
Вѣрно е. Като имаме 100.000.000 л. бюджетъ,
ако бѣше налагано повече на земеделѣческото на-
селение, трѣбваше да му искаме 80.000.000 л.,
а ние му искаме 20.000.000 л.; другитѣ данъци
плащатъ другитѣ съсловия. Това трѣбва да се
разумѣе, тѣ сж математически смѣтки, които не
носятъ опровержение. Слѣдователно, нека се за-
срамятъ тия, които викаха срѣщу мене, че азъ
лъжа. Никога не съмъ лѣгалъ и сега нѣма да
лъжа. Може би азъ да се лѣжа, но това е мое убѣ-
ждение. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Лѣ-
жешъ!) Азъ ли лѣжа? Лѣже ви Габровски, лѣже
ви Пекаревъ, лѣжатъ ви и други.

Бюджетътъ, дѣто ни се прѣдставлява отъ
20.000.000 л., се увеличава съ 1 1/2 милиона лева,
но отъ него трѣбва да спаднете 1.200.000 л. за
пострадалитѣ лозя и вие ще видите, че не се
увеличава. По-харно е да се намали, напр. на
15.000.000 л.; и за мене е по-добрѣ, защото и азъ
съмъ земеделѣецъ; но сега азъ не съмъ за на-
маление.

(Прѣдсѣдателското мѣсто заема подпрѣдсѣда-
тельтъ г. А. Краевъ.)

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Азъ
пакъ ще кажа, че това, което се приказва за турско
врѣме, е нахална лѣжа. Говорятъ го невѣжки хора,
които специално лѣжатъ. Има смѣтки. Прочетѣте
Иречековата история, за да видите какъвъ данъкъ
се е плащалъ. А че това е така, показва туй, дѣто
въ 1880 г. сж плащали повече, отколкото сега.
Прѣди малко ви прѣдставихъ цифри — сега не
мислѣхъ, че ще станатъ такива прѣнния, та да ви

ти донеса — за да видите какво се е получавало отъ поземелния налогъ въ 1880 г., 81, 83 и т. н. Десетълѣтиѣ, които сж се взимали въ натура, освѣнъ нещастната ланска година, сж давали до 32.000.000 л., напр. въ 1892 г.

Намъ ни казватъ, чувамъ такова нѣщо, че азъ не зная съ какво сж ходили, какво сж правила; но азъ сѣ съмъ убѣденъ и позволѣте ми да говоря искрено, че една частъ може би има и скрита, има и прѣувеличено, на нѣкои мѣста сж взели повече, на други по-малко. Затова моето дълбоко убѣждение е, че при нормални години 20.000.000 л. не е повече отъ 5%. Това е моето убѣждение. По никакъвъ начинъ, нека бѣде 6, 7%, но въ всѣки случай не е 10%. Но да оставимъ това свършено на страна. (П. Кръстевъ: 15%!) Отдѣ накѣдъ 15%? Подиръ ще ви кажа, че най-богатата страна, Англия, плаща 10% отъ своитѣ приходи, а Франция — 15%. Подиръ това петдесетъ пѣти повтаряхъ, че това е рента, а не е данѣкъ, и пакъ ще го повтора. И интереситѣ на населението изискватъ да не плаща рентата на чокоитѣ, а да я плаща на хазната, защото, ако я плаща на чокоитѣ, ще плаща 50%, а не 5%, или нека е и 15%, ако е вѣрно. Това е моето мнѣние. Пакъ ще повтора: освободени отъ такъвъ данѣкъ, азъ ви увѣрявамъ, че вие, земледѣлцитѣ, ще изгубите: земята ще попадне въ рѣцѣтъ на ония, които даватъ пари подъ голѣма лихва. Убѣденъ съмъ, че особено недоволни сж отъ мене кръчмаритѣ, срѣщу които ще взема мѣрки. Ще наредя всѣка година по една или двѣ кръчми въ село да се даватъ съ наддаване. Лихваритѣ въ България сж кръчмари по селата. Не голѣмитѣ капиталисти съсипватъ селското население, а кръчмаритѣ по селата. Какво ще ми приказвате тукъ — това било, онова било? Най-страшни лихвари сж кръчмаритѣ по селата и най-мокри очи иматъ тѣ и сѣ плачатъ за народа. (Н. Антикаровъ: Да имъ увеличимъ патента.) Азъ зная какво ще направя. Вересийски тевтеръ нѣма да има. Ще се наддава: който даде най-много, той ще има кръчмата. Това е най-лесна смѣтка, и ще се прѣкратятъ тия лихвари, за които толкова много се говори.

Казахъ и ще го повтора пакъ, че отдѣлнитѣ землевладѣлци, като данѣкоплатци, нѣма да плащатъ повече, отколкото плащатъ днесъ; не е истина това. Отъ 1½ милиона лева, като изхвърлимъ 1.000.000 л. за лозята, ще останатъ само 600.000 л.; тѣ ще се турятъ само върху ония земи, които сж разорани изново, понеже въ селата ще стане прѣгледване изново, за да се види какво пространство имаме въ селата. Протестирамъ, че най-много обичатъ Българския народъ кръчмаритѣ. Вие говорите като прѣдставителъ, а азъ като говедаръ ли говоря? И азъ говоря като прѣдставителъ и пазя интереситѣ на Държавата. Ако Вие имате право, че държите кръчма, то и азъ имамъ право, защото отъ 22 години съмъ се борилъ за тоя народъ. (А. Станчевъ: Азъ не съмъ вече кръчмаръ!) Лихваръ

сте поне. (А. Станчевъ: Не съмъ и лихваръ!) Знаемъ ние тѣзи, дѣто сж плакачи. Нѣма защо да укорявате, че вие плачете за селянитѣ, а ние само седимъ и се веселимъ. Да молимъ г. Министра да отстъпи! Да съмъ говедаръ, да ме наемате за 50 гроша, за да ви пазя говедата или овцетѣ, да ме пазарявате, та да ви отстъпя тогава, това разбирамъ. Азъ ви казвамъ, че Държавата се нуждае отъ тѣзи пари и че се намираме въ най-страшно положение и ние не може да не искаме този кредитъ. (М. Златановъ: Приематъ разходитѣ, а намаляватъ приходитѣ — страшни стопани!) Може да гласувате както искате, но да се разярявате на всѣки, който инакъ мисли, не мога да разбера. Пакъ намъ ще повѣрва народътъ, а не вамъ. Никога не съмъ го лѣгалъ, че ще намалѣ данѣцитѣ, а съмъ казвалъ, че ще се помѣча да уравнился бюджета и ще унищожа дефицититѣ. Това е нашата задача, и трѣбва да го направимъ, защото България се намира въ батакъ и за да се извади отъ този батакъ, трѣбва да има уравнился бюджетъ. (А. Станчевъ: Но гледайте на всички еднакво, а не само да товарите земледѣлцитѣ! — М. Златановъ: Прѣдложете проектъ!) Така ли е лесно да се вземе единъ данѣкъ и да се тури другъ? Ние поне сме видѣли прѣзъ плетъ, какъ ставатъ тия работи, а вие и това не сте видѣли. То е много лесно да се каже да вземемъ оттукъ и да прибавимъ тамъ, но за изпълнение е много мѣчно. Моля Народното Събрание да погледне сериозно на въпроса. Недѣйте мисли, че държа много да остана на министерското мѣсто! Една стотинка ако измѣните, ние вече не можемъ да останемъ тукъ. Като имате болшинство, правѣте каквото искате, но азъ не желая да получавамъ телеграми отдѣто да е, че у васъ нѣма устойчивостъ въ управлението, и на такива хора, които не притежаватъ това, не даваме пари. Това го помнѣте хубаво и каквото искате рѣшете.

С. Войковъ: Г-да народни прѣдставители! За мене не остава нищо да кажа, защото най-напрѣдъ нѣмамъ дарба да плача, както правятъ това нѣкои оратори. Но тѣ трѣбваше да плачатъ, защото, доколкото разбрахъ, тѣ сж общавали тия нѣща прѣдъ избирателитѣ. Азъ, поне за себе си казвамъ, не съмъ общавалъ такова нѣщо, освѣнъ че ще работя да възтържествува свободата и да нѣма кражби у насъ. Веднажъ това е така, може би да дойде день, когато да направимъ по-хубави нѣща. Свободата я вече има, и за кражбитѣ, убѣденъ съмъ, че нѣма да ги има. Азъ съмъ за поземелния налогъ да остане 20.000.000 л. за нѣколко години и косвенитѣ данѣци да се не увеличаватъ никакъ. Това е нашето искане и затова ще гласувамъ за този параграфъ тѣй, както е прѣдставенъ въ бюджетопроекта отъ г. Министра. Когато въ идущата сесия ще бѣде прѣдставенъ законътъ за поземелния данѣкъ, г. Министрътъ да има прѣдъ видъ тия землевладѣлци. Азъ не съмъ нито земе-

владѣлецъ, нито кръчмарь. Землевладѣлцитѣ, които даватъ на изполица ниви, тѣ не сж за полза на земледѣлцитѣ.

Р. Николовъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣмаше да искамъ думата, ако бѣше се споменало това, което искахъ да кажа. Говори се мнозина какво сж обѣщавали. Азъ мисля, че не би трѣбвало да се говори, тъй като е срамота да се говори туй нѣщо. Азъ не съмъ давалъ никакви обѣщания. Азъ зная, че земледѣлцитѣ ще бждатъ благодарни само затова, че се отмѣни законътъ за десетѣка, и тѣ ще искатъ да плащатъ това, което сж плащали прѣзъ 1898 и 1899 г. Нѣма да искатъ нито повече, нито по-малко, защото тѣ си знаятъ окладътъ колко имъ е и си чуватъ квитанциитѣ, срѣщу които сж плащали този данѣкъ. И това ще го искатъ сега. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Искатъ го всичкитѣ батакчии!) А кой депутатъ билъ той земледѣлецъ и кой не, ние всички депутати почти, съ изключение на $\frac{1}{4}$, прѣдставяваме тукъ земледѣлческото население, защото у насъ болшинството е земледѣлческо население. Азъ бихъ желалъ и това, което е увеличено въ бюджета, 1.600.000 л., както се отлагаше за разходитѣ, наесенъ да стане; азъ бихъ желалъ и увеличението на приходния бюджетъ да стане наесенъ. И справедливо е това искане, защото заслужава да бжде прието. Понеже за наесенъ се отлага намалението на заплатитѣ, то за наесенъ да остане и увеличението на поземелния данѣкъ съ 1.600.000 л. Това е много справедливо. Защото, доколкото зная, споредъ закона за поземелния налогъ, който гласувахме, нѣма да стане сега систематическо разхвърляне на данѣка отъ комиситѣ, да стане едно измѣрване на новоразоранитѣ земи, та справедливо да се разхвърля данѣкъ и да се увеличи само на тия, които сж разорали нови земи, които сж увеличили земитѣ си. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: То ще стане.) То ще стане, но само въ селата, дѣто не разбиратъ, а нѣма да стане отъ специалнитѣ комисии.

За увеличение на нивитѣ се говори много, че има много новоразработени ниви. Азъ ще ви кажа, че колкото има новоразработени ниви, толкова има и напуснати. Има завлечени отъ наводнение, порои и пр. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: За Босилеградско е вѣрно!) Не само за Босилеградъ, но почти навсѣкждѣ е тъй.

Онѣзи г-да, които много обичатъ да говорятъ само за реклама, когато дойде редъ да гласуватъ, тѣ гласуватъ за онова, което се иска отъ Правителството. Азъ съмъ билъ за намалението на голѣмитѣ заплати отъ край и до край ще си остана на сѣщото мнѣние. И понеже не се намалиха заплатитѣ, азъ пакъ ще гласувамъ да не се увеличава и приходниятъ бюджетъ отъ поземелния налогъ, а да си остане тъй този данѣкъ, както е билъ плащанъ прѣзъ 1898 и 1899 години. Ония г-да, които

сж гласували за разходитѣ да се не намаляватъ, тѣ иматъ право да гласуватъ въ приходния бюджетъ за сумитѣ, които сж прѣдвидени отъ Министерството, и да не затрудняватъ Министерството, понеже сж гласували единъ пътъ за разходитѣ, а азъ не мога да гласувамъ за увеличение на приходния бюджетъ: азъ ще гласувамъ да остане сумата тъй, както е била прѣзъ 1899 г.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Азъ мисля, че когато говорихъ, г. Раденко Николовъ или трѣбва да е спалъ, или трѣбва да не е разбралъ. (Р. Николовъ: Не съмъ спалъ, г-нѣ Министре, много хубаво разбирамъ какво се говори.) Като разбирате, ще Ви кажа, че Вие сте спали, или ако не сте спали, ще Ви кажа, че не сте разбрали. Хубаво помнѣте, че въ закона се прѣдвижда, какво когато дойде да се разхвърля данѣкътъ по селата, ще стане ново разпрѣдѣление между данѣкоплатцитѣ, ново разхвърляне. И азъ съмъ убѣденъ, че значително число отъ най-лошитѣ земледѣлци ще бждатъ противъ това нѣщо, защото сж успѣли на свое врѣме да скриятъ отъ имотитѣ си и да плащатъ малко. А добритѣ земледѣлци ще бждатъ много доволни. Хубаво помнѣте това. Вие казвате: „ако стане ново разхвърляне.“ А пъкъ азъ Ви казвамъ, че непрѣмѣнно ще стане ново разхвърляне. А какво става въ Босилеградската околия? (Р. Николовъ: Азъ не плача за Босилеградската околия!) Тя дѣйствително се изселва. Азъ ви казвамъ, че ще стане ново разхвърляне на данѣка и съмъ убѣденъ, че всички ония мошеници, които по единъ или другъ начинъ сж се възползували отъ врѣмето да плащатъ по-малѣкъ данѣкъ, сега ще плачатъ. Законътъ е такъвъ и нѣма защо да плачатъ. Въ всѣко село най-богатитѣ хора сж се възползували да стоварятъ данѣка на по-бѣднитѣ хора и ония, които често пѣти плачатъ по разни мѣста, сигурно сж се възползували, като по-силни и по-хитри, да стоварятъ данѣка на другитѣ. Ще се помѣчимъ това да го направимъ. Казахъ ви нѣколко пѣти, че на всички данѣкоплатци, освѣнъ нѣкои мошеници, сигурно ще си намалятъ данѣцитѣ, а нѣма да се увеличатъ, при всичко че е увеличена цифрата въ бюджета. И затова обръщамъ вниманието на г-да народнитѣ прѣдставители, че два дена и двѣ ноци да говорите тукъ, пакъ нѣма да докаратъ нови аргументи. Изслушахме всички ония, които можеха да кажатъ нѣщо и сега пакъ се въртимъ около старото колело. Едно и сѣщо се повтаря, едни и сѣщи доводи и плачове. Заявявамъ ви, че и ние имаме право тоже да считаме себе си частъ отъ Българския народъ, и че и ние тоже скѣрбимъ когато той страда и плаче; и не желаемъ да го опростимъ. Ние сме се загрижили повече отъ тѣхъ. (Къмъ г. Р. Николовъ.) Азъ купихъ земя на вашето село, хубаво да го помните. Вашата околия, когато бѣхте черни ратаи, азъ се погрижихъ въ 1880 г. на държавна смѣтка да ви купя земя, която не сте платили и досега и е легнала на

Българския народъ. (Р. Николовъ: Нѣма и да я платятъ!) Щомъ не я платятъ, ще остане на Държавата.

Така въ свое врѣме съмъ мислилъ за този сѣщия народъ, така мисля и сега. Азъ вѣрвамъ, че всички български земледѣлци биха се зарадвали, ако Държавата би купила всички турски чифлици и имъ ги раздадѣше. Много се радвамъ, че повече се грижатъ и това показва, че когато се явишъ съ голѣма помощ и съ голѣмъ кредитъ, сигурно разваляшъ. И сега, когато говорите за кредитъ въ България, счита се, че е най-голѣмата чума за Българския народъ — всѣки взема и нѣма намѣрение да връща. Но сега въпросътъ не е този; въпросътъ е, че данѣкътъ не се увеличава, а ще се помжчимъ да го направимъ дѣйствително по-равномѣренъ и по-справедливъ за тѣхъ. Освѣнтъ това, по други съображения нѣмамъ възможность да прѣхвърлямъ единъ данѣкъ върху други. Данѣчната система на България се нуждае още отъ много поправки и въ есенната сесия може да се погрижимъ да поправимъ беритѣ и още други данѣци, но не може сега, защото, за да се измѣни единъ данѣкъ, въ Европа десетки години мислятъ за това, а вие искате въ нѣколко дена. Това не може да стане. Ако има такива искания въ това Събрание, съ удоволствие ще дадемъ да го направятъ тѣ. (Гласове: Да се гласува!)

Д. Ризовъ: Ще кажа само нѣколко думи. Искамъ само да обясня вота си. Азъ съмъ обѣщавалъ на избирателитѣ си прѣмахването на десетѣка и замѣняването му съ поземеленъ налогъ въ оная норма, въ която е билъ той въ миналото, като се държи смѣтка, безсмѣнно, и за нарастването на населението, и за земята, която се е обработила оттогава насамъ. Ето защо азъ намирамъ — слѣдъ обясненията, които даде г. Министъръ-Президентътъ, — че поземелниятъ налогъ, както е сега, не е по-голѣмъ отъ поземелния налогъ, както е билъ въ Стоилово врѣме. (Е. Начевъ: Я вижъ хубаво!) Моля г. Начева и всички приятели отъ Народната партия да не забравятъ, че намалението на поземелния налогъ въ Стоилово врѣме повлече слѣдъ себе си дефицити, (Г. Шиваровъ: Вѣрно!) за покриването на които се сключиха краткосрочни заеми, благодарение на които бюджетътъ е увеличенъ, и трѣбва да се плаща сега повече. Ако искате да нѣмате дефицити, ако искате да имате уравновѣсенъ бюджетъ, вие трѣбва да увеличите тази цифра. Ето кое забравяте вие, г-да! Азъ съмъ увѣренъ, че г. Гешовъ не би говорилъ това, което вие говорите. Това е едно.

Подиръ туй, недѣйте забравя, че данѣцитѣ не сѣ нѣщо, което може да се мѣнява всѣки денъ; па недѣйте забравя и онова, което каза Дѣдо Цанковъ, че държавниятъ бюджетъ не прилича на бюджета на частнитѣ лица, а всѣкога въ него се вотира първо разходътъ и послѣ приходътъ, та когато се вотираше разходътъ, трѣбваше да си отворите очитѣ. Недѣйте

забравя още нѣщо, че това Министерство, каквото и да казвате, но не можете го обвинява, че не е направило економия отъ 3.000.000 л. въ разходния бюджетъ, защото само слѣдъ като то направи тия економии, вие счетохте за възможно да вотираме разходния бюджетъ. Що сте седнали сега да виека за приходитѣ? Откъдѣ ще се взематъ приходи, за да се покрятъ разходитѣ безъ дефицитъ, ако се иска да се туря веднажъ край на тия дефицити, които имате въ миналитѣ бюджети, и ако искате да имате уравновѣсенъ бюджетъ? (П. Кръстевъ: Да туримъ на земледѣлцитѣ още 5.000.000 л!) Азъ не искамъ да влизамъ въ подробности кой плаща повече и кой по-малко, а само ще отбѣлѣжа, че всички тия, които плачатъ за земледѣлцитѣ, не сѣ земледѣлци, а сѣ землевладѣлци. (Е. Начевъ: Лъжешъ!) Азъ не лъжа, г-нъ Начевъ, защото никога не съмъ лъгалъ. Недѣйте си позволява такива думи, защото Вие сте единъ безобразенъ околийски началникъ отъ Стамболово врѣме. (Е. Начевъ: Азъ съ земледѣлие се занимавамъ.) Вие сте единъ мизеренъ околийски началникъ на Стамболова. (Прѣрекание.) Азъ 20 години се боря и съмъ бѣденъ човѣкъ. Искамъ да Ви кажа, че Вие искате да експлоатирате съ единъ популяренъ въпросъ. (Е. Начевъ: Не е истина!) Другаритѣ ми сѣ тукъ, за да Ви кажатъ, че азъ не съмъ лъгалъ населението; а когато нѣкой отъ васъ каже, че г. Каравеловъ е проповѣдвалъ намаление на данѣци, то азъ ще му отговори, че той лъже, защото г. Каравеловъ отъ 10 години насамъ проповѣдва, че данѣцитѣ не може да се намаляватъ. (Е. Начевъ: Ние не сме обвинявали г. Каравелова!) Г-нъ Каравеловъ ви каза вече, и вие го знаете, че срѣдната цифра на десетѣка е била около 30.000.000 л. — независимо отъ други 10-на милиона лева, които населението е изгубило отъ това, че житото му е стояло на полето, губило е своята тежестъ и, слѣдователно, своята цѣна, и независимо отъ всички злоупотрѣбления, които сѣ ставали съ хамбаритѣ, вагонитѣ и т. н. Значи г. Каравеловъ е съвършено правъ, когато ви казва, че цифрата отъ поземелния налогъ, както е сега прѣдвидена, е почти на половина отъ онази, която би се получила отъ десетѣка. Вие всичко това забравяте. Забравяте и желанието на всинца ни: да нѣмаме дефицити въ бюджета, да нѣмаме неуравновѣсени бюджети, да нѣмаме краткосрочни дългове, за които 32.000.000 л. вотирахме. Забравяте и че сте вотирали вече бюджета на разходитѣ. Забравяте, най-послѣ, и това, което е най-важното, че и г. Гешовъ днесъ да е на властъ нѣма да поддържа друго, защото, иначе, той би сключилъ бюджета съ дефицитъ. . . (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Какъ ще има дефицитъ.) Азъ ще моля г. Гешова да дойде тукъ и той да каже това, което вие казвате. Но той нѣма да го каже, защото самъ г. Гешовъ е писалъ статии, че на свръхсмѣтнитѣ кредити трѣбва да се затворятъ вратата. Когато се направи намаление 30% на поземелния налогъ, то бѣше, за да се направи едно

облекчение на населението, макаръ че отъ държавна точка зрѣние се отиде доста далече. Но, въ замѣна на това, се натовари градското население. И резултатътъ какъвъ бѣше? Резултатътъ бѣше този, че ние имаме дефицити и че тѣзи дефицити сѣ, които разбъркаха нашиятъ финанси. Министерството, дошло вчера на властъ, прѣдстави единъ бюджетъ съ 3½ милиона економии. Какво искате повече? Вчера, когато азъ ревъхъ отъ трибуната за намаление на генералскитъ заплати, вие всички вдигахте ръка да си останатъ тѣ, както си бѣха, а сега искате намаление на поземелния налогъ! Бждѣте малко по-последователни, г-да! Шомъ сте оставили за наесенъ да намалявате разходитѣ... (Е. Начевъ: Увеличенъ е поземелниятъ налогъ.) Азъ пакъ ви казвамъ, че поземелниятъ налогъ не е увеличенъ. А вие, г-нъ Николовъ, като казвате да оставимъ увеличението за наесенъ, съгласѣте се, че не говорите логично, защото вие вече вотирахте разходитѣ, (Р. Николовъ: Азъ не съмъ вотираля!) които трѣбва да се покрятъ отъ тия приходи — ако не искате да има дефицитъ. А пъкъ тѣ сѣ приходитѣ, които вие давате и ще трѣбва да вотирате, защото, иначе, Министерството ще си даде оставката. Мислите ли вие, че г. Гешовъ, като състави кабинетъ, ще се съгласи да намали поземелния налогъ на 18 милиона? Азъ моля вторично г. Гешова да дойде тукъ и да каже, че въ такъвъ случай би намалилъ поземелния налогъ на 18,000,000 л. Азъ не желая думи, а искамъ дѣла. (П. Кръстевъ: Прѣдложението за намаление азъ правя, като народенъ прѣдставителъ.) Вие нѣма да управлявате България, г-нъ Кръстевъ, а г. Гешовъ е човѣкътъ, който ще я управлява въ името на вашата партия, и понеже той е по-уменъ отъ Васъ, то нѣма и да се съгласи да намали поземелния данѣкъ. (Прѣдсѣдателъ стующъ А. Краевъ: Моля, г-нъ Ризовъ, не оскърбявайте.)

Ето защо азъ ви моля да вотирате тая цифра. Азъ ще вотирамъ за нея при пълно убѣждение, че прави добро на земледѣлцитѣ, и сѣ отворенъ образъ ще видя онова население, на което въ тия 4 мѣсеца, макаръ и да сме направили нѣкои грѣшки, но върнахме му свободата, дадохме му единъ бюджетъ малко-много уравнивсенъ и махнахме десетъка, отъ който най-малко 10—15 милиона това население щѣше да изгуби. Махнахме ние и полицейския законъ за печата, прѣработихме избирателния законъ и, най-послѣ, дадохме на страната единъ бюджетъ съ 3 милиона по-малѣкъ, па имаме и вѣра въ хората, които управляватъ, че ще ни дадатъ единъ по-добъръ бюджетъ въ идущата сесия и че веднажъ за винаги ще бжде затворена въ България вратата на дефицититѣ и на разпиляването държавни пари. Какво повече искате да направимъ въ тия 4 мѣсеца? Дѣ е тукъ разликата между думи и дѣла? Азъ даже се удивявамъ защо г. Каравеловъ се отдѣляше отъ своитѣ приятели. И неговитѣ приятели повече отъ това нищо не сѣ проповѣждали. Тѣ сѣ само проповѣждали, че ще махнатъ десетъка и ще го замѣнятъ съ по-

земелния налогъ; а г. Каравеловъ ви каза, че, ако въ Стоилово врѣме поземелниятъ налогъ е билъ 18,000,000 л. и нѣщо, сега е пакъ същата почти цифра, защото сега повече земя се обработва и защото частъ отъ обработваната земя систематически се е крила досега. Слѣдователно, поземелниятъ налогъ не е увеличенъ въ сѣщностъ, макаръ цифрата и да е по-голяма. Ето защо съвсѣмъ е несправедливо да се твърди противното и съвсѣмъ е неумѣстно да се правятъ тукъ евтини реклами. Такова е поне моето мнѣние.

А. Крушковъ: Г-да народни прѣдставители! Каза ни се, че ние трѣбва да укажемъ на приходнитѣ ресурси на Правителството, за да имаме възможностъ, или да се съгласимъ тукъ да намалимъ приходната частъ отъ поземелния налогъ. Не съмъ азъ, който трѣбва да указвамъ на приходнитѣ ресурси на Правителството и не претендирамъ за себе си да съмъ богъ-знае какъвъ финансовъ капацитетъ да указвамъ на всѣкакви ресурси. Ние, като народни прѣдставители, тукъ заявихме, когато стана воятъ на разходния бюджетъ по Министерството на Правосъдието, да се направи едно 5-процентово прогресивно намаление на заплатитѣ на чиновницитѣ, но Правителството каза: не може, ще се оскърбятъ чиновницитѣ. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Азъ ще ви прѣдства да намалите 12% отъ моята заплата и ще видя какво ще говорите тогава! Още днесъ ще го прѣдстави!) Вие всички знаете положението на масата, която 25 години носи на плѣщитѣ си българската интелигенция, и всичко, каквото е поисквано отъ тази интелигенция, която управлява Държавата, всѣкога е давано отъ масата. Въ 1899 г., когато на тая маса се наложи законътъ за десетъка и когато като единъ Българскитъ народъ възстана противъ този законъ, тогавъ Правителството, вмѣсто да обърне внимание и да удовлетвори искането на болшинството отъ Българския народъ, му обърна топоветѣ и пушкитѣ. Този народъ аде калъ, а ние тукъ и чиновницитѣ не харесваме хлѣба. Длъжни сме, морално сме задължени, да направимъ извѣстно процентно намаление, за да направимъ тази економия. И г. Каравеловъ трѣбва да се съгласи. Ако иска други ресурси за приходъ, ние ще му укажемъ.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Азъ протестирамъ противъ тази безобразна клевета, че народътъ ялъ калъ. Това го говорятъ хора долни, които ще взематъ протоколитѣ и ще ги четатъ по кръчмитѣ, за да ги избиратъ за депутати. Нийдѣ въ България калъ не ядатъ, защото и кучетата не ядатъ калъ, а всѣкъдѣ ядатъ хлѣбъ и месо. (А. Крушковъ: Недѣйте разбира въ буквალна смисълъ на думата; Вие разбирате много добръ какво искамъ да кажа!) Азъ не ща да разбирамъ; инакъ не мога да разбирамъ. (А. Крушковъ: На Васъ не ярадисва да разбирате!) Не че ми не

ярадисва, но не желая такъвъ безобразенъ езикъ да се говори въ тая ограда, че народътъ ялъ калъ. (А. Крушковъ: Недѣйте експлоатира съ думата „калъ“ — азъ не казвамъ въ буквална смисълъ!) Азъ протестирамъ противъ такава една безобразна декламация, която се разпространява — „народътъ ялъ калъ, това, онова!“ Съжالياвамъ, че Вашитѣ избиратели сж били толкова глупави да избиратъ единъ човѣкъ, който дохожда да говори такива думи. (А. Крушковъ: Тѣ ни знаятъ — тѣ сж ни избирали!) Зная какъ сте избирани. Дошли всички да се изкажатъ! (А. Крушковъ: Вие сами говорите въ тази смисълъ въ Вѣла, когато идвахте съ Канчева, а сега не се съгласявате да направите и най-нищожнитѣ намаления!) Не азъ съмъ виновенъ, че имаме да плащаме 32 милиона лихви. Кой ги създаде тия лихви? Азъ ли? Азъ винаги съмъ говорилъ, че страната се води къмъ пропасть и забатачване съ постоянното увеличение на нейнитѣ задължения. Не ви говорихъ тамъ увеличавайте или неувеличавайте, както никога не съмъ си позволилъ да кажа нѣдѣ, че ще намаляваме данъцитѣ. Позволявамъ си и съвѣтвамъ даже гражданитѣ да избиратъ такива хора, които не да идватъ тукъ да декламиратъ, че тѣ яли хлѣбъ като калъ, а да размислятъ какъ може да се оправятъ държавнитѣ работи. Първо на първо да направимъ да нѣма дефицити въ държавния бюджетъ. Ама като ни казвате, че това не трѣбвало да се приеме, защото пакъ цѣло да има дефицити, то ще ви отговоря, че може да има дефицити, но тѣ ще бждатъ по-малко. Тукъ ни казаха, че сме съкратили 3.000.000 л., но то не е само 3.000.000 л. Трѣбва да считате и мѣсецитѣ. Ние за 7—8 мѣсеца правимъ това; ако вземате правилно годишния бюджетъ, то пакъ ще бжде 4.000.000 л. И въ обыкновената сесия, може би, ще направимъ нѣщо, за да станатъ отъ 6 до 7 милиона лева. При нормални врѣмена дефицитътъ не е билъ толкова голѣмъ. Ние се надѣемъ, значи, да свършимъ безъ дефицитъ. Но да давамъ 32 до 33 милиона лева, за да плащамъ лихви и погашения, не е сѣ едно като да плащамъ 15 или 10, или за дългове. 32.000.000 л. да хвърлимъ върху хазната да ги изплаща и да седнешъ да говоришъ, че народътъ ялъ калъ, просто ме очудва тоя езикъ въ това Народно Събрание. Казвамъ ви или прѣдричамъ, че съ този умъ вие ще компрометирате цѣлото българско управление. Вамъ ви говорятъ съ резони, а вие отвърпате съ декламации. Вмѣсто да посочите какво може да се направи, вие казвате да се прѣхвърлятъ данъцитѣ на други мѣста. Кадѣ ще ги прѣхвърлите? Кой прави такива прѣобразования? Въ Англия правятъ това съ подоходния налогъ, но тамъ съ извѣстенъ процентъ го увеличаватъ; извѣстни години намаляватъ тоя процентъ, а извѣстни години ги увеличаватъ. А така, да прѣхвърляме отъ поземелния налогъ и да го туримъ на патента, трѣбва малко да прѣмислимъ. То е толкова сериозенъ въпросъ, че не може така

лесно да се разрѣши. Други ни казватъ: „да намалимъ на бѣдния народъ!“ И какво ще направите? Нѣма ли съ това да увеличите много повече задълженията на Българския народъ, ако го хвърлите на идущитѣ бюджети? Увѣренъ съмъ, че тия лихви станаха отъ ненормалнитѣ дефицити. Разбирате ли това, което говорите, и знаете ли, че г. Теодоровъ е плащалъ по 32 1/2% на една Бреславска банка. Така ли искате, до толкова положение ли да дойдемъ, да плащаме лихвоимски лихви. Бихъ желалъ да помните хубаво и повече да приличате на оня лошъ кметъ, който продава единия волъ, отколкото да приличате на добрия кметъ, който продава и двата. Именно тогава ще иматъ право да ни обвиняватъ.

Д. Петковъ: Г-да прѣдставители! Нашиятъ разговоръ по дебатитѣ на тоя бюджетъ изглежда на една караница; и дѣйствително, трѣбва човѣкъ да има голѣмо хладнокрѣвие, за да може да слуша единитѣ и другитѣ. И г. Министърътъ ми се показва спокоенъ, защото го дразнятъ, когато можеше да бжде поне той спокоенъ. Азъ ви казахъ, че ние не можемъ да бждемъ и нѣма да бждемъ противъ този параграфъ, и че азъ и моитѣ приятели ще гласуваме за него. Причината, дѣто нѣкои се явяватъ противъ този параграфъ и изказватъ желание да намаляватъ — нека не се обижда никой, — е, че всички тия приятели, които говорятъ съ този езикъ, сигурно идатъ тукъ съ онзи умъ, съ който сж били прѣдъ избирателитѣ, прѣдъ които сж общавали. И тѣмъ е неприятно сега, когато се сблъскватъ съ дѣйствителността, съ която се чудятъ какъ да се разправятъ. Много хубаво заблѣжи г. Министърътъ, че отхвърлянето и намаляването на какъвъ да било данѣкъ много злѣ може да повлияе върху кредита на Държавата. Не забравяйте, че Правителството сега третира въпроса за заемъ и, ако се правятъ необмислени намаления, безъ да се укажатъ нови източници, хората иматъ право да мислятъ, че у насъ нѣма установенъ режимъ, нѣма нѣщо постоянно, на което да може да се облѣгатъ. И възможно ли е да се правятъ намаления сега? Азъ съмъ опозиция и нѣма защо да защищавамъ Правителството, а бихъ могълъ спокойно да вдигна ръка, за да му прѣча, но вие виждате, че азъ не искамъ да прѣча, защото съзнавамъ нуждитѣ на Държавата. Но възможно ли е сега, когато, слѣдъ като вотирахме бюджета за разходитѣ, да дойдемъ да настояваме, да искаме намаления? Това е немислимо. И подиръ всички тия декларации, които заяви г. Министър-Прѣдсѣдателътъ, че не е възможно да се намалява нито единъ сантимъ, мисля, че всѣкакви говорения сж излишни. Тия, които сж общавали много, нѣма освѣнъ да гласуватъ за намаляването, но тия, които не сж давали никакви задължения, като мене, нѣма защо да се страхуватъ да гласуватъ за, както и азъ не се страхувамъ да гласувамъ, даже и да бѣше по-голѣмъ кредитътъ, защото Държавата си има

своитѣ нужди. (Е. Начевъ: Защото искате да съсипете г. Каравелова! — Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Да мълчите, г-нъ Начевъ, защото има и за Васъ да кажа нѣкоя дума!) На г. Каравелова има много други работи, които могатъ да попрѣчатъ, а не тѣзи. Тия, които гледатъ на държавнитѣ работи по-сериозно, трѣбва да знаятъ, че не е възможно да се правятъ такива игри съ бюджета. Ако искате да шиканирате, трѣбваше по други въпроси да го правите. — При разходния бюджетъ, напр., тамъ го разбирамъ. Затова мисля, че ще бѣде най-добръ да се вотира параграфътъ, ако нѣма другъ, който да говори.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Пристъпваме къмъ гласуване. Има направено прѣдложение, подписано отъ повече отъ 10 души народни прѣдставители, щото параграфитѣ отъ първия до шестия да се гласуватъ поименно. Това прѣдложение не може да се счита, освѣнъ за конкретния § 1 и, слѣдователно, само относително него ще го поставя на гласуване, както е прѣдвидено въ чл. 55 на правилника.

Моля тия, които приематъ това прѣдложение и сж съгласни § 1 да се гласува поименно, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Събранието не приема.

Оспорва ли нѣкой? (Никой не се обажда.) Поцѣже никой не се обажда, считамъ, че нѣма оспорване.

Поставямъ на гласуване самия параграфъ. (Глъчка.) Нѣмате думата, г-нъ Милановъ! Никому не се позволява да говори въ врѣме на гласуване.

Моля, които приематъ § 1, както се докладва, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема. (Протестации отъ нѣкои.)

Е. Начевъ: Така ли трѣбваше да гласувате!

П. Кръстевъ: Това е скандалъ! Никога не се гласува така.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Г-да народни прѣдставители! Прося извинение, че не съмъ съгледалъ тия бѣлѣжки, които сж поднесени на г. прѣдсѣдателя. (Гласове: Да се гласуватъ!) Азъ съжалявамъ, че не можахъ да ги съгледамъ. Парламентарно бѣше най-напрѣдъ прѣдложенията да се вотиратъ. Ако желае Събранието, азъ съмъ готовъ да ги положа на гласуване. (М. Златановъ: Нека се гласуватъ! — Гласове: Нѣма нужда, то се свърши! Дайте отиди!) Считамъ ли Събранието станалия вотъ за правиленъ? (Гласове: Счита!) Добръ.

Искате ли отиди? (Гласове: Искаме!) Давамъ 15 минути отиди.

(Слѣдъ отиди.)

Прѣдсѣдательтъ: (Звъни.) Отдихътъ изтече и засѣданието продължава.

Ще се чете § 2.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 2. Данѣкъ върху сградитѣ . . . 2.250.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Турямъ на гласуване § 2. Моля ония, които го приематъ, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 3. Пътна повинность . . . 1.800.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 4. Воененъ данѣкъ . . . 1.000.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 5. Бегликъ (на овцетѣ по 50 ст. и на козитѣ по 70 ст.) . . . 4.700.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 6. Данѣкъ върху занятията . . . 3.600.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Които приематъ § 6, моля да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 7. Патентъ за право продаване тют. 280.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Които приематъ § 7, моля да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 8. Патентъ за право продаване спиртни пития . . . 1.510.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля ония, които сж за § 8, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 9. Училищенъ налогъ (10% отъ прѣжитѣ данѣци) . . . 3.334.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Турямъ на гласуване параграфа, както се прочете отъ г. докладчика, защото има едно намаление. Моля ония, които приематъ параграфа тѣй, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„Всичко прѣки данѣци . . . 38.474.000 л.“

Д-ръ К. Икономовъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ, като лѣкаръ, съмъ длъженъ да кажа

нѣколко думи, за да се укаже медицинската помощ по-дѣйствителна на нашето население, особено селското. При тая система, която е заведена сега у насъ, лѣкуването на населението е съпроводено съ много неприятности, съ много мжчноти: иска се или да плати единъ видъ за право на лѣкуване 1 л. на день, или же да прѣдстави свидѣтелство за бѣдностъ. Нашето население изобщо е бѣдно: кой е богатъ, кой е сиромашъ, мжчно е да се опрѣдѣли, особено за селското население. Затова често пакти има голѣми неприятности въ управлението на всѣка една болница, било голѣма, или малка, когато нѣкой боленъ селянинъ иска да постѣпи на лѣкуване; именно, кметътъ не му издаде нужното свидѣтелство, а той се явява съ нѣкъква сериозна болестъ въ болницата и лѣкарътъ и управлението на болницата не смѣятъ да го приематъ, защото рискуватъ да платятъ отъ джеба си. За да избѣгнемъ тая неприятностъ, да направимъ медицинската помощ изобщо лека за населението, менѣ ми се струва, че би било добръ, ако прѣдвидимъ единъ болниченъ налогъ, и то въ размѣръ не много значителенъ. Както виждате, отъ училищния налогъ, който е 10% отъ прѣжитѣ данъци, се получава една сума отъ 3.000.000 л. и нѣщо. Ако вземемъ само 2% върху прѣжитѣ данъци, ние ще имаме една сума отъ 702.700 л., а това е горѣ-долу сумата, която Държавата харчи за обдържане на нашитѣ болници.

Менѣ ми се струва, че, ако се прѣдвиди единъ такъвъ параграфъ въ нашия приходенъ бюджетъ, ние ще направимъ едно голѣмо благодѣяние на нашето население, като отворимъ вратитѣ на болницитѣ за безплатно лѣкуване. Тази сума ще бѣде напълно достатѣчна, както казахъ, да покрие всички разноси по обдържането на болницитѣ. Не говоря за поддържане на персонала — заплатитѣ сж отъ другъ параграфъ. За поддържане на болницитѣ, както помните, се гласува една сума отъ 600.000 л., а тукъ излиза 702.800 л. Затова азъ мисля, че ще се съгласите съ мене, г-да народни прѣдставители, че въ интереса на здравето на нашитѣ данъкоплатци е да се прѣдвиди единъ такъвъ параграфъ. Азъ направихъ една малка смѣтка и видѣхъ, че единъ данъкоплатецъ, който плаща 300 л. данъкъ, ще му се падне да плати на годината 6 л., а този, който плаща 120 л., ще плати 2 л. и 40 ст.; а 2 л. и 40 ст. да ги плати въ цѣла една година, не сж много пари, когато ще има право да лѣкува не само жена си, дѣцата си, но и себе си безплатно.

Независимо отъ това, много добръ знаете, че досега е заведенъ такъвъ редъ, макаръ че не е по законодателенъ редъ, а съ единъ правилникъ, утвърденъ съ указъ, който дѣйствува като законъ, че за прѣвръзване даже въ болницитѣ се плаща такса. По-прѣди бѣше 50 ст. за малка прѣвръзка, 1 л. за срѣдна прѣвръзка и 1 л. и 50 ст. за голѣма прѣвръзка. Миналата година, обаче, съ едно окръжно се видоизмѣни така: за най-малка прѣ-

връзка 1 л., за срѣдна прѣвръзка 2 л. и за голѣма прѣвръзка 3 л. Малка прѣвръзка какво значи? Дойде единъ боленъ съ малко очеболъ, трѣбва да му се кашне въ окото малко цинко-сулфурикумъ, който може да струва $\frac{1}{100}$ частъ отъ стотинка, и му се взема 1 левъ. Това е несправедливо. Ако се съгласите да се прѣдвиди такъвъ единъ параграфъ, всичкитѣ тѣзи нѣща, които се срѣщатъ у насъ, ще се прѣмахнатъ и ще бѣде населението доволно. Данъкътъ е нищоженъ, нѣма да легне тежко на населението и нѣма никой да роптае. Нашето население, селско или градско, нѣма да роптае и ще остане много доволно.

Прѣдсѣдателятъ: Прѣди да дамъ думата по този въпросъ, длъженъ съмъ да обърна внимание на Събранието на чл. 69 отъ конституцията, споредъ който българскитѣ граждани сж длъжни да плащатъ само опрѣдѣленитѣ по закона даждия и държавни берии, а законъ за болнични врѣхнини нѣма.

Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Това е само по себе си като идея прѣвзходна, но мжчно може да се приложи. И въ Русия ето какъ правятъ. Тамъ значителна частъ отъ народа има единъ годишенъ паспортъ и въ този паспортъ има единъ видъ страхуване, че може да се лѣкува винаги безплатно въ болницитѣ. Ония, които не зематъ годишни паспорти, тѣ трѣбва да плащатъ въ болницата. Сама по себе си системата е добра, но мисля, че така да се рѣши тоя въпросъ е неудобно, трѣбва да се внесе формално прѣдложение за това нѣщо. По принципъ не съмъ противъ това нѣщо, но желателно е да се внесе прѣдложение за това и тогава може да се внесе въ бюджета.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: Като докладчикъ и прѣдставителъ въ комисията, азъ не мога да се съглася по никой начинъ да се впише въ бюджета тая сума, която прѣдлага г. Д-ръ Икономовъ. Ще бѣде много лошъ прецедентътъ да създаваме закони по такъвъ начинъ, да налагаме данъци безъ законъ. Може би, идеята на г. Д-ръ Икономовъ е много добра, но нека той има добрината да внесе законопроектъ за туй по надлежния редъ и когато стане законъ, тогава може да се впише сумата въ бюджета. Но по тоя начинъ азъ заявявамъ, че не мога да се съглася да се впише. (Гласове: Да се гласува!)

Прѣдсѣдателятъ: Г-нъ Икономовъ не настоява на прѣдложението си и не може да се турне на гласуване. Трѣбва да се направи законодателно прѣдложение за това.

Г-нъ Забуновъ има думата.

Я. Забуновъ: Г-да народни прѣдставители! Въпросътъ или прѣдложението, което прави г. Д-ръ Икономовъ, е много симпатично. Но споредъ мене, не е тамъ голѣмата болка, че нашето население не се лѣкува. Нашето население не се лѣкува,

защото имаме безобразни такси въ аптеките. Г-да аптекаритъ вдигнаха голѣма гюрютия противъ прѣдложението на г. Найча Цановъ. Азъ знаа, на-
карахъ единъ лѣкаръ приятелъ да ми снесе цѣнитѣ
отъ нѣкои цѣрове и видѣхъ какво единъ кило-
грамъ хининъ, който се купува отъ Фрица, струва
65 л., а въ аптеките го таксуватъ 265 л. (Нѣкой
отъ прѣдставителитѣ: Хубаво, но тукъ не е
мѣстото да се говори по това!) Искамъ да кажа
че тамъ е прѣчката, дѣто у насъ населението не
се лѣкува съ цѣрове, а се лѣкува съ муски и пр.
Въ случая би трѣбвало да посегнемъ тамъ, а не
тукъ. Азъ нѣма да гласувамъ за това прѣдложение.

Д-ръ К. Икономовъ: Азъ не правя прѣдложение,
а искахъ само тая идея да изпъкне и въ идущата
сесия да се обмисли върху това.

А. Крушковъ: Г-да народни прѣдставители!
Идеята на г. Икономова е много хубава, но само
едно нѣщо: азъ мисля, че цѣльта нѣма да се
постигне, защото болницитѣ сж недостатъчни. Въ
една околийска болница, дѣто има едно население
отъ 130 хиляди души, не може да се лѣкува на-
селението. Така щото, за селското население азъ
не допускамъ, че може да се направи съ това
прѣдложение нѣщо добро; напротивъ, то ще плаща
данѣкъ, но за него нѣма да има мѣсто винаги да
се лѣкува, защото болницитѣ сж недостатъчни, а
пъкъ ще се ползува само това население, къдѣто
е болницата. Другъ бѣше въпросътъ, ако можехме
да задържимъ фелдшеритѣ участкови или аптекари,
отъ които може да се ползува населението, а въ
дадения случай само ще плаща, а нѣма да се пол-
зува. (Гласове: Да се гласува.)

Прѣдседателтъ: Тѣй като г. Д-ръ Икономовъ не
прави прѣдложение, минаваме на другъ параграфъ.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„б) косвени.

§ 10. Мита отъ вносни стоки . . 8.000.000 л.“

Прѣдседателтъ: Моля ония, които приематъ
§ 10 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика,
да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 11. Мита отъ износни стоки . . 750.000 л.“

Прѣдседателтъ: Моля ония, които приематъ
§ 11 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да
вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 12. Магазинажъ, статистическо право, пломби,
такси и пр., събирани отъ митницитѣ, 420.000 л.“

Прѣдседателтъ: Моля ония, които приематъ
§ 12 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да
вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 13. Акцизъ отъ мѣстни и иностранныя пития
и отъ разни колониални стоки . . . 5.500.000 л.“

Прѣдседателтъ: Моля ония, които приематъ
§ 13 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да
вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 14. Мита и акцизъ отъ иностранна солъ и
акцизъ отъ мѣстна солъ 3.000.000 л.“

Прѣдседателтъ: Моля ония, които приематъ
§ 14 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да
вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 15. Акцизъ отъ суровия мѣстенъ
тютюнъ 750.000 л.“

Прѣдседателтъ: Моля ония, които приематъ
§ 15 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да
вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 16. Акцизъ отъ иностраненъ тю-
тюнъ 500 л.“

Прѣдседателтъ: Моля ония, които приематъ
§ 16 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да
вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 17. Фабрикуване тютюнъ (банде-
роли) 9.500.000 л.“

Прѣдседателтъ: Моля ония, които приематъ
§ 17 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да
вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„Глава II.

В е р и и.

§ 18. Съдебни мита 300.000 л.“

Прѣдседателтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 19. Канцеларски мита 100.000 л.“

Прѣдседателтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 20. Крѣпостни мита 350.000 л.“

Прѣдседателтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 21. Актови мита 400.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 22. Мита отъ имоти, придобивани по безвъзмезденъ начинъ 100.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 23. Написване и регистриране обязательства, полици и пр. 138.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 24. Засвидѣтелствувания, справки, прѣписи и др. подобни 190.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 25. Право за касационни жалби, оставени безъ послѣдствие 22.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 26. $\frac{1}{4}$ отъ общата сума на изпълнителнитѣ берии, въ полза на държавното съкровище 200.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 27. Отъ работа въ окръжнитѣ затвори 8.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 28. Гербови марки и мѣнителници. 3.200.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 29. Загранични паспорти 200.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 30. Такси за прѣводи на разни документи и др. въ Министерството на Външнитѣ Работи 15.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Моля, които сж за тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 31. Разни берии, събирани чрѣзъ мюфтиитѣ 40.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Моля, които сж за тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣката. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 32. Билети за продажба и свидѣтелства за стопанисване едъръ добитѣкъ 30.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 33. Позволителни билети за риболовство 4.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 34. Позволителни билети за ловъ. 50.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 35. Позволителни билети за носене оружје 2.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 35а. Такси на заможни ученици. 2.500 л.“

Прѣсѣдательтъ: Моля, които сж за тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„Глава III.
Г л о б и.

„§ 36. Разни глоби наложени отъ
сѣдилищата 140.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 37. Глоби, наложени на чинов-
ниците отъ всичките вѣдомства . . . 30.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 38. Глоби за ненаврѣмното из-
плащане прѣвитѣ данѣци 380.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Моля, които сж за тоя пара-
графъ да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 39. Глоби за нарушение данѣч-
нитѣ и други закони 350.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Моля, които сж за тоя пара-
графъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 39*. Глоби и конфискувани залози
по нарушение търгове 20.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„Глава IV.
Доходи отъ съобщения.

„§ 40. Прѣвозване пѣтници, багажъ, стоки, пе-
ронни билети и колетни марки по държавнитѣ
желѣзници 9.000.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 40*. Възнаграждение за поддържане линията
Бѣлово—Сарамбей и за циркулиралитѣ по нея
тrenoвe 49.400 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 40*. Наемъ отъ желѣзнопѣтната линия
Нова-Загора—Чирпанъ 28.500 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 41. Депешни берии 1050.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 42. Пощенски марки и отворени
писма 1.400.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 43. Пощенски такси за подадени вътрѣшни
и международни цѣнни и безцѣнни послѣлки, колетѣ,
вѣзели, парични писма и пр. 340.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 44. Пощенска такса за получени вътрѣшни
и международни цѣнни и безцѣнни послѣлки, колетѣ,
вѣзели парични писма и пр. 15.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 45. Пощенски транзитъ 120.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 46. Абониране вѣстници чрѣзъ телеграфо-
пощенскитѣ станции 66.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 47. Такси за пощенски бонове . . . 12.000 л.“

Прѣсѣдательтъ: Които сж за тоя параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 48. Пристанищни права 40.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 49. Абонаментъ на телефона и други такси по телефонната служба 50.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 50. Отъ телефонни билети за частни лица 35.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 51. Отъ право за събиране стойността на цѣнни книжа 3.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 52. Отъ полупроцентни и лихви по спестовната каса 90.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„Глава V.

Доходи отъ държавни имоти и капитали.

§ 53. Държавни гори 460.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 54. Наемъ отъ разни държавни имоти 320.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 55. Доходи отъ държавната мина „Черникъ“ 1.350.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 56. Продажба на въглища отъ минитѣ „Бѣли-врѣхъ“ и „Бобовъ-долъ“ 20.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 57. Бери и за дирене, експлоатиране и отстъпване мини, кариери и минерални води 100.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 58. Риболовство 250.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 58^a. Продажба на маломѣрни имоти 300.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 59. Земледѣлческо училище въ с. Садово 40.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 60. Земледѣлческо училище при гр. Русе 50.000 л.“

Прѣседателътъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 61. Държавни образцови работилници 16.000 л.“

Прѣседателътъ: Моля ония, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 62. Държавни градини и разсадници 100.000 л.“

Прѣседателътъ: Моля, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 63. Земледѣлчески произведения отъ конезаводитѣ 100.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 64. Земледѣлческото винарско училище въ Плевенъ 15.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 64^a. Низшиятъ земледѣлчески училища въ Пазарджикъ и Борушъ 12.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля ония, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 65. Печалба отъ основния капиталъ на Банката 1.500.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля ония, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 66. Държавната Печатница 900.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля ония, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 67. Ремонтното конско депо Гурмазово — Горна-Баня 20.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 68. Продажба на сборници отъ закони, книги, правилници и др. 5.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 69. Лѣкуване на болни и продаване цѣрове отъ болницитѣ 220.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля ония, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 70. Своетошши ученици при държавнитѣ пансиони и специални граждански и военни училища 160.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля ония, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 71. Наемъ на буфети, квартири, мѣста, магазини и хотели при Държавнитѣ желѣзници и митници 27.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 72. Печалби отъ акциитѣ на Българското паракходно дружество 15.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля ония, които сж за тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 73. Погашение на суми дадени взаимнообразно 15.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля ония, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 74. Лихви отъ Априлова капиталъ за поддържане Габровската гимназия 5.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 75. Лихви отъ капитала, завѣщанъ за поддържане болницата „Св. Козма“ и гимназията „Св. Кирилъ“ въ Търново 18.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля ония, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 76. Продажба на развалени и негодни материали и вещи 15.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Моля ония, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

А. Бозовски: Г-да народни прѣдставители! Известно ви е, че при всичкитѣ войсковы части, дѣто квартируватъ гарнизони има дюкянчета, които се даватъ подъ наемъ. Кирията отъ тия дюкянчета я взематъ полковетѣ и я вписватъ въ собственитѣ на частъта пари, а слѣдъ това ги харчатъ по усмотрѣние на началника на частъта безразборно. Азъ бихъ желалъ тия приходи, като се взематъ отъ дю-

канчетата, да се не харчат така безразборно по тѣхно усмотрѣние, защото повечето се харчат за поправине на фойтонитѣ, съ които се возятъ началниците на частитѣ и другитѣ офицери, а бихъ желалъ, казвамъ, тия приходи, които възлизатъ на около 75.000 л., да се запишатъ тукъ въ бюджета на приходъ, подъ единъ новъ параграфъ. (Нѣкои ржкоплѣскають.)

Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Азъ намирамъ симпатична идеята и бихъ желалъ това да влѣзе въ бюджета, защото съмъ поклонникъ на единството въ бюджета: всичко онова, което е правителствено, трѣбва да влѣзе въ хазната и хазната трѣбва да харчи. Само не знамъ, дали сега трѣбва да се впише и дали дѣйствително е взета тая сума. Твърдѣ е възможно да е изхарчена. И подирѣ, не знамъ каква е сумата, вѣроятно, и той я не знае.

Д. Ризовъ: Азъ мисля, че може да се впише една сума, колкото и да е малка, само за да се разбере, че Народното Собрание желае, щото и тоя доходъ да фигурира въ бюджета. Може да се тури една минимална сума даже.

Прѣдсѣдательтъ: Има предложение отъ г. Бозовски за новъ параграфъ, който да се редактира тъй: (Чете.) „Наемъ отъ дюкянчетата по военното вѣдомство 75.500 л.“

Министъръ генералъ-майоръ С. Паприковъ: Г-да народни прѣдставители, азъ нѣмамъ нищо противъ това, да се впише една такава сума въ бюджета, обаче, да се опрѣдѣли 75.000, 65.000 л., това е твърдѣ много, особено като се има прѣдъ видъ, че 5 мѣсеца сж изтекли вече. За останалото врѣме може да се тури една сума, а колко ще бѣде въ сжщностъ приходътъ това е неизвѣстно. Нека се тури 20.000 л. и ако бѣдатъ повече, толкозъ по-добрѣ. (Гласове: Прието!)

Е. Начевъ: Г-да народни прѣдставители, азъ ще направя едно питане къмъ г. Военния Министъръ. Азъ ще прѣдложа единъ особенъ параграфъ: „Продажба на негоднитѣ коне, които оставатъ въ войската.“ (Министъръ генералъ-майоръ С. Паприковъ: То сжществува въ бюджета.) Това бѣше едно.

Второ, невъзможно ли е да се прѣдвиди единъ параграфъ, за въ бѣдѣ да се подведе продажбата на вулитѣ за вѣнчавка на приходъ, защото отъ тия вули, които се купуватъ по 12 л., азъ не виждамъ никакъвъ приходъ. Та, ако туй нѣщо дѣйствително е така, азъ мисля, че дѣйствително би трѣбовало да се прѣдвиди единъ такъвъ параграфъ въ бюджета.

Прѣдсѣдательтъ: Прѣди да се гласува прѣдложението на г. Бозовски, какъ можете да говорите?

Е. Начевъ: Азъ прѣдлагамъ новъ параграфъ.

Прѣдсѣдательтъ: Почакайте.

А. Бозовски: Азъ се съгласявамъ съ мнѣнието на г. Военния Министъръ, само че ще направя едно условно прѣдложение, да изиска той свѣдѣния отъ войсковитѣ части, за да се види колко отъ тия пари постѣпватъ на приходъ, понеже има контракти съ полковетѣ, та съгласно съ контрактитѣ да се запишатъ на приходъ.

Прѣдсѣдательтъ: Вие настоявате ли на Вашата цифра?

А. Бозовски: Не, азъ съмъ съгласенъ съ цифрата на г. Военния Министъръ — 20.000 л.

Прѣдсѣдательтъ: Турямъ на гласуване прѣдложението на г. Бозовски: (Чете.) „§ 76^a. Наемъ отъ дюкянчета по военното вѣдомство — 20.000 л.“ Които сж за това прѣдложение, моля да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Сега имате думата, г-нъ Начевъ, ако има да правите прѣдложение за новъ параграфъ.

Е. Начевъ: Азъ искамъ да обясни г. Министърътъ: възможно ли е това, да се прѣдвиди въ бюджета прихода отъ продажбата на вули, за да влѣзатъ тия пари въ бюджета?

Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Влизатъ; съгласно Екзархийския уставъ тия сж за поддържане на пенсиитѣ. Само че, законътъ трѣбва да се измѣни, за да влѣзатъ като приходъ и разходъ. Сега това не може да стане, защото прѣчи единъ законъ.

Ю. Теодоровъ: Ще кажа нѣколко думи по сжщото прѣдложение на г. Начева. Понеже е прѣдвидена въ разхода статия за възнаграждение на свещеницитѣ, (Министъръ Д-ръ С. Даневъ: Не възнаграждение, за пенсии!) сжщо така би трѣбовало и този приходъ да фигурира въ бюджета, както иска г. Начевъ. Правилно е туй.

Прѣдсѣдательтъ: Г-нъ Начевъ, прѣдлагате ли нѣкаква сума? (Е. Начевъ: Не прѣдлагамъ нищо; само искахъ да се обясни.) Значи, Вие искате само да се вземе това за въ бѣдѣ въ внимание отъ надлежния Министъръ.

Минаваме на слѣдующия § 77.

А. Краевъ: Азъ привличамъ благосклонното внимание на г. Министра на Финанситѣ и моля г. Военния Министъръ да се съгласи, щото и военно-офицерскитѣ складове, които държатъ свои стоки въ държавни здания, да плащатъ извѣстенъ наемъ, а така сжщо да плащатъ и патентъ. То е единъ видъ търговия на едно кооперативно дружество за консомация, както го опрѣдѣли самъ г. Военниятъ Министъръ, по поводъ на една моя интерпелация въ едно минало Събрание. Справедливо е и тѣ да бѣдатъ обложени съ наемъ, а така сжщо и съ патентъ — тѣ не сж държавни учреждения.

Министъръ генералъ-майоръ С. Паприковъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ не бихъ ималъ нищо противъ; за да нѣма да се вдига толкозъ гюрултия противъ тия кооперативни дружества, азъ бихъ се съгласилъ. Но работата е сега, че нѣма какво да платятъ и нѣма какво да се наложи. Тѣй щото, нека оставимъ и тоя въпросъ за наесенъ да го уредимъ.

А. Краевъ: Съгласенъ съмъ съ законъ да се уреди този въпросъ.

Министъръ-Прѣдседателъ П. Карвеловъ: Тоя въпросъ трѣбва да се раздѣли на нѣколко части. Първо, трѣбва да плаща наемъ, ако е казионно зданието. Второ, безусловно трѣбва да даватъ патентъ, ако продаватъ нѣща. Това е вѣрно. Но още е голѣмъ въпросъ дали е хубаво, защото се плаща само за търговия патентъ. Можемъ 10 души да си изпишемъ бира за пиене. Трѣбва ли да плащаме патентъ, ако не я продаваме? То е единъ въпросъ, който се касае до асоциациитѣ. Когато едни хора правятъ дружество и не продаватъ навънъ, дали можемъ да ги обложимъ съ патентъ? Затова мисля, че повдигнатиятъ въпросъ е, може би, много правиленъ, но въ каква форма трѣбва да се рѣши, желателно е да се изучи, защото е сериозенъ въпросъ.

А. Краевъ: Съгласенъ съмъ.

И. Вобековъ: Азъ съмъ на мнѣние, г-да, че тия бюфети, които се намиратъ при военнитѣ клубове, да се облагатъ съ патентъ, (Министъръ генералъ-майоръ С. Паприковъ: Тѣ се облагатъ.) както всичкитѣ други заведения. Азъ знамъ, че бюфетитѣ не плащатъ никакъвъ патентъ. (Министъръ И. Вѣлиновъ: Не е истина!) Между това чрѣзъ бюфетитѣ има много офицери, които си набавятъ всѣкакви потрѣби. Даже и бакалийнитѣ работи си набавятъ чрѣзъ бюфета. Има такива офицери, задължнѣли до такава степенъ, щото не могатъ да намѣрятъ кредитъ изъ дюкянитѣ и бакалницитѣ изъ града и всичко си набавятъ чрѣзъ тия бюфети. Значи, цѣлата колониална търговия въртятъ тия бюфети. И като е така, азъ мисля, че трѣбва на еднакво основание да бждатъ и тѣ облагани съ такъвъ данъченъ товаръ, съ какъвто се облагатъ и другитѣ хора, които вършатъ такава търговия.

А. Краевъ: Азъ взимамъ актъ отъ заявлението на почитаемото Правителство и имамъ довѣрие, че то ще даде едно правилно разрѣшение на въпроса, за да прѣстанатъ справедливитѣ оплаквания, които отъ нѣколко години насамъ се възбуждатъ отъ нашитѣ търговци и еснафи.

Г. Кирковъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ намирамъ, че този въпросъ за облагане съ данъкъ тѣзи заведения е много важенъ. Азъ, напр., лично се интересувамъ отъ този въпросъ и съмъ на мнѣние,

щото тия дружества, които иматъ единъ опрѣдѣленъ обектъ, които иматъ опрѣдѣлена цѣль, не би могло върху тѣхъ да се приложи сѣщиятъ принципъ на облагане, не би могли да се облагатъ съ данъкъ, когато не вършатъ търговия. Напр., имаме въ Пловдивъ кооперация, която си има едно опрѣдѣлено число хора, които получаватъ хлѣбъ, обаче, е обложена. Този въпросъ не трѣбва да разрѣшимъ сега съ бюджета, а да се отложи. (Гласове: Нѣма, нѣма!)

Но азъ искамъ да се обобщи тази мисль, която се изказа въ нѣколко форми тукъ. Обръщамъ вниманието на г. Министра на Финанситѣ изобщо: всичкитѣ приходи по военното вѣдомство, отъ държавни здания и т. н., дали сж приведени въ редъ, минаватъ ли подъ вѣдомството на Финансовото Министерство, както другитѣ приходи, защото досега е вървѣло тѣй. По военното вѣдомство има приходи, обаче, въ бюджета азъ не виждамъ да влизатъ тия приходи, когато всичкитѣ други приходи отиватъ въ държавното ковчежничество. Ако войската има нужда отъ суми, ще се отпуснатъ съгласно закона.

Г. Вулевъ: Г-да прѣдставители! Азъ има да направя друга една бѣлѣжка. Азъ мисля, че всички вие знаете, че имаме държавни лозя въ Варна, но не съглеждамъ никакъвъ приходъ въ бюджета отъ тѣхъ. Затова ще моля г. Министра на Финанситѣ да ни обясни, дали има такава нѣщо или не.

Министъръ-Прѣдседателъ П. Карвеловъ: За тия държавни лозя се е говорило много шумно, и се е говорило много пжти. Азъ даже не знамъ количеството и прихода отъ тия лозя и не е турнато никакъвъ приходъ въ бюджета отъ тѣхъ. Само не бихъ желалъ да харчи хазната обработването имъ. Но ако Князътъ е направилъ лозя, нѣма да плача. Да бждатъ хубави вината само. А ако бждатъ такива просташки, каквито сж повечето вина въ България, нѣма освѣнъ да съжалявамъ. Ако би се намѣрилъ нѣкой да подобри вината, азъ бихъ билъ готовъ да му благодаря даже.

Прѣдседателътъ: Тѣй като нѣма прѣдложение по този параграфъ, турямъ на гласуване параграфа тѣй, както се прочете отъ г. докладчика. Моля ония, които сж за него, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„Глава VI.

Случайни постъпления.

„§ 77. Разни случайни по сѣдебната частъ 18.000 л.“

Прѣдседателътъ: Моля ония, които приематъ § 77 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 77^a. Разни допълнителни такси и случайни доходи по държавнитѣ желѣзници 370.000 л.“

Прѣсѣдателятъ: Моля ония, които приематъ § 77^a тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 78. Разни случайни по телеграфо-пощенското вѣдомство и абонаментитѣ на Българската телеграфна агенция 20.000 л.“

Прѣсѣдателятъ: Моля ония, които приематъ § 78 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 79. Разни случайни по финансовата частъ (продажба на конфискувани вещи и пр.) 50.000 л.“

Прѣсѣдателятъ: Моля ония, които приематъ § 79 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 80. Откупъ мюсюлмани отъ военната повинностъ 870.000 л.“

Прѣсѣдателятъ: Моля ония, които приематъ § 80 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 81. Повърнати суми за пѣтни и дневни по углавни дѣла 65.000 л.“

Прѣсѣдателятъ: Моля ония, които сж за тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 82. Мита и други приходи отъ военнитѣ сѣдилища 5.000 л.“

Прѣсѣдателятъ: Моля, които сж за тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 83. Артилерийски арсеналъ и складище 1.000 л.“

Прѣсѣдателятъ: Моля, които сж за тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 84. Продадени негодни добитѣци отъ военното вѣдомство, отъ конезаводитѣ и земе-дѣлческитѣ училища 60.000 л.“

Прѣсѣдателятъ: Моля, които сж за тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 85. Повръщане аванси, дадени на полицейскитѣ стражари за коне 20.000 л.“

Прѣсѣдателятъ: Моля, които се за тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 86. Прѣглеждане добитѣка и суровитѣ му произведения 5.000 л.“

Прѣсѣдателятъ: Моля, които сж за тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 86^a. Одрѣжки за медицинска помощъ — 25.000 л.“

Прѣсѣдателятъ: Моля, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

А. Вазовски: Г-да народни прѣдставители! Тѣй като приехме приходитѣ, които се прибиратъ отъ полковитѣ дюкянчета, да се записватъ въ приходния бюджетъ, то тукъ ще помоля г. Министра на Войната да се съгласи съ мене и направи разпореждане да се продадатъ всички казионни файтони, съ изключение на този, който е въ Военното Министерство, и всичката сума, която ще се получи отъ тѣхъ, да се запише въ прихода на Държавата, именно въ тоя параграфъ за случайни постѣпления. Тѣзи слухове, които циркулиратъ измежду публиката, че военнитѣ злоупотрѣбавали съ полковитѣ файтони, ще се прѣмахнатъ единъ пѣтъ за всѣкога. Приходитѣ отъ продажбата на тия файтони, които сж на брой около 60 въ всичкитѣ части, азъ прѣдполагамъ, че ще възлѣзатъ на около 30.000 л., и прѣдлагамъ да се запишатъ въ този параграфъ.

А. Краевъ: Ако г. Военниятъ Министъръ счита, че при липсането на файтони въ войсковитѣ части ще трѣбва да се плащатъ пѣтни и дневни за командировки, и че, слѣдователно, тѣ служатъ за економия на държавното съкровище, въ такъвъ случай поне го моля да благоволи да направи разпореждане, за достолюбието на нашето офицерство, щото да се не возятъ на тия файтони сѣмействата на началницитѣ на частитѣ, а само тия офицери отъ частитѣ, които отиватъ по дѣламъ служби.

Министъръ генералъ-майоръ С. Паприковъ: Г-да народни прѣдставители! Този много шуменъ въпросъ за файтонитѣ не заслужа честта да се говори за него въ Народното Събрание, защото въ повече отъ войсковитѣ части нѣма файтони, а нѣ-

какви дрънкала. Специални коне за файтонитѣ не се поддържатъ, а се поддържатъ толкова, отколкото коне има нужда единъ полкъ. Конетѣ, които возятъ хлѣбъ и боклукъ, често пѣти се впрѣгатъ, за да возятъ файтонитѣ. Обаче, въ всѣка войска часть е необходимо по единъ файтонъ да има не затова, че се намаляватъ пѣтнитѣ и дневнитѣ, но защото има нужда отъ тѣхъ: често пѣти войникъ ще се заведе боленъ въ болницата, често пѣти нѣкоя комисиия ще отиде на нѣкъдѣ и т. н. Има такива случаи, дѣто на не голѣмо разстояние трѣбва да се правятъ разходи отъ страна на офицеритѣ за наемане на файтони. Сега, г-нъ Бозовски, при всичко че е единъ противникъ на файтонитѣ, трѣбва да признае, че комисиитѣ, които се назначаватъ въ полковетѣ въ София, трѣбва да отиватъ отъ единия край на града до другия зимно врѣме, и не можемъ да задължимъ най-послѣ лѣкаритѣ и офицеритѣ да наематъ файтони или да ходятъ 2—3 км. пѣшъ. (Д. Ризовъ: Но поне офицеритѣ да се ползватъ!) Що се касае до това, че въ отдѣлни случаи се ползватъ сѣмействата на полковитѣ командири, струва ми се, че въ тоя случай повече играе роль завистъта, отколкото други нѣкои економически съображения. (Гласове: А а а!) Така е! Трѣбва да го кажемъ откровенно. (К. Петковъ: Даже и слугинитѣ се возятъ!) Слугини не се возятъ. Тѣй че, не заслужава въ Народното Събрание да се говори за файтонитѣ: кой се е качвалъ на тѣхъ и кой не. А пъкъ съ продажбата имъ, струва ми се, че ще направимъ една грѣшка, защото, като ги продадемъ, ще получимъ 10.000—15.000 л., а ще стане, може би, нужда да се купуватъ други съ врѣме. Трѣбва да имаме прѣдъ видъ, че файтонитѣ не сж нужни само за мирно врѣме, а и за военно врѣме. Ако ние вникнемъ въ положението на другитѣ армии, ще видимъ, че по щата тамъ се полага на командира на полка по единъ файтонъ въ негово лично разпореждане, слѣдователно, той може да вози и себе си, и жена си, и дѣцата си и т. н. У насъ въпросътъ стои нѣкакъ по-инакъ; ние много завиждаме и, благодарение на това, ние сме склонни всѣкога да мислимъ, че се злоупотрѣблява. Азъ не отказвамъ, че нѣкъдѣ може да има прѣкаляване въ ползуването отъ файтонитѣ, но ако има тукъ-тамъ нѣкои прѣкалявания, това не значи, че файтонитѣ трѣбва да се унищожатъ като съвършено ненужни. Не е вѣрно, че не сж нужни. Трѣбва да имаме прѣдъ видъ, че на полковитѣ командири често пѣти се случва, дѣто службата имъ изисква, да иматъ единъ файтонъ. Често пѣти имъ се случва, дѣто трѣбва да иматъ на разположение файтони; инакъ, ще бждатъ принудени да плащатъ твърдѣ много за наемане на такива, а това ще бжде не особено справедливо. Азъ разчитамъ, че въпросътъ за файтонитѣ и въпросътъ за вѣстовитѣ е единъ въпросъ свързанъ съ голѣмия въпросъ — съ въпроса за заплатитѣ. Сега да рѣшимъ въпроса, да продадемъ файтонитѣ, струва ми се, е едно рѣшение прибрзано. Нека се отложи за

наесенъ, когато ще разискваме въпроса за заплатитѣ и тогава ще рѣшимъ окончателно кому какво се полага и кой съ какво се ползува; ще рѣшимъ нужно ли е да има такива файтони, или не е нужно, но сега съ едно прибрзано рѣшение да продадемъ това, което имаме, за да го купуваме пакъ утрѣ, едвали е умно.

А. Бозовски: Г-да народни прѣдставители! Не е вѣрно това, което казва г. Краевъ, че файтонитѣ въ войсковитѣ части служатъ често пѣти да се даватъ на офицеритѣ, когато отиватъ въ командировки. Файтонитѣ въ полковетѣ служатъ изключително да се ползватъ полковитѣ командири и тѣхнитѣ сѣмейства. Дѣто каза г. Военниятъ Министъръ, че трѣбвали на разни комисиии, за да отиватъ отъ единия край на града до другия, за тѣзи комисиии се държатъ отдѣлни кабриолети и за тѣхъ азъ не говоря да се продадатъ, тѣ нека си останатъ. Обаче, файтонитѣ, съ които се ползватъ изключително полковитѣ командири и тѣхнитѣ сѣмейства, а се забранява на другитѣ офицери да се возятъ въ тѣхъ, тѣ трѣбва да се продадатъ. Имало е случаи, г-да народни прѣдставители, че отъ силното каране на такива файтони сж се пуквали правителствени коне и сж умирали на пѣтя, когато полковитѣ командири сж отивали по своя работа. (Н. Цановъ: На банитѣ.) За да не ставатъ подобни произволи отъ страна на военнитѣ началници и да даватъ поводъ на явно негодувание отъ страна на обществото, азъ стоя на своето прѣдложение и моля г. Военния Министъръ да се съгласи съ мене, щото ако не се продадатъ тия файтони, то поне да се поставятъ въ складоветѣ и се държатъ за цѣлѣта, за която спомена по-горѣ, а именно, че ще служатъ въ военно врѣме; но никакъ да се не запрататъ въ мирно врѣме. Който иска да се вози съ файтонъ, нека си купи. Началницитѣ на частитѣ получаватъ достатъчно заплата, за да могатъ на свои сръдства да поддържатъ файтони, и на тѣхъ тогава нека се возятъ колкото щатъ.

Министъръ генералъ-майоръ С. Паприковъ: Азъ много съжалявамъ, че г. Бозовски говори съ такъвъ езикъ; и въобще, съжалявамъ, кога виждамъ офицери, които сж служили дълго врѣме въ армията, слѣдъ като хвърлятъ мундира, да ставатъ нейни врагове. (Е. Начевъ: Не е въпросътъ за врагове.)

В. Кънчовъ: Бивали сж отдѣлни случаи, макаръ много рѣдки, когато се ползували лица служащи отъ държавнитѣ файтони и сж вземали пѣтни пари. Азъ бихъ желалъ г. Министърътъ да вземе мѣрки въ бждѣ да не става такова нѣщо, защото се отразява още повече злѣ въ очитѣ на населението. Може би тѣзи файтони да сж потрѣбни, когато се употребяватъ за цѣлѣта, за която сж купени, тогава не бихъ ималъ нищо противъ. Но да си служатъ съ тѣхъ не за цѣлѣта, за която сж купени, и да

взематъ послѣ пѣтни пари — това е много неприятно.

Министъръ генералъ-майоръ С. Паприковъ:

Азъ вземамъ актъ отъ думитѣ на г. Кжнчова, това съмъ ималъ прѣдъ видъ винаги и ще го имамъ и за въ бѣдѣ. Ако рѣшите да останатъ файтонитѣ, съ това ще спомогнете до известна степенъ да се намали параграфътъ за пѣтнитѣ и дневнитѣ. Азъ разчитамъ, че когато идущата есенъ ще излѣза съ онѣзи закони, които сж необходими за да гарантиратъ правилното сѣществувание на армията, когато ще се прѣдвиди за удовлетворение на армията всичко, което е необходимо да ѝ се дава, всичко отъ игла до конецъ, и когато всичко, което получава армията, трѣбва да бѣде прѣдвидено въ бюджета, както сега се поставя началото, — разчитамъ, че ще бѣде възможно, както сѣществуватъ и въ други армии, при прѣвозъчнитѣ срѣдства, съ които частитѣ разполагатъ, на известни райони отъ мѣстото на разположението на частитѣ, просто да се постави въ закона, че на такива разстояния офицеритѣ се ползватъ отъ казионни срѣдства и пѣтни пари не получаватъ.

Г. Кирковъ:

Азъ трѣбва да направя една бѣлѣжка на г. Военния Министъръ, че не е права мисълъта, която изказа, че ако се иска въ Събранието прѣмахването на файтонитѣ, това е вслѣдствие на завистъ. Не е така. Не завистъ движи народнитѣ прѣдставители, и вѣрвамъ, че не се движатъ отъ никакви побуждения на завистъ отвънъ. Тукъ има единъ принципъ, който е слѣдующиятъ: прѣди всичко, интересно е да се знае отдѣ сж взети сумитѣ да се купятъ тия файтони, когато никѣдъ въ бюджета не се прѣдвиждатъ суми за доставяне на файтони и кабриолети. Тази сума, значи, е взета задъ гърба на бюджета. (Министъръ генералъ-майоръ С. Паприковъ: Взета е отъ полковитѣ дюкянчета!) Това е единъ принципъ, за който порано говорихме. Съгласно бюджета не сж вземени, а сж вземени отъ страна, отъ нѣкакви си суми, и, сигурно, отдѣ сж дошли тия суми, съставлява тайна. Та, казвамъ, за да се избѣгне тоя редъ на работитѣ, който се нарича безредица, трѣбва да се продадатъ тия файтони и стойността имъ да отиде въ държавната хазна. Доколко хората гледатъ сериозно на това, показва примѣрътъ съ прѣдсѣдателите на Сѣверо-Американскитѣ Щати. Нему се полага файтонъ само за държавни работи, а за всѣка частна работа трѣбва да си купи свой файтонъ. (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Ами треноветѣ, съ които пѣтува?) Тѣхъ си плаща. (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Не е вѣрно!) Треноветѣ, когато пѣтува по разходка, той си плаща. (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: За да се прѣдстави на народа, че изтезава кубанцитѣ и филипинцитѣ?) Правило е, че когато се ползува за своя частна работа, трѣбва да плаща. (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Въ послѣднитѣ години хичъ не трѣбва

да вземате Съединенитѣ Щати за примѣръ!) Ние казваме, че у насъ трѣбва да има единство въ бюджета; всѣко нѣщо, което се харчи, трѣбва да бѣде прѣдвидено въ бюджета, а което не е прѣдвидено, нѣма право да се купува, и ако е купено, трѣбва да се тури на смѣтка и да се плаща. Ето защо, казвамъ, трѣбва да се повърне стойността на файтонитѣ въ държавното ковчежничество и да се махне туй злоупотрѣбление, което прѣдизвиква въ обществото не завистъ, а просто незадоволство отъ едно злоупотрѣбление съ държавнитѣ имоти. Който иска да се ползува съ нѣкакъвъ си имотъ, той трѣбва да си плати. Малко мухтанджилжкъ пада това, а нашиятъ народъ мрази мухтанджитѣ. Така сжщо е и съ кабриолетитѣ. Ето кѣдѣ е моята мисълъ, и мисля, че би трѣбвало да рѣшимъ този въпросъ, като го приложимъ къмъ общия въпросъ, за който говорихме, че всичко, което не е прѣдвидено въ бюджета, не може да се харчи. За поддържането на файтонитѣ не сж прѣдвидени суми и затова да си отиде всичко на мѣстото си. Така щото, азъ поддържамъ прѣдложението на г. Бозовски.

Д. Христовъ:

Г-да народни прѣдставители! (Прѣдсѣдателъ: Не забравяйте, г-нъ Христовъ, че се говори за приходния бюджетъ, а не за разходния!) Искамъ да дамъ нѣкои свѣдѣния на г. Бозовски. Има всичко 70 файтона, отъ тѣхъ около 9 трѣбва да останатъ, именно: на Военния Министъръ единъ, въ шеститѣ дивизии по единъ и по единъ за артилерийската и кавалерийската инспекции. Колко струватъ тия 70 файтона? Тия 70 файтона по 1.500 л. правятъ 105.000 л. и по 2 коня по 140 л., за амуницията на двата коня по 300 л.—21.000 л., и за храна на конетѣ 16.000 л.—правятъ всичко 212.000 л., освѣнъ войницитѣ, които ги возятъ.

Прѣдсѣдателъ: Има прѣдложение отъ г. Бозовски да се внесе единъ новъ параграфъ: „Отъ продажбата на полковитѣ файтони 30.000 л.“ Турямъ на гласуване това прѣдложение безъ файтона на Военното Министерство, разбира се, и моля ония, които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 87. Разни непрѣдвидени . . 2.000.000 л.“

Прѣдсѣдателъ: Моля ония, които сж за този параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 88. Постѣпления отъ ликвидирани бюджети (съ изключение на обложнитѣ данъци) . . 600.000 л.“

Прѣдсѣдателъ: Моля ония, които сж за този параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 89. Недобори отъ обложнитѣ данъци за слѣти години.“

По тоя параграфъ не се прѣдвижда нищо. (Чете.)

„§ 90. Отъ насичане бронзови размѣнни монети по една и двѣ стотинки. 1.000.000 л.“

Министъръ-Прѣсѣдатель П. Каравеловъ:

Единъ милионъ е прѣдвидено, но тамъ ще има около 450.000 л. разноси, които ще струватъ насичането и която сума ще увеличи и разходния бюджетъ. Значи, чистиятъ приходъ тамъ не може точно да се опрѣдѣли, но сѣ таки около 500 до 550 хиляди лева ще бѣде. Така щото, до една степенъ уравновѣсяваме бюджета, защото излѣзе на 1.000.000 л. повече. Но, за да го поправимъ, Министерскиятъ Сѣвътъ зема рѣшение да намали процентно жалването на чиновницитѣ. И за да нѣма такава гюрюлтия, ще видите, че ние много прогресивно сме намалили, като започваме отъ себе си, дѣто сме намалили най-много. (Г. Кирковъ: Колко?) Повече отъ 2.000 л. Така щото, по такъвъ начинъ въ бюджета да нѣма никакъвъ дефицитъ. Прѣдложението за монетитѣ утрѣ да го гласуваме, като го туримъ на пръвъ дневенъ редъ, и, второ, има нѣкои приятели, които прѣдложиха да се направи едно малко увеличение на бериитѣ, именно отъ гербовитѣ марки, които сѣ ще дадатъ единъ малъкъ приходъ — какъвъ, не може да се опрѣдѣли, — но ако има въ хазната повече пари, ти нѣма да пострада.

Колкото за прѣдложението, азъ сега ще го прочета и вѣрвамъ, че ще го приемете. То показва още едно, че нашата идея, както толкова пѣти сме го говорили, че важно е не жалването, а количеството на служащитѣ, тукъ най-много се оправдава. Защото ме е страхъ, че за нѣкои прѣпирни, които водимъ по разнитѣ въпроси, ние харчимъ повече, отколкото можемъ да съкратимъ. Ето ще видите какъ сме наредили тия намаления: до 600 л. жалване, които получаватъ, ще плащатъ само 1%. Така щото, понеже е за 7 мѣсеца . . . (Министъръ Д-ръ С. Даневъ: За 8 мѣсеца. — Министъръ И. Бѣлиновъ: Отъ 1 май.) Добръ. Отъ 1 май, като го туримъ въ сила, до 600 л. ще платятъ 1%; отъ 601 л. до 1.200 л. ще платятъ 2%; отъ 1.201 л. до 2.400 л. — 3%; отъ 2.401 л. до 4.200 л. — 4%; отъ 4.201 л. до 6.000 л. — 5%; отъ 6.001 л. до 8.100 л. — 6%; отъ 8.101 л. до 9.600 л. — 8%; отъ 9.601 л. до 12.000 л. — 10%; отъ 12.001 л. до 15.000 л. — 12%. (Д. Ризовъ: И вашата ли заплата влиза тукъ?) Всички заплати, безъ изключение, и граждански, и военни и т. н. (Продължително ржкоплѣскане.)

Сега ще ви помоля да се гласува това прѣдложение. Но да не мислите, че е голѣма сумата. Споредъ това намаление, отъ заплатитѣ до 600 л. хазната би взела годишно 73.005 л.; до 1.200 л. — 158.926 л., защото цѣлата сума е 8.000.000 л.

близо; до 2.400 л. ще вземе 202.701 л.; до 4.200 л. — 377.248 л.; до 6.000 л. — 117.715 л.; до 8.100 л. — 39.306 л.; до 9.600 л. — 20.264 л.; до 12.000 л. — 12.090 л. и отъ 12.001 до 15.000 л. — 16.560 л. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Колко е всичко?) Всичко, за цѣлата година ако се намали, се равнява на 1.017.815 л. Смѣтката е направена по-ланския бюджетъ. Сега може да има по-голѣми жалвания на по-малкитѣ чиновници. За да не събраме, ние трѣбва да туримъ въ приходния бюджетъ най-много 600.000 л. отъ одрѣжкитѣ. Значи, 600.000 л. отъ тия одрѣжки ще постѣпятъ въ приходния бюджетъ, а ако излѣзатъ повече, още по-хубаво. Но намаление на чиновницитѣ има, и вие виждате, че дребнитѣ чиновници хвърлятъ много, а голѣмитѣ заплати хвърлятъ много малко. Единъ урокъ можемъ да извлѣчемъ отъ тая таблица, че Народното Сѣбрание трѣбва да внимава, за да се не увеличаватъ службитѣ; не заплатитѣ, а главниятъ образомъ, службитѣ. Ние се надѣваме въ есенната сесия да намалимъ още. Ще викатъ още, ще крѣщатъ, но поправянето на българскитѣ финанси зависи отъ количеството на службитѣ.

А сега не мога да не благодаря на всички партии, защото вотираха бюджета и ни дадоха довѣрието си. (Ржкоплѣскане.)

Д. Ризовъ: Азъ искахъ единъ новъ параграфъ да се прѣдвиди въ приходния бюджетъ, и щѣхъ да моля г. Министра да се съгласи, щото отъ прихода на орденитѣ, давани на българскитѣ граждани, да се впише една сума въ бюджета, каквато и да е тя, само за да може Министерството да я има прѣдъ видъ при съставлението на закона, който ще задѣлжава българскитѣ подданици да си плащатъ орденитѣ, които получаватъ.

Прѣсѣдательтъ: Правите ново прѣдложение? Да се гласуватъ тия прѣдложения, па послѣ това.

Д. Ризовъ: По въпроса за заплатитѣ, т. е. за намалението, което се прѣдлага, азъ искахъ само да изкажа надеждата си, че Негово Царско Височество ще послѣдва въ случая примѣра на Министерския Сѣвътъ — както неотдавна направи и Ромѣнския кралъ въ единъ аналогиченъ случай.

Министъръ генералъ-майоръ С. Паприковъ: Г-да народни прѣдставители, г. Ризовъ прѣдлага да се впише въ бюджета нѣщо за плащане една такса отъ този, който получи орденъ. . .

Министъръ-Прѣсѣдатель П. Каравеловъ: Азъ бихъ молилъ да се вотира по-напрѣдъ туй прѣдложение, което направихъ, па послѣ прѣдложението на г. Ризова.

Прѣсѣдательтъ: Има ли нѣкой да иска думата по прѣдложението на г. Министъръ-Прѣсѣдателя? Послѣ по прѣдложението на г. Ризова,

Г. Кирковъ: Азъ искамъ да направя една малка бѣлѣжка и ще моля г. Министра на Финансите да се съгласи. Както се вижда, намалението се почва отъ 600 л. Менѣ ми се чини, че тукъ е направена малка грѣшка. 600 л. получаватъ длъжнитѣ служачи, обикновено това сж работницитѣ, напр. въ арсенала, които получаватъ надница, слѣдъ тѣхъ сж разни разсилни — и въобще, такъвъ единъ малкъ свѣтъ. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Три лева ще платятъ за тия мѣсеци!) Като вземете данъцитѣ, които имъ се налагатъ, подиръ туй разнитѣ щрафове въ работницитѣ, ще видите, че на края тѣ получаватъ много малко. Тѣй шото, азъ моля да се почне отъ една по-голяма сума. Моето прѣдложение е туй: да се почне отъ 1.000 л. и слѣдъ това процентътъ да бѣде по-близичкъ, да не бждатъ скоковетѣ голѣми; напр., тамъ се захваща отъ 2.000 л. и минава на 4.000 л. — да бѣде по-близко. До 1.000 л. влизатъ сиромашкитѣ заплати.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Азъ не мога да се съглася съ прѣдложението на г. Киркова. Азъ мислѣхъ, че той щѣше да каже, че това е неправилно, че тукъ има прогресия и че тя не е правилна. (Г. Кирковъ: Менѣ ми се струва, че скоковетѣ между извѣстни заплати сж голѣми!) Никакви скокове тукъ нѣма. Менѣ ще ми се падне да платя 2.000 л. и нѣщо; защо разсилниятъ да не плати три лева?

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Промежутъчнитѣ заплати сж малки, г-нъ Кирковъ!

Г. Кирковъ: Искамъ да се разрѣши единъ въпросъ. На работницитѣ се плаща на надница, на частъ, както е въ военния арсеналъ. Миналата година, когато намалявахме заплатитѣ, и на тѣхъ намалихме. (М. Златановъ: Тѣ не сж чиновници, тѣ сж надничари!)

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Отъ тѣхъ нѣма да се взима, тѣ не влизатъ.

Прѣдсѣдателъ: Г-да! Има двѣ прѣдложения. Първото е отсичане мѣдни монети отъ 2 ст. и 1 ст.; прѣдлага се да се впишатъ въ приходния бюджетъ 1.000.000 л., а въ разходния 450.000 л.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: 450.000 л. по Финансовото Министерство, въ „разнитѣ“, тамъ ще се вотира

Прѣдсѣдателъ: Съгласни ли сте, г-да, туй да се прибави? (Гласове: Съгласни!)

Прибавя се: да се впишатъ въ приходния бюджетъ 1.000.000 л., а въ разходния, по Финансовото Министерство, въ „разнитѣ“ 450.000 л. Турямъ на гласуване това прѣдложение и моля ония, които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Сега идваме на второто прѣдложение на г. Министъръ-Прѣдсѣдателя, относително одръжката отъ заплатитѣ въ размѣритѣ, които се прѣдставиха отъ г. Министъръ-Прѣдсѣдателя. (Гласове: Процентово намаление, не одръжка!)

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: То тукъ ще влѣзе „одръжки“, защото точна смѣтка трѣбва да ви направя, което не мога да направя сега.

А. Краевъ: Моля, заявѣте, че нѣма да се връщатъ. Защото, ако се каже одръжки, подразбира се, че ще се връщатъ.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Никакъвъ заемъ не се прави, нѣма да се връщатъ. Това е одръжка, защото грубо ще ги туримъ.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„§ 91. Одрѣжки по 1% — 12% отъ заплатитѣ на държавнитѣ и други служители, съгласно рѣшението на XI-то Обикновено Народно Събрание, първа извънредна сесия, отъ 15 юний 1901 г., за 8 мѣсеца (отъ 1 май 1901 г.) . . . 700.000 л.“

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Азъ малко не съмъ съгласенъ. Менѣ ми се струва, че малко ретиво ще излѣзе отъ 1 май. Отъ 1 юний да бѣде. (Гласове: Отъ 1 май.)

Прѣдсѣдателъ: Моля, г-да, отъ 1 май, 700.000 л. Има прѣдложение и отъ г. Киркова. Г-нъ Кирковъ настоява ли на своето прѣдложение? (Г. Кирковъ: Настоявамъ.) Моля тогава, формулирайте го писмено. (Г-нъ Кирковъ подава прѣдложението си.) Прѣдложението на г. Киркова е одръжкитѣ да почнатъ отъ заплати 1.000 л. нагорѣ по 2%, отъ 1.200 до 4.000 по 3% и т. н.

Турямъ на гласуване най-напрѣдъ прѣдложението на г. Киркова. Моля ония, които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Нѣколцина вдигатъ.) Събранието не приема.

Турямъ на гласуване прѣдложението на г. Министъръ-Прѣдсѣдателя за 6 мѣсеца. (Гласове: за 8 мѣсеца!) За 8 мѣсеца.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Азъ сега да ви кажа, или 8 мѣсеца, или 7, но въ никой случай не 6. Турѣте 8 мѣсеца.

Прѣдсѣдателъ: За 8 мѣсеца. Моля ония, които сж за това прѣдложение, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Съ това се свършва приходниятъ бюджетъ.

Д. Ризовъ: Имамъ прѣдложение за орденитѣ.

Прѣдсѣдателъ: Да, има прѣдложение за орденитѣ.

Министъръ генералъ-майоръ С. Паприковъ: Г-да народни прѣдставители! По прѣдложението на

г. Ризова има да кажа слѣдующето. Въ всичкитѣ почти дѣржави, дѣто орденѣ сѣ учредени, сѣществуваѣтѣ и такси, които се плащатѣ отѣ лицата, които се награждаваѣтѣ. Обаче, рѣдко ще намѣрите дѣржава, въ която, като се плащатѣ такси за орденитѣ, тѣзи такси да отиватѣ въ дѣржавния ковчегѣ. Орденитѣ въ различнитѣ дѣржави иматѣ свои статuti, които опрѣдѣляѣтѣ и извѣстни права. Но тия права се удовлетворяваѣтѣ, именно, отѣ плащането на орденитѣ отѣ лицата, които ги получаваѣтѣ. Трѣбва да имаме прѣдѣ видѣ, че имаме нѣколко орденѣ, обаче, окончателно установени статuti за тѣхѣ нѣмаме и, може да се каже, че нѣмаме ни единѣ законѣ за раздаване на орденѣ. Имамѣ единѣ статутѣ, това е за „ордена за храбростѣ“ и ордена „Св. Александѣръ“. И единиятѣ, и другиятѣ сѣ нецѣлни. Трѣбва да имаме прѣдѣ видѣ, че единѣ отѣ най-важнитѣ орденѣ, който сѣществува въ Бѣлгария и който заслужава поддѣржката на цѣлото Народно Прѣдставителство, това е орденѣтѣ, който се дава изключително въ военно врѣме и изключително за военна храбростѣ. Кѣмѣ този орденѣ трѣбва да покажемѣ всичката своя почитѣ и трѣбва да прѣработимѣ неговия статутѣ така, щото самиятѣ орденѣ да дава извѣстни права и извѣстно възнаграждение, които да повдигнатѣ духа на ония хора, които биха се стремили да получатѣ този орденѣ. Да не бѣде орденѣтѣ само единѣ вънкашенѣ знакѣ за отличие, безѣ да има извѣстни права. Колкото по-голѣми ще бѣдатѣ правата на този орденѣ, толкозѣ по-добѣрѣ ще бѣде, защото толкозѣ повече желающѣ ще има да го получатѣ, а колкото повече желающѣ ще има да го получатѣ, това ще показва, че толкозѣ повече храбри синове ще има Бѣлгария. Затова, г-да прѣдставители, намѣсто да се вотира каква и да е сума за доходѣ въ бюджета отѣ орденитѣ, азѣ изказвамѣ едно мнѣние и, ако Събранието го приеме, то бихѣ желалѣ въ идущата сесия на Народното Събрание да се внесе единѣ законѣ, който да установява правата на военния орденѣ за храбростѣ, и такситѣ, които би се получили отѣ награденитѣ сѣ такива орденѣ, нека отиватѣ за удовлетворяване ония права, които орденѣтѣ за храбростѣ би давалѣ. (Гласове: Вѣрно! Прието!)

Д. Ризовѣ: За военнитѣ орденѣ азѣ сѣмѣ напълно съгласенѣ сѣ г. Военния Министѣръ. Моето прѣдложение разбираше граждански орденѣ и въ такѣва смисълѣ е моето прѣдложение. (Гласове: За есенѣ нека остане!)

Министѣръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловѣ: По-неже въ единѣ членѣ отѣ конституцията е казано да има особенѣ законѣ за орденитѣ, азѣ обѣщавамѣ да внесе нѣкакѣвъ законѣ; тогава ще наречимѣ и такситѣ. А така да внасяме прѣдложение, нѣма защо.

Д. Ризовѣ: Оттеглямѣ прѣдложението си.

Ц. Мисловѣ: Азѣ има да направя едно прѣдложение, г-да прѣдставители. Оттукѣ г. г. министритѣ прѣдложиха свои прѣдложения за извѣстно намаление отѣ заплата на чиновнитѣ. Или сѣ забравили, или не сѣ искали едно нѣщо. Ако се съгласите, азѣ правя слѣдующето прѣдложение: по сѣщата пропорция, която се спомена, да се направятѣ такива одрѣжки и на дѣржавнитѣ пенсионери.

Прѣдсѣдательѣ: Г-нѣ Мисловѣ! Прѣдвидена е цифрата за този параграфѣ.

Министѣръ Д-рѣ А. Радевѣ: Г-да народни прѣдставители! Не е умѣстно сега да отивамѣ по-нататѣкъ. Правителството по своя инициатива направи една економия и сега да отивамѣ да закачамѣ пенсионеритѣ, които взиматѣ свои проценти, нѣма си мѣстото; не е умѣстно да се направи това и по отношение на тѣхѣ. Азѣ моля Народното Събрание да не приема това прѣдложение на г. Мислова.

Прѣдсѣдательѣ: Г-нѣ Мисловѣ прави прѣдложение: по сѣщата пропорция на чиновническитѣ заплати, да се правятѣ одрѣжки и на дѣржавнитѣ пенсионери.

А. Франгѣ: Трѣбва най-напрѣдѣ да се отмѣни законѣтѣ за пенситѣ и тогазѣ да приемемѣ това прѣдложение. (Гласове: А а а!)

Прѣдсѣдательѣ: Моля ония, които сѣ за прѣдложението на г. Мислова, да вдигнатѣ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема.

Сѣ това се свѣршва приходния бюджетѣ.
Има сега да се прочете законопроектѣтѣ за прихода-разходния бюджетѣ на Княжеството.

Докладчикѣ Г. Недѣлковѣ: (Чете.)

„Законѣ

за прихода-разходния бюджетѣ на Княжеството за 1901 г.“

Прѣдсѣдательѣ: Турямѣ на гласуване заглавието. Моля ония, които го приематѣ тѣй, както се прочете отѣ г. докладчика, да вдигнатѣ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикѣ Г. Недѣлковѣ: (Чете.)

„Чл. 1. Разрѣшава се на министритѣ да произведатѣ прѣз 1901 г. разходитѣ, означени въ приложенитѣ при настоящия законѣ разходни таблици, на обща сума 96.065.900 л., а именно:

а) По Върховното Правителство . . . л.	2.107.766
б) „ Дѣржавнитѣ дългове . . . „	31.586.750
в) „ Върховната Сѣтна Палата . . . „	141.120
г) „ Министерството на Внѣшнитѣ Работи и на Изповѣданията . . . „	3.742.265
д) „ Министерството на Внѣшнитѣ Работи	6.610.062
е) „ Министерството на Народното Просѣщение	7.872.959

ж) „ Министерството на Финансите . . . „	4.235.150	
з) „ „ „ Правосъдието „	4.153.236	
и) „ Военното Министерство . . . „	20.827.020	
к) „ Министерството на Търговията и Земледелието . . . „	4.575.549	
л) „ Министерството на Общественият Страх, Пжтищата и Съобщенията . . . „	10.714.023	96.065.900
Излишъкът от приходите . . . л.		761.000
Всичко . . . „	96.826.900	

Д. Ризовъ: Азъ искахъ, понеже бюджетътъ на второ четене окончателно се приема, съгласно правилника, да се приеме съ поименно гласуване. (Гласове: Защо?)

Прѣдсѣдателятъ: Моля ония, които приематъ чл. 1 отъ този законопроектъ тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„Чл. 2. За покриване горнитѣ разходи задѣлжаватъ се министритѣ, съобразно надлежитѣ закони въ Княжеството, да събератъ прѣзъ 1901 г. приходитѣ, означени въ приложената при настоящия законъ таблица, на обща сума 96.826.900 л., подраздѣлени както слѣдва:

а) Прѣки данѣци л.	38.474.000	
б) Косвени данѣци „	27.920.500	
в) Берии „	5.351.500	
г) Глоби „	920.000	
д) Доходи отъ съобщения „	12.298.900	
е) „ „ държавни имоти и капитали „	6.053.000	
ж) Случайни постѣпления „	5.809.000	96.826.900
Всичко . . . л.		96.826.900

Прѣдсѣдателятъ: Турямъ на гласуване чл. 2 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика. Моля ония, които го приематъ така, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Недѣлковъ: (Чете.)

„Чл. 3. Параграфитѣ „Разходъ за смѣтка на сключени бюджети“ и „Разходъ по просрочени упражнения“ се заличаватъ отъ бюджета. Разходитѣ по тѣхъ да се прѣдвиждатъ въ бѣдѣще въ бюджетитѣ като стари дългове.“

Прѣдсѣдателятъ: Моля, които сж за тоя членъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Съ това се свършва дневния редъ. Утрѣ ще имаме засѣдание.

Министъръ-Прѣдсѣдателя П. Каравеловъ: Азъ мисля на първо мѣсто да прѣгледаме закона за паритѣ. Второ. Има едно прѣдложение, направено отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, което, по моето мнѣние, е много разумно и ще увеличи, вѣроятно, приходитѣ на хазната. И нѣма нужда да се прѣвижда новъ параграфъ въ бюджета, защото той вече сѣществува; той е отъ гербовитѣ марки и берии. Ето защо трѣбва да се чете и то. То е направено отъ прѣдставителитѣ, но азъ го поддър-

жамъ съ пълна сила. То сѣ може да увеличи бюджета съ 4—500.000 л. Затова азъ моля то да се чете на второ мѣсто.

Министъръ Д-ръ С. Даневъ: Да се тури на дневенъ редъ и законопроектътъ за благоустройството на населенитѣ мѣста.

Прѣдсѣдателятъ: Г-нъ Министъръ-Прѣдсѣдателятъ прѣдлага да се турятъ като прѣвъ прѣдметъ на дневния редъ утрѣ двѣ законодателни прѣдложения, едното постѣпило отъ Министерството на Финансите . . . (Министъръ И. Бѣлиновъ: Има и други!) Не сж съобщени още на Събранието. Първото законодателно прѣдложение или законопроектъ е за насичането на 1.000.000 л. бронзови монети отъ 1 и 2 ст. и второто законодателно прѣдложение е отъ Видинския народенъ прѣдставителъ г. Златановъ и отъ Старо-Загорския — Д-ръ Ходжевъ за измѣнение на нѣкои членове отъ закона за гербовия сборъ. Тѣхъ, именно, г. Министъръ-Прѣдсѣдателятъ прѣдлага да се турятъ като прѣвъ прѣдметъ на утрѣшния дневенъ редъ.

Г. Кирковъ: Азъ мисля, че трѣбва да прѣдшествува този дневенъ редъ друга точка, именно, запитванията до министритѣ, понеже тѣ, съгласно вътрѣшния правилникъ, трѣбва да бѣдатъ насрочени, а срокътъ имъ е вече миналъ съ 6—7 дена. Азъ моля да се турятъ на дневенъ редъ, за да се свърши този въпросъ, защото иначе ще минатъ миндъръ-алтѣнда.

Министъръ-Прѣдсѣдателя П. Каравеловъ: Миндъръ-алтѣнда не желаемъ, но прѣдъ видъ на това, че дѣйствителното управление на страната е по-важно, отколкото запитванията, азъ моля Народното Прѣдставителство съ $\frac{2}{3}$ да имъ даде прѣдимство.

Г. Кирковъ: Това, което искамъ, е съгласно правилника!

Министъръ-Прѣдсѣдателя П. Каравеловъ: Азъ моля да се вотира това, понеже ние въ Народното Събрание рѣшаваме съ болшинство.

Г. Кирковъ: Азъ не съмъ съгласенъ съ г. Каравелова, защото вътрѣшниятъ правилникъ трѣбва да бѣде измѣненъ съ едно прѣдложение, а прѣдложение нѣма направено; слѣдователно, вътрѣшниятъ правилникъ е въ сила и, съгласно този вътрѣшенъ правилникъ, азъ моля да се турятъ запитванията на първо мѣсто на дневния редъ . . .

Министъръ-Прѣдсѣдателя П. Каравеловъ: До-толкова, доколкото единъ вотъ го приема.

Прѣдсѣдателятъ: Това не е въпросъ за изпълнението на вътрѣшния правилникъ. Тия запитвания сж турени на дневенъ редъ отъ нѣколко дена

насамъ, но тѣхниятъ редъ не е дошълъ. Сега се касае за нареждането на дневния редъ и Събраниято може да тури като пръвъ прѣдметъ или законопроектитѣ, или запитванията.

Г. Кирковъ: Съгласно вътрѣшния правилникъ, на запитването трѣбва да бѣде отговорено въ продължение на 10 дена, а 10 дена вече минаха!

Прѣдсѣдателятъ: Не е грѣшката на Министра, ако не е отговорено.

Г. Кирковъ: Още миналия пътъ запитванията бѣха на дневенъ редъ, обаче, по едно недоразумѣние на прѣдсѣдателството, народнитѣ прѣдставители се въведоха въ заблуждение и гласуваха да се отхвърлятъ.

А. Краевъ: За лично обяснение двѣ думи ще кажа. Никакво недоразумѣние въ прѣдсѣдателството нѣмаше. Азъ имахъ честта да ръководя разискванията въ Народното Събрание и то рѣши изрично най-напрѣдъ да се тури бюджетътъ и послѣ да слѣдватъ интерпелациитѣ и азъ бѣхъ длъженъ да се подчиня на вота на Камарата. Слѣдователно, моля г. Киркова да не отправява такива инсинуации къмъ мене.

Г. Кирковъ: Това не сѣ инсинуации, а Вие просто не знаете Вашитѣ обязанности!

Министъръ Д-ръ С. Даневъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители да не изпущатъ изъ прѣдъ видъ, че сме уморени всички и искаме да свършимъ частъ по-скоро, та желаемъ въ 2, 3 или много 4 засѣдания да свършимъ. Понеже има нѣколко прѣдложения, които се внасятъ сега за пръвъ пътъ, тѣ трѣбва да минатъ на три четения и трѣбва да имаме минимумъ три засѣдания. Азъ апелирамъ къмъ г. Киркова, за да съблюдамъ точно правилника, да не настоява да се отговори утрѣ на запитванията, защото, ако туримъ утрѣ тѣхъ на дневенъ редъ, може би, ще отнематъ цѣлото засѣдание до пладнѣ и по този начинъ ще се лишимъ отъ едно засѣдание и не ще има възможностъ да минатъ на три четения. Затова азъ моля г. Киркова да се съгласи съ нашето прѣдложение. Ние на интерпелациитѣ ще отговоримъ непрѣмѣнно, но нека да не бѣде утрѣ, а слѣдующето засѣдание:

Г. Кирковъ: Азъ смѣтамъ моето прѣдложение за твърдѣ важно. (Гласове: О—хо!)

Министъръ Д-ръ С. Даневъ: Не искамъ да го омаловажавамъ.

Г. Кирковъ: Правилникътъ ми дава това право!

Прѣдсѣдателятъ: Моля, г-да! Има прѣдложение отъ г. Министъръ-Прѣдсѣдателя, като пръвъ прѣдметъ на дневния редъ да се турятъ двѣтѣ законодателни прѣдложения. Моля ония, които сѣ за това, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събраниято приема.

Първия прѣдметъ опрѣдѣлихме; сега се касае за втория прѣдметъ.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Менѣ ми се струва, че Вие гласувахте за законопроекта за насичане паритѣ отдѣлно, нали?

Прѣдсѣдателятъ: За насичане монетитѣ и за гербовия сборъ.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Слѣдъ това азъ бихъ молилъ да се тури на дневенъ редъ законопроектътъ за измѣнение закона за благоустройството на населенитѣ мѣста. Той има само два члена и ще мине много лесно, защото нѣма да има много спорове: Министърътъ махва отъ себе си извѣстни права и ги дава на особена съдебно-административна комисиия. Второ, законътъ за желѣзницитѣ, Държавната Печатница и мината, който мина на първо четене безъ никакви дебати, за да го съобразимъ съ бюджета. Трето, има едно прѣдложение за едни пари, за които г. Страти Димитровъ прави запитване, да се направи единъ мостъ около Бургазъ. Това е една резолюция, която минава на едно четене. Има едно прѣдложение да се одобри телефонната конвенция съ Ромъния, която Ромънската Камара отдавна е одобрила. Конвенцията иска тоже едно четене и трѣбва да се одобри, защото е неудобно повече да се отлага, когато Ромъния прѣди 6 мѣсеца я утвърди. Най-послѣ иде второто четене на законопроекта за училищнитѣ настоятелства и училищнитѣ фондове. (Министъръ Д-ръ С. Даневъ: И законопроектътъ за бача! — Гласове: А а а! Нѣма, нѣма!)

Прѣдсѣдателятъ: Ще туря на гласуване прѣдложението на г. Министра на Обществениятъ Сгради, като вторъ прѣдметъ на дневния редъ да бѣдатъ законопроектитѣ, които той упомена. Моля ония, които сѣ за това прѣдложение, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събраниято приема. (Нѣ кои прѣдставители: Безъ бача! — Други: Съ бача!)

Министъръ Д-ръ С. Даневъ: Азъ поддържамъ прѣдложението си.

Прѣдсѣдателятъ: Като третъ прѣдметъ се прѣдлага да бѣде законопроектътъ за бача. Които приематъ това прѣдложение, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събраниято приема. Г-нъ Забуновъ има думата.

Я. Забуновъ: Има внесено едно прѣдложение отъ единъ нашъ другаръ за врѣменно спиране изпълненията противъ земледѣлцитѣ по вземания-даванията до 15 септемврий и, послѣ, прѣдложението за привилегиитѣ на земледѣлческитѣ каси. То е старо прѣдложение.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Г-да народни прѣдставители! Слѣдъ този дневенъ редъ азъ ще моля

да се съгласите да се турятъ свръхсмѣтнитѣ кредити, защото, първо, има работници, които не сж взели пари... (Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: По тѣхъ ще се разисква!) Тѣ да се турятъ на дневния редъ, първо, защото Държавата губи, като плаща лихви на тия пари, и, второ, има сиромаси хора, които не сж взели пари.

Слѣдъ това азъ ще моля тоже Народното Събрание да приеме казанитѣ прѣдложения отъ г. Янка Забуновъ и тия прѣдмети да се турятъ на дневния редъ, защото тѣ сж отъ еднаква важность, както всички други.

Прѣдсѣдательтъ: Турямъ на гласуване това прѣдложение на г. Министра на Правосъдието за свръхсмѣтнитѣ кредити и за другитѣ прѣдмети и моля ония, които го приематъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Д-ръ К. Икономовъ: Прѣдложението на г. Найча Цановъ за измѣнение на чл. 163 отъ санитарния законъ.

Д-ръ А. Ходжовъ: Прѣдложението за измѣнение чл. чл. 44 и 45 отъ углавното сѣдопроизводство!

М. Златановъ: Комисията по правосъдието е готова съ работата, която има.

Прѣдсѣдательтъ: Съгласни ли сте по-нататъкъ да слѣдва остатъкътъ отъ днешния дневенъ редъ? (Гласове: Съгласни!) Които сж съгласни, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема и засѣданието се закрива.

(Закрито въ 8 ч. и 40 м. вечерята.)

Прѣдсѣдатель: **И. Гешовъ.**

Подпрѣдсѣдатели: { **В. Кжичовъ.**
А. Краевъ.

Секретаръ: **Н. Козаревъ.**

Началникъ на Стенографическото бюро: **Т. Гълъбовъ.**